

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

**Příčiny a dopady evropské migrační „krize“: subsaharská
dimenze**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jan Prouza, Ph.D.

Politologie – Africká Studia

V Hradci Králové 2017

Bc. Jiří Marenczok

Zadání diplomové práce

Autor:	Jiří Marenczok
Studium:	F14NP0064
Studijní program:	N6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie - africká studia
Název diplomové práce:	Příčiny a dopady "středomořské migrační krize": subsaharská dimenze
Název diplomové práce AJ:	Causes and impacts of "Mediterranean migrant crisis": Sub Saharan dimension

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce pojednává o migrační krizi ve středomořském prostoru. Zaměřuje se na politickou kulturu vybraných přijímacích i vysílajících států, především na její proměnu v průběhu migrační krize. Předpokládá, že strach z přílivu "nemoderně" smýšlejících imigrantů neguje politickou modernizaci evropských států, nehledě na Kulturní Zóny. Přesto změna politické i sociální reality přijímacích států nemá odpovídající vliv na dynamiku vzniku uprchlických proudů. Cílem práce je identifikovat a analyzovat změny modernity v přijímacích státech. Klíčovou teorií pro tuto práci je teorie mnohočetné modernity vycházející především z přístupu autorů Ronalda Ingleharta a Christiana Welzela. V práci bude použita korelační analýza dat mezi četností přicházejících migrantů a změnou politické modernity přijímacího státu.

Avramov, Dragana. 2013. "Immigration and integration scenarios in global Europe: forward-looking up to 2050." *Sociologija/ Sociology: Journal of Sociology, Social Psychology & Social Anthropology* 55, č.2, 169-186 Baršová, Andrea a Barša, Pavel. 2005. Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita v Brně. Mezinárodní politologický ústav Bílek, Martin. 2012. "Migrace, azyl a volný pohyb, zpráva Evropské unie." *Veřejná správa: týdeník vlády České republiky* 23, č. 13, 26 Dacuta, Raul-Ciprian. 2014. "Migration in European Union: between necessity and insecurity." *Research & Science Today* č. 2, 30 39 Fourie, Elsje. 2012. "A futur efor the theory of multiple modernities: Insights from the new modernization theory". In: Sagepub Dostupné na: <http://ssi.sagepub.com/content/51/1/52> Inghart, Ronald a Welzel Christian. "Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence" In: Harvard university iSites Dostupné na: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic96263.files/culture_democracy.pdf Lachmanová, Lenka. 2007. "Vývoj a úspěšnost modelů integrace imigrantů: na příkladu Rakouska, Francie a Nizozemska." *Geografie: sborník České geografické společnosti* 112, č.2, 221 236 Palát, Milan. 2015. *Mezinárodní migrace a ekonomika v Evropské unii, vývoj, determinanty, politiky a trendy*. Ostrava: Key Publishing Röder, Antje a Mühlau, Peter. 2014. *Are They Acculturating? Europe's Immigrants and Gender Egalitarianism.* *Social Forces* 92, č.3, 899 928 Van Der Woude, Maartje A. H. a Van Berlo, Patrick. 2015. "Crimmigration at the Internal Borders of Europe? Examining the Schengen Governance Package." *Utrecht Law Review* 11, č. 1, 61

Garantující pracoviště: Katedra politologie, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jan Prouza, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2015

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.“

V Hradci Králové dne

Podpis autora:

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Janu Prouzovi, Ph.D. za jeho vstřícné jednání, odborné rady a věcné připomínky, které výrazně napomohly vzniku této práce.

Anotace

Marenczok, Jiří. *Příčiny a dopady evropské migrační „krize“: subsaharská dimenze*. Hradec Králové: Filozofická fakulta – Politologie, Univerzita Hradec Králové, 2016, Diplomová práce

Diplomová práce se skládá ze tří částí. První část se zabývá vymezením termínu uprchlík a specifických typů uprchlictví. Zaměřuje se na teoretické ukotvení studia uprchlického práva, přesněji na jeho studium v rámci mezinárodního práva s důrazem na evropskou úroveň. Dále na analýzu evropských států z perspektivy teorií politické modernizace.

Druhá část práce vychází z rozboru vlastní uprchlické vlny. Konkrétně se jedná o analýzu jednotlivých proudů v rámci vymezení jednotlivých imigračních tras a jejich transformace. Základní komparační kritéria pro charakterizování imigračních proudů jsou: příčiny vzniku masového imigračního proudu, dynamika vývoje daného proudu, role státních aktérů na jeho vývoj, role nestátních aktérů, personální složení daného proudu a cíle tohoto proudu.

Třetí část práce se bude zabývat vývojem postoje evropské veřejnosti a evropských vlád, k uprchlické vlně a migraci obecně. Klíčem syntézy této fáze, je teorie mnohočetné modernity vycházející především z přístupu autorů Ronalda Ingleharta a Christiana Welzela, ale i dalších teoretiků politické modernizace.

Základní teze práce: současná uprchlická vlna má negativní vliv na politickou kulturu aktérů na obou stranách problému, ale především na tu Evropskou. Strach z přílivu „nemoderně“ smýšlející imigrantů neguje politickou modernizaci evropských států nehledě na Kulturní Zóny. Přesto změna politické a sociální reality evropských zemí nemá vliv dynamiku vzniku uprchlických proudů.

Klíčová slova: migrace, uprchlické právo, politická modernizace, subsaharská Afrika, Středomořská migrační krize,

Seznam užitých zkratk	1
Úvod	3
1. Teoretický přístup	6
1.1 Uprchlíctví, mezinárodní vymezení a právní ochrana	6
1.1.1 Obecná definice uprchlického práva	6
1.1.2 Historie „uprchlívčí“ v mezinárodním právu	8
1.1.3 Právní postavení a vymezení pojmu uprchlík	10
1.1.4 Regionální přístup k uprchlíkům: africký kontinent	14
1.1.5 Regionální přístup k uprchlíkům: kontinentální Evropa	16
1.1.6 Evropský institut „Dočasné ochrany“	19
1.2 Migrační teorie	21
1.2.1 Dopady na vysílající země	25
1.2.2 Dopady na přijímající země	26
1.3 Kulturní mapa Ingelhart-Welzel	26
1.3.1 Hodnoty „kulturní mapy“	28
1.3.2 Pozorované proměnné	29
2. Souvislosti migračních trasy	32
2.1 Charakteristika vybraných migračních tras	32
2.1.1 Západní africká trasa	33
2.1.2 Západní středomořská trasa	34
2.1.3 Centrální středomořská trasa do roku 2014	35
2.1.4 Trasa Apulie a Kalábrie do roku 2014	36
2.1.5 Centrální středomořská trasa od roku 2014	37
2.1.6 Přehled míry využití migračních tras	39
2.2 Náklady migrantů na cestu	40
2.3 Zdrojové státy a migrace	43
3. Migrační krize a její vliv na vybrané evropské státy	47
3.1 Vnější migrační politika EU do roku 2014	47
3.2 Vnější migrační politika EU vůči Africe od roku 2015	49

3.2.1	Míra uskutečněných personálních opatření	54
3.3	Projevy migrační krize na politiky uvnitř EU	58
3.3.1	Itálie.....	60
3.3.2	Francie	65
3.3.3	Německo.....	68
3.3.4	Česká Republika.....	70
	Závěr	74
	Prameny a literatura.....	79
	Seznam tabulek a grafů	89
	Přílohy.....	90
	Příloha č. 1 – <i>Úmluva a Protokol</i>	90
	Příloha č. 2 – Kulturní mapa WVS 6. vlna (2010 – 2014)	115
	Příloha č. 3 – Kulturní mapa WVS 5. vlna (2008)	116
	Příloha č. 4 – Kulturní mapa WVS 4. vlna (1996)	117
	Příloha č. 5 – Missing migrants.....	118

Seznam užitých zkratk

AfD	(Alternative für Deutschland) Alternativa pro Německo
CEAS	Společný evropský azylový systém
ECFR	(European Council on Foreign Relations) Evropská rada pro zahraniční vztahy
EU	Evropská unie
EÚD	Evropský účetní dvůr
EUCAP Sahel Niger	EU strategy for security and development in the Sahel
EUNAVFOR Med SOPHIA	Operace EU na ochranu námořních hranic
ER	Evropská rada
ENF	Evropa národů a svobody
ES	Evropské společenství
FN	(Front National) Národní fronta
FORSA	(Forsa Gesellschaft für Sozialforschung und statistische Analysen mbH) Společnost pro sociální výzkum a statistické analýzy mbH
Frontex	Evropská agentura pro pohraniční a pobřežní stráž
GAM	Globální přístup k migraci v Africe a středomoří
GAMM	Globální přístup k migraci a mobilitě
HDP	Hrubý domácí produkt
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
LN	(Lega Nord) Liga Severu

M5S	(Movimento 5 Stelle) Hnutí pěti hvězd
MIDA	Program <i>Migrace pro rozvoj</i>
MVCR	Ministerstvo vnitra České republiky
NSS	Nejvyšší správní soud
OAJ	Organizace africké jednoty
OSN	Organizace spojených národů
OSW	(Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia) Centrum pro východní studia
RQAN	Return of Qualified African Nationals
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SANEP	Průzkum veřejného mínění
SPD	Svoboda a přímá demokracie
UNHCR	Vysoký komisař OSN pro uprchlíky
WVS	World Values Survey

Úvod

V létě roku 2015 započala silná medializace přílivu uprchlíků a migrantů přicházejících do Evropské Unie. Migrační vlny na území EU směřovaly především z oblastí Blízkého východu a Afriky. Pro tyto migrační vlny se vžilo označení evropská, či středomořská, migrační krize. Přestože se nejedná o první skokový nárůst migrace, v posledních dekadách tento konkrétní nárůst získal jediný tak silné mediální pokrytí, čímž získal na síle nejen příliv migrantů, ale zesílila také pozice migrační krize jako agendy na poli politiky a veřejné diskuze.

Tím, jak migrační krize získala pozornost široké veřejnosti, vzrostl rovněž význam politických stran ochotných využít její přítomnosti pro zvýšení vlastních preferencí. Politické strany, které do nedávna zastávaly v evropském politickém spektru spíš okrajové pozice, začaly posilovat a v některých státech se dokonce dostali mezi skupinu nejsilnějších politických stran. Tuto skupinu politických stran můžeme identifikovat jako radikálně pravicové populistické strany. Důraz na hodnoty, které tyto politické strany vyznávají a propagují, neodpovídají míře tradičně preferovaných hodnot ve vybraných evropských státech. Růst podpory těchto stran tedy lze chápat jako reflexi změny politické modernity v daných státech. Ačkoli nejde o podporu celospolečenskou, podpora těchto stran je v porovnání s minulostí dostatečně silnější, aby se projevila na celkovém obrazu míry hodnot daných společností.

Politická modernita ve státech s rostoucím vlivem radikálně pravicových populistických stran je měněna prostřednictvím strachu z migrace a nepochopení souvislostí mezi současnou politickou scénou a migrační krizí. Rétorika těchto stran tak využívá strašáka

nekontrolované migrace, který je spojen s určitou mírou xenofobie, aby prosadila zásady, kterých se v nedávné minulosti většinová populace štítla, případně je nebyla ochotna tolerovat veřejně. Proměny těchto zásad můžeme v současnosti vnímat napříč členskými státy EU, a proto se je tato diplomová práce prostřednictvím analýzy růstu volebních preferencí radikálně pravicových populistických stran ve čtyřech vybraných státech pokusí popsat.

Cílem této diplomové práce je reflektovat a interpretovat rozdílnost rétoriky vybraných stran vzhledem k reálné situaci politiky EU vůči probíhající migrační krizi. Rozdílnost rétoriky a reálné situace bude demonstrována na vzestupu preferencí radikálně pravicových populistických stran ve Francii, Německu, Itálii a České republice, jakožto státech, kde pozorované politické strany zažívají vzestup volební preferencí.

Teoretická část diplomové práce je zaměřena na současnou praxi udělování uprchlického statusu. Respektive v ní bude naznačen závazný právní rámec a tím také určitá limitace reakcí EU vůči probíhající migrační krizi. K určení limitace reakcí je použita především analýza uprchlictví v mezinárodním právním rámci. Teoretická část rovněž představuje různé teorie migrace. Vzhledem k názorům autorů jako jsou Barša, Baršová, Rabušic a Burjanek je pro komplexní pochopení migrace nutné využít více teoretických rámců, popisujících migraci jako takovou. V této části autor práce vychází především z výkladů těchto teoretických rámců podle autorů Piláta, Drbohlava a Uherka. Definování priorit politické kultury vybraných států vychází z mapy politické modernity podle autorů Ingleharta a Welzela.

Druhá část práce se zaměřuje již na samotnou migrační krizi. Přesněji jde o popsání jednotlivých migračních tras relevantních pro tuto práci. Relevantními trasami jsou myšleny trasy vedoucí do Evropy z afrického kontinentu. Vybrány jsou z důvodu své dlouhodobé „stability“, jelikož jako takové byly využívány řadu let před samotnou krizí, byť ne ve stejné míře. V současnosti se zdá, že tyto trasy přetrvávají navzdory opatřením ze strany EU. Navíc stabilita těchto tras kontrastuje s trasami pramenících z oblasti Blízkého východu, které se již podařilo teoreticky uzavřít prostřednictvím bilaterálních smluv mezi EU a Tureckem.

V analytické části se diplomová práce zaměřuje na opatření EU v průběhu migrační krize a jejich dopady na osoby využívající diskutované migrační trasy. Následuje analýza způsobu, jak této situace využívají vybrané politické subjekty v konkrétních zemích EU.

Závěrem diplomové práce autor shrnuje a vyhodnocuje vliv radikálně pravicových populistických stran na modernitu evropských států a rozdílnost jejich rétoriky vůči reálné situaci takzvané evropské migrační krize.

1. Teoretický přístup

Počátek 21. století přináší mnohá úskalí mezinárodních vztahů. Jedním z těchto úskalí je nárůst relevance a vznik bezprecedentních situací v mezinárodní migraci. Zatímco legislativa regulérní migrace je průběžně aktualizována napříč státy a je jasně přehledná, legislativa týkající se neregulérní migrace vychází především ze starších pramenů a v současné době často misinterpretována, či překrucovaná.

Cílem této kapitoly bude objasnit a vymežit činnosti a pojmy související s uprchlictvím a migrací.

1.1 Uprchlíctví, mezinárodní vymezení a právní ochrana

Pojem uprchlictví je v dnešním světě často zaměňován s termíny migrace a ilegální migrace. Právě proto je důležité vnímat rozdílnost těchto termínů a jejich definicí. Tato podkapitola bude zaměřena na právní aspekt těchto definicí.

1.1.1 Obecná definice uprchlického práva

Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky poskytuje následující definici cílů mezinárodního uprchlického práva: „Cílem mezinárodního uprchlického práva je chránit osoby žádající o mezinárodní ochranu před pronásledováním a osoby, kterým byl udělen status uprchlíka.“ (UNHCR 2016).

Počátky vymezení pojmu „uprchlictví“ mezinárodním právním systémem je spojeno s důsledky první světové války. První

světové válka a události jako „Velká říjnová socialistická revoluce“ či situace v severovýchodním Turecku po rozpadu Osmanské říše, donutily mezinárodní společenství participující ve Společnosti národů k řešení bezprecedentního nárůstu počtu osob, které hromadně opouštěly své státy. Tím že se tito lidé vzdali právní ochrany ze strany domácího státu, vznikla situace, kdy mezinárodní společenství muselo zajistit odpovídající náhradu v podobě vytvoření mezinárodní ochrany (Jílek 1996: 10; 152).

Mezinárodní ochrana je klíčovým prvkem pojmu uprchlictví, dalším strukturálním prvkem definice pojmu uprchlictví je i faktor individuálnosti. Uprchlíctví je možné definovat jako individuální, ovšem dále taky jako skupinové či hromadné. Přesto formulace Mezivládního výboru pro uprchlíky před druhou světovou válkou a následně i Úmluva o právním postavení uprchlíků, která je právním základem dnešních definic, vychází pouze z individuálního rámce (Jílek 1996: 14;153; 154).

Nicméně to, že se *Úmluva o právním postavení uprchlíků* primárně zaměřuje na individuální uprchlictví¹, neznamená, že by se státy nemohly rozhodnout přijímaným skupinám uznat uprchlický status skupinově či hromadně. Naopak v současnosti existuje dokonce i platný regionální dokument, který se hromadným uprchlictvím zabývá: „*Úmluva Organizace africké jednoty, upravující zvláštní stránky uprchlických problémů v Africe*“. Univerzální platnost ovšem tento dokument nemá a vzhledem k mocenskému zájmu jednotlivých států mít možnost kontrolovat příliv uprchlíků není pravděpodobné,

¹*Úmluva o právním postavení uprchlíků* UNHCR z roku 1951 výslovně definuje „uprchlíka“ jako: „kteroukoliv osobu“.

že by podobný dokument vznikl i na univerzální bázi (Jílek 1996: 14; 155; 156).

1.1.2 Historie „uprchlictví“ v mezinárodním právu

Jak bylo zmíněno v předchozí podkapitole, prvním impulzem pro řešení uprchlictví mezinárodním právem byly události první světové války. Obrovské množství migrantů prchalo v rámci Velké říjnové socialistické revoluce z Ruska. Migrantů bylo téměř jeden a půl milionu, krom toho, že množství z nich prchalo bez potřebných dokumentů, v roce 1921 bylo Všeruským ústředním výkonným výborem a Radou lidových komisařů schváleno zbavení občanství všech, kdo opustili zemi po 7. 1. 1917 ilegálně, či těch kdo žili v zahraničí déle než pět let. Společnost národů (dále jen SN) byla tak nucena řešit situaci hromadného vzniku „apatridů“². Tato skupina se od uprchlíků liší fakticky tím, že nemají ochranu jakéhokoliv státu ani z právního hlediska, i když *de facto* nemají tuto ochranu ani jedna (Čepelka, Šturma 2003: 365). Reakcí SN bylo tzv. *Ujednáním ohledně vydání průkazů totožnosti ruským uprchlíkům*, na jehož základě byl v roce 1922 vyhlášen tzv. *Nansenův pas*³. Jeho získáním držitelé mohli opustit zemi prvního přijetí, pokud se jim nedařilo najít zaměstnání nebo příznivé životní podmínky. V roce 1924 bylo podobné opatření použito i na případ arménských uprchlíků (Jílek 1996: 14).

V 30. letech se z hlediska tvorby mezinárodního systému starajícího se o uprchlíky došlo k několika důležitým událostem.

² Jedná se o osoby bez státního příslušenství, běžně se jedná například o bezdomovce. Tato kategorie připomíná, ale není totožná s kategorií uprchlickou (David, Sladký, Zbořil 2008: 235)

³ Nansenův pas nese jméno podle vysokého komisaře Společnosti národů pro uprchlíky Fridtjofa Nansena, který ho prosadil roku 1922 na mezinárodní konferenci.

F. Nansen dosavadní Vysoký komisař zemřel 13. května 1930 a po jeho smrti byl jeho jménem založen Mezinárodní úřad pro uprchlíky⁴. Jejím hlavním cílem bylo sepsání *Úmluvy o mezinárodním postavení uprchlíků*, ta byla založena na uprchlických definicích předešlých dokumentů. Přínosem této úmluvy bylo to, že se jednalo o první mezinárodně platný dokument, který se zajímal jak o definici, tak o práva uprchlíků. Navíc zde byl definován princip *non-refoulement*, ten v praxi zakazuje vyhostit uprchlíka zpět do země původu, pokud by ohrožení uprchlíka přetrvávalo. Bohužel nebyla tato úmluva příliš ratifikována (Jílek 1996: 14; 24).

Třetí skupinou, u které bylo nutno řešit hromadné uprchlictví, byli němečtí uprchlíci po roce 1933, tito uprchlíci byli především židovského původu. *Úmluva o postavení uprchlíků pocházejících z Německa* z roku 1938, která měla tuto problematiku řešit, se jako první zaměřila i na případy, kde mezi uprchlíky spadaly i osoby, které o právní zastoupení přišli pouze *de facto*. Nicméně ani tato úmluva se nesešla s větším mezinárodním ohlasem (Čepelka a kol 2006:21). V roce 1939 pak byla působnost této úmluvy rozšířena in uprchlíky sudetské a rakouské (Šturma 2003: 341).

Po druhé světové válce byla problematika uprchlíků, jejichž počet byl po válce celosvětově vysoký, v kompetenci nově založené OSN. O uprchlíky se staraly následující orgány: Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu (United Nations Relief and Rehabilitation Administration, UNRRA), Mezinárodní organizace pro uprchlíky (International Refugee Organization, IRO) a další ad hoc orgány OSN (Šturma 2003: 341). Celosvětově dodnes klíčovou se pak stala

⁴ Roku 1938 došlo ke sloučení Nansenova úřadu a Úřadu Vysokého komisaře pro uprchlíky z Německa v jediný úřad Vysokého komisaře Společnosti národů (Šturma 2003:341).

již zmiňovaná *Úmluva o právním postavení uprchlíků* (dále jen *Úmluva*), jejíž proces přijímání vyvrcholil 28. července 1951 (UNHCR).

V současnosti je kromě *Úmluvy* mezinárodní uprchlické právo značně závislé na lokálních právních úpravách. Evropská kontinentální právní úpravy často vychází z komunitárního práva Evropské Unie (dále jen EU) a Evropských společenství (dále jen ES), které se zabírají jak otázkami azylu, tak i uprchlictvím. Během zakládání ES se nezabývala vytvářením právních norem udělování azylu, jelikož se jednalo o výlučnou pravomoc členských zemí. Změny nastaly až během 90. let 20. stol. Prvním z těchto dokumentů byla Schengenská prováděcí úmluva (1990), následovaly Maastrichtská smlouva⁵ a Amsterodamská smlouva⁶ (Pikna 2002: 140). Poslední právní úprava proběhla novelizací ze strany Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 604/2013, účinné od 1. 1. 2014. Pravomoci týkající se uprchlického práva spadají do tzv. pravomocí provádět činnosti, jimiž EU podporuje, koordinuje nebo doplňuje činnosti členských států (viz. článek 6 Smlouvy o fungování EU). Organizováním pomoci financované z EU je pověřeno Generální ředitelství Evropské komise pro humanitární pomoc a civilní ochranu (ECHO).

1.1.3 Právní postavení a vymezení pojmu uprchlík

Mezinárodní uprchlické právo stále vychází z *Úmluvy*, která revidovala a zakomponovala mezinárodní dohody o postavení uprchlíků z předchozích let. *Úmluva* vešla v platnost 22. dubna 1954

⁵ Maastrichtská smlouva začlenila azylové právo do třetího pilíře EU v roce 1993.

⁶ Ta přesunula azylové právo z třetího do prvního pilíře EU v roce 1999.

a společně s *Protokolem týkajícího se právního postavení uprchlíků*⁷ z roku 1967 (dále jen *Protokol*) byla k dubnu roku 2015 ratifikována pouze 142 státy⁸ (UNHCR). Stěžejní přínos *Úmluvy* je v zakotvení obecné definice uprchlíka, která na rozdíl od předchozích definic je variabilnější ve svém použití. Zaručuje i specifikuje práva uprchlíkům, kterým byl jejich status přiznán. Dalším pozitivem jsou taktéž ustanovení o provádění *Úmluvy*, především se jedná o dimenzi sdílení informací potřebných k řešení uprchlických situací⁹. Dále je vzhledem k tématu této práce vhodné upozornit na další část prováděcích ustanovení, konkrétně článek 44, který fakticky zamezuje tomu, aby se stát pomocí odstoupení od *Úmluvy* vyhnul odpovědnosti za uprchlíky v momentě, kdy představitelé daného státu nebudou ochotni z jakéhokoliv důvodu naplňovat své závazky¹⁰ (*Hyndman* 1987: 50). *Protokol* je klíčový především svým inklusivním rozšířením *Úmluvy*. Rozšiřuje definici uprchlictví oproti *Úmluvě* tak, aby definice nebyla vázána na časově nebo geograficky vymezené události, respektive skupiny osob, kterých se *Protokol* na základě tohoto týká.

Definice pojmu uprchlík dle 1. Kapitoly *Úmluvy* má šest bodů¹¹. První bod se zaměřuje na pozitivní vymezení skupiny osob, jež mají nárok na uprchlický statut, k čemuž využívá i odkazy na předchozí dohody. Zvláštní skupinou jsou „Osoby, které se v důsledku

⁷ Plné znění viz Příloha 1 *Protokol týkající se právního postavení uprchlíků* z 31. ledna 1967

⁸ K dubnu 2015, 145 států ratifikovalo *Úmluvu*. *Protokol* ratifikovalo 146 států. Rozdíl tvoří Madagaskar, Saint Kitts and Nevis, které ratifikovaly pouze *Úmluvu*. A také Kapverdy, USA a Venezuela, které ratifikovaly pouze *Protokol*.

⁹ Jelikož jsou tato ustanovení součástí *Úmluvy*, znamená to, že všech 145 se zavázalo sdílet relevantní informace, nejen ohledně uprchlíků samotných ale také o příslušné legislativě každého státu.

¹⁰ Zde je záhodno zmínit i článek 42, který dával možnost výhrady k jakékoliv části úmluvy před její ratifikací, podpisem či přístupem k ní, čímž se předchází mimo jiné populistickým nařčením o tom, že kterémukoliv státu bylo něco diktováno, či vnuceno.

¹¹ Viz Příloha 2 *Úmluva o postavení uprchlíků* 1951

událostí, které nastaly před 1. 1. 1951, se nachází mimo svou vlast....“¹². Dále je definováno časové a geografické vymezení platnosti pro ratifikující státy, definice momentu kdy osoba pozbývá statut uprchlíka. Vymezuje opatření proti střetu zájmu s jinými Orgány OSN v otázce udělování uprchlického statut, určuje i negativní vymezení uprchlického statutu, včetně vyloučení těchto práv v případě válečných zločinů apod.

Zbývající články I. kapitoly *Úmluvy* se starají o povinnosti na straně uprchlíka, jeho práva¹³. Úmluva uznává nezávislost místních legislativ, ovšem pouze jen do té míry, kdy by určovaly výjimečná opatření vycházející pouze z předchozí státní příslušnosti. Na druhou stranu dává Čl. 9 přijímacím státům oprávnění pro zavedení preventivních bezpečnostních opatření u osob, u kterých není nárok na uprchlický statut. Definuje „trvání stálého pobytu“ u násilně přemístěných osob z právního hlediska.

Další kapitoly *Úmluvy* se zaměřují především na práva a povinnosti uprchlíků. Podle A. Grahl-Madsena je status to samé jako právní postavení. Jinými slovy status uprchlíka je komplexní souhrn práv, povinností i výhod (Jílek 1996: 89). Kapitoly zabývající se právy a povinnostmi uprchlíků, kapitoly II. až V., lze charakterizovat jako „režim zacházení“. Práva jsou odstupňována do režimu národního, režimu nejvyšších výhod a režimu nejpříznivějšího zacházení. Odstupňování vychází z rozsahu práv v porovnání s místními občany, či cizinci s platnými doklady (Šturma 2008: 344). Na základě V. článku *Úmluvy* je výslovně umožněno uprchlíkům přiznat práva

¹² Je to praktický příklad obecného řešení situace, která rozsahem překračuje kapacitu mezinárodního společenství rozpoznat uprchlické nároky jednotlivců.

¹³ Včetně důrazu na nepřistojnost diskriminace rasové či náboženské. A také rovnosti s náboženskými právy místního obyvatelstva.

a výsady i nad její rámec. Tím se dostáváme k tomu, že většina ustanovení *Úmluvy* spadá do kategorie „non-selfexecuting.“ To znamená, že nevstupují v účinnost automaticky, ale k jejich užití je nutné je zahrnout do vnitrostátní legislativy států, které úmluvu ratifikovali (Jílek 1996: 89). Což se týká i povinností uprchlíka, takže pokud se podíváme na II. článek zjistíme, že porušení povinností uprchlíka není definováno jako důvod k okamžitému zamítnutí statut uprchlíka, ale je rovněž závislé na tom, jak je daný bod zapracován do legislativy přijímacího státu. K primárním povinnostem uprchlíků patří dodržování zákonů, předpisů na ochranu veřejného pořádku a podzákoných právních předpisů země, kde probíhá jejich přijímání.

Další stěžejní bodem *Úmluvy* je princip *zákazu vyhoštění a navrácení*, neboli tzv. princip *non-refoulement*¹⁴. Jedná se o zákaz vyhoštění nebo navrácení uprchlíka na hranice států, kde by byl ohrožen na životě či osobní svobodě. Toto ohrožení se týká všech případů vycházející z rasy, náboženství, národnosti či přesvědčení ať už politického, nebo projevujícího se příslušností ke společenské skupině. Tento bod podle P. Šturmy tvoří jeden ze společných pilířů uprchlictví a územního azylu, navíc jde po definici uprchlíka o jediný bod *Úmluvy*, který není jen smluvní (Šturma 2003:345). Otázkou vyhoštění se zabývají především čl. 32 a 33 V. kapitoly *Úmluvy*. Nepřímo pak také čl. 31, který se zabývá okolnostmi týkajícími se nezákonného vstupu a pobytu v zemi, který upravuje i okolnosti případné žádosti o vstup do jiné země. Článek 32 „Vyhoštění“ už sám vylučuje vyhoštění uprchlíka, krom případů ohrožení státní bezpečnosti a veřejného pořádku. Zároveň definuje průběh procesu vyhoštění, během kterého má být danému uprchlíkovi umožněno získat povolení pro přesun do jiné země. Princip *non-refoulement*

¹⁴ Z francouzského „refouler“ navrátit se.

je zakotven v 33. článku V. kapitoly, který výslovně hovoří o „hranicích zemí.“ Ohrožení uprchlíka, i to na osobní svobodě, nesmí být ohroženo ani na území třetího státu. I zde je možnost pro výjimku z principu pro uprchlíka: „který z vážných důvodů může být považován za nebezpečného v zemi, ve které se nachází, nebo který poté, co byl usvědčen konečným rozsudkem ze zvláště těžkého trestného činu, představuje nebezpečí pro společnost této země.“ (Čl. 33/2 *Úmluvy*). Nicméně tuto výjimku nelze používat k regulaci hromadných uprchlických proudů, a to především s odkazem na Čl. 32/2 kde je explicitně zmíněno, že vyhoštění musí proběhnout právní cestou a navíc je zde kladen důraz na právo uprchlíka předložit důkazy o své nevině (Čl. 32/2 *Úmluvy*). Z čehož vyplývá, že při snaze o omezení hromadného přílivu uprchlíků, by každý jeden uprchlík měl právo na soudní proces v daném státu, což je v praxi efektivně neuskutečnitelné. Samozřejmě je nutné zmínit, že z právního hlediska není „vyhoštění“ identickým úkonem jako „navrácení“, nicméně ani „navrácení“ není s odkazem na Čl. 33/2 možné využívat jako regulační nástroj.

V praxi ještě došlo k faktickému rozšíření efektu 33. Článku V. kapitoly *Úmluvy* na případy „neodmítnutí uprchlíka“ na hranicích, i když se *de jure* o uprchlíka ještě nejedná (Šturma 2003: 345).

1.1.4 Regionální přístup k uprchlíkům: africký kontinent

V rámci afrického kontinentu se v otázce regionální úpravy uprchlictví jedná především o „Úmluvu Organizace africké jednoty upravující zvláštní stránky uprchlických problémů v Africe“ z roku 1969 (dále jen *Úmluva OAJ*). Nejedná se o jedinou úpravu *Úmluvy*, která podle mnoha odborníků neodpovídá situacím, se kterými si mezinárodní společenství i jednotlivé státy setkávají. Nicméně

právě *Úmluva OAJ* je velmi často zmiňována či citována a na rozdíl od Kartaginské deklarace má právně závaznou formu.

Úmluva OAJ vyhází z *Protokolu* a je nezaměnitelně ovlivněna africkou právní tradicí (Jílek 1996: 105). K unikátnosti afrického prostředí se sama *Úmluva OAJ* odkazuje již v osmém bodu preambule, zatímco k *Protokolu* se odkazuje v bodě devátém. Přínos k uprchlické definici je ze strany *Úmluvy OAJ* formulován především v prvním článku, druhém odstavci, kdy je termín „uprchlík“ rozšířen také na osoby, „ které v důsledku vnější agrese, okupace, zahraniční dominance či události vážně narušující veřejný pořádek v části, nebo v celé jejich zemi původu či národnosti, vyústí v opuštění jejich domovů jako uprchlíci na jiném místě, mimo zemi jejich původu nebo národnosti.“ Zde je patrné uchopení uprchlictví jako hromadného fenoménu, navíc v této definici není přítomná podmínka pronásledování, čímž se od definice *Úmluvy* také nezanedbatelně odchyluje. Co víc, není zde žádná spojnice mezi uprchlíkem a vládou země původu. Obecně jsou posuzovány pouze objektivní okolnosti vedoucí k odchodu uprchlíka ze země původu (Molek 2010: 14)

Podobně jako v případě *Úmluvy* platí princip *non-refoulement*, je i v *Úmluvě OAJ* přítomná podobná klauzule, ta se nachází v pátém článku a je definována jako „dobrovolná repatriace“. Tady v tomto článku je znovu kladen důraz na bezpečí, pro ty kdo jsou navraceni do země původu (Čl. 5/2 *Úmluvy OAJ*). A navíc přidává faktor volby, jelikož v Čl. 5/1 je repatriace výslovně definována jako „výsostně dobrovolná“.

Vliv *Úmluvy OAJ* je patrný i celosvětově. Inspirativnost je zde patrná jak v rozvojových zemích, tak i v evropské právní

kultuře. Například v české soudní praxi byla *Úmluva OAJ* dokonce využita jako argumentace, což dokazuje rozsudek NSS ze dne 3. 8. 2006, sp. zn. 6 Azs 307/2005¹⁵. Na celoevropské úrovni můžeme vliv *Úmluvy OAJ* najít například v dokumentu Rady Evropy, kdy Doporučení Parlamentního shromáždění č. 773/1976, který sice není závazný, využívá definici Čl. 1/2 *Úmluvy OAJ* k formulaci pojmu „de facto uprchlík“. Nicméně i tak lze tento dokument využít jakožto odkaz vlivu *Úmluvy OAJ* na evropskou právní kulturu (Molek 2010: 16).

1.1.5 Regionální přístup k uprchlíkům: kontinentální Evropa

Regionální úmluvy zabývající se uprchlickou agendou nejsou pouze mimoevropským fenoménem. Prvním významným nástrojem právní ochrany nejen uprchlíků, byla v rámci evropské právní úpravy *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*, která značně vychází z *Všeobecné deklarace lidských práv*, přijaté ratifikované OSN v roce 1948 (Šturma 2003: 28). *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* se týká především lidských práv, jak je zřejmé z jejího názvu. Nicméně je relevantní i pro uprchlické právo.

Pro evropské státy a práva uprchlíků je nejdůležitější se zaměřit především na 8. článek. Tento článek artikuluje právo na soukromý a rodinný život, obydlí a korespondenci. Ve vztahu k uprchlíkům, a jejich pohybu a pobytu v Evropě má tato klauzule klíčový dopad. Tento článek totiž ošetřuje právo manželů (včetně druha či družky)

¹⁵ Publ. Pod č. 978/2006 Sb. NSS. Jde o případ, kdy žadatel o azyl argumentoval napadením na území třetího státu, jehož nebyl občanem jako důvodem pro udělení azylu. NSS sice tuto definici rozpoznal, nicméně rozhodl, že její platnost se nedá využít v případě žádosti o azyl na území ČR.

a jejich dětí na možnost žít společně, včetně situace kdy nedošlo k úplnému vytvoření rodinného života. Skrz tento článek tedy státy umožňují vstup cizincům, kteří již mají předchozí rodinné svazky.

Úmluva o ochraně lidský práv a základních svobod má v současném provedení má několik dodatkových protokolů. Pro uprchlické právo je významný Protokol č. 4. Konkrétně jeho 4. článek, který velmi stručně a stroze definuje že: „Hromadné vyhoštění cizinců je zakázáno.“. Přičemž mezi cizince se tak řadí jak cizinci nacházející se v zemi legálně, uprchlíci i apatridé.

V evropském právu se při úpravě problematiky běženců na úrovni EU za klíčový dokument vychází z čl. 3 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii: „*Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se ochrany vnějších hranic, azylu, přistěhovalectví a předchází a potírání zločinnosti.*“ (Tetourová a kol. Rok: 16).

EU jako taková nemá v otázce migrační a azylové politiky žádnou výlučnou pravomoc. Oblast svobody, bezpečnosti a práva patří pod „sdílené pravomoci“: „*Svěřují-li v určité oblasti Smlouvy Unii pravomoc sdílenou s členskými státy, mohou v této oblasti vytvářet a přijímat právně závazné akty Unie i členské státy. Členské státy vykonávají svou pravomoc v rozsahu, v jakém ji Unie nevykonala. Členské státy opět vykonávají svou pravomoc v rozsahu, v jakém se Unie rozhodla svou pravomoc přestat vykonávat.*“ (čl. 2 odst. 2 SFEU). Regulace v oblasti azylu vychází ze zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999, kde bylo rozhodnuto o zřízení *Společného evropského azylového systému* (dále jen CEAS).

Když se v roce 1999 evropské státy sešly v Tampere, cílem bylo sjednocení podmínek pro přijetí uprchlíka, jeho následnou integraci v zemi, ale také i případné navrácení do jeho původní vlasti. Dalším dokumentem byl Haagský program z roku 2004, který na plán z Tampere navazoval v období mezi 2004-2009. Konkretizaci cílů Haagského programu přinesl Akční plán k Haagskému programu a dohromady pak tyto dva dokumenty byly základem k *Zelené knize*. Dokumentem, který navazuje na Haagský program je Stockholmský program, s platností do roku 2014(MVCR).

Sekundární unijní legislativa vychází z předpokladu, že celý systém je solidární a dojde ke spravedlivému rozdělení mezi členské státy (čl. 80 SFEU). Mezinárodní ochrany upravuje čl. 78 SFEU¹⁶, která rozšiřuje platnost pravidel azylu a jeho souvislosti podle *Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků* na celé území Unie včetně jednotného systému přijímání či udělování azylu. Především v 3. odstavci je upraveno, že Evropská rada má možnost přijmout dočasná opatření v prospěch států potýkajících se s *náhlým přílivem státních příslušníků třetích zemí*.

V jednotlivých státech EU se postupně sjednocují pravidla s udělováním mezinárodní ochrany EU a na základě tohoto ustanovení jsou pak stanovena kritéria pro určení státu k vyřízení žádosti o mezinárodní ochranu. Toto ustanovení také určuje výši minimálního hmotného zabezpečení pro osoby pod mezinárodní ochranou, tyto státy mají možnost zavést i normy nad rámec tohoto ustanovení. Sekundární akty v otázce běženců jsou v rámci EU tyto (Tetourová kol.: 18):

¹⁶ Viz Příloha čl. 78 SFEU

„Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (tzv. dublinské nařízení)“;

„Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany“;

„Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu“;

„Směrnice Evropského parlamentu a rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, ab mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany (tzv. kvalifikační směrnice)“;

„Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími“;

„Směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny“.

1.1.6 Evropský institut „Dočasné ochrany“

„Dočasná ochrana“ je speciální právní termín zavedený evropským právem. Jedná se u opatření, které má umožnit rychlou a účinnou reakci na hromadný příliv běženců. Tento mechanismus

je zakotven ve směrnici 2001/55/ES, čl. 2/a), má chránit vysídlené osoby i azylový systém samotný v případech jeho přetížení.

„Vysídlené osoby“ jsou definovány ve směrnici 2001/55/ES, čl. 2/c), jedná se o příslušníky třetích zemí donucené opustit jejich domovinu bez bezpečné možnosti návratu a na které se především vztahuje 1. článek Ženevské úmluvy. Nejedná se jen o osoby prchající před násilím, ale také o osoby, kterým hrozí systematické či obecné porušování lidských práv.

Tento mechanismus tedy není totožný s udělením statusu uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy. O využití tohoto institutu rozhoduje kvalifikovanou většinou Rada EU na návrh Komise. Tím že jednání o tomto mechanismu probíhá na unijní úrovni, je nezávislé na individuálním řízení o udělení mezinárodní ochrany v jednotlivých členských státech. Doba funkčnosti je 1 rok s možností předčasného odvolání, nebo prodloužení (6 měsíců až 1 rok). Stejně jako v případě mezinárodní ochrany platí pravidlo o udělení ochrany na základě sloučení rodiny, nicméně v tomto případě musela rodina existovat již v zemi původu.

Pro účely této práce bude používána následující zjednodušená definice uprchlíka: „Občan třetího státu, který se nachází mimo svou vlast a žádá/ je příjemce azylové ochrany EU z důvodu oprávněných obav o svou bezpečnost. Přehled termínu uprchlictví je klíčový pro tuto práci kvůli současnému trendu zaměňovat termín migrant a uprchlík¹⁷. Zaměňování těchto termínů je nebezpečné především v kontextu nárůstu podpory stran s „antiimigračním zaměřením“. Představitelé těchto stran často vystupují proti uprchlíkům stejně

¹⁷ V českém prostředí je termín uprchlík shodný s termínem azylant (MVČR).

jako proti migrantům. Přitom jak bylo v této kapitole zdůrazněno uprchlík má krom určitých povinností i práva a navíc by jeho případná deportace, na rozdíl od deportace „migranta“, byla ohrožením jeho života. Proto účely této práce využívat následující definici ilegálního migranta: „Ilegální migrant, či zkráceně migrant, je osoba, která postoupila cestu z domovského státu do Evropy vědomě a plně dobrovolně na základě snahy o vlastní obohacení.“¹⁸

1.2 Migrační teorie

Značné množství „teorií migrace“ není skutečnými teoriemi. Nesplňují totiž základní kritéria definice teorií, nemají obecnou platnost, nejsou logicky provázány a nemají zároveň predikční i explanační schopnost (Drbohlav, Uherek 2007: 128). V současné době se pro otázky migrace využívají především ekonomické teorie: neoklasická teorie migrace, nová ekonomie pracovní migrace, teorie duálního pracovního trhu, teorie světového systému. Další typy teorií migrací vycházejí například ze sociologického pohledu: institucionální teorie, teorie kumulativních příčin. Všechny tyto teorie budou nastíněny v dalších odstavcích, nicméně podle mnoha autorů jako jsou například Barša, Baršová, Rabušic a Burjanek, jsou současné teorie nejužitečnější při jejich vzájemném zkombinování (Pilát 2014: 713).

¹⁸ Tato definice nevychází z exaktnosti pojmenování osoby ilegálním způsobem překračující hranice, autor je si vědom, že migrant je jakákoliv migrující osoba, včetně těch, které tak činí legálně. Nicméně v současnosti je určitými politickými stranami a občanskými subjekty označení „migrant“ používáno pejorativně a jako takové bude proto použito pro rozlišení „migranta vědomě a dobrovolně překračující hranice za účelem vlastního obohacení“ a uprchlíka, jehož vstup na území unie, ať už regulérní či ne, je motivován snahou přežít a nemůže proto být chápán jako dobrovolný.

Neoklasická teorie migrace je aplikovatelná na dvě dimenze. Makroekonomický přístup je vhodný na vysvětlení migrace na úrovni států v důsledku nerovnoměrného rozdělení práce a kapitálu, zatímco mikroekonomický přístup toto vysvětluje na úrovni jednotlivce.

Makroekonomický přístup vysvětluje migraci v nerovnováze kapitálu a práce. Mnoho rostoucích ekonomik má na svém trhu práce nedostatek kvalifikované pracovní síly. To tlačí mzdy vzhůru. Opačně v zemích s přebytkem pracovní síly je mzda snižována. Racionální pracovník se tak snaží maximalizovat svou mzdu a migrují do zemí s nedostatkem pracovní síly. To by teoreticky mělo postupně vést k eliminaci rozdílů v úrovni mezd. Jak je na první pohled patrné, jedná se o zjednodušující pohled na komplexní jev migrace (Pilát 2014: 711). Mikroekonomická perspektiva¹⁹ vychází z individuální potřeby jedince zlepšit kvalitu života. Migrant v tomto modelu věří, že zisk z migrace v krátkodobém, nebo alespoň dlouhodobém horizontu převáží jeho ztráty. V tomto modelu je krom ekonomických rozdílů zohledněn i individuální psychologický a kulturní pohled jedince. Právě faktor sociálního komfortu se začal prosazovat až v 70. a 80. letech, kdy je vysvětleno proč některé skupiny nemigrují či migrují, i když by ekonomická dimenze předpovídala jejich opačný přístup (Drbohlav, Uherek 2007: 132). Nicméně tato teorie nepočítá se všemi neekonomickými ani ekonomickými proměnnými. Typická je například otázka segmentace trhu práce, která snižuje mobilitu pracovníků mezi nimi, čímž je omezena i variabilita v otázce migrace (Pilát 2014: 712).

Nová ekonomie pracovní migrace vychází z rozdílné identifikace minimální migrující jednotky na celou rodinu

¹⁹ Tzv. Human capital model.

a ne jedince. Tím, že uvažuje o celé rodině, mění i parametry očekávané od cílové země. Rodiny se snaží snížit rizika ztráty příjmů. Rodiny tak vybírají takové trhy práce, které se vyznačují vyšší stabilitou. Migrace je tak jakousi pojistkou a dochází tak i k migraci mezi dvěma na první pohled totožnými oblastmi (Bijak, Kupiszewski, Kicinger 2004: 7).

Teorie duálního pracovního trhu je teorií reflektující současný stav pracovních trhů v přijímacích státech. Tato teorie předpokládá, že určité „stigma“ nižších pracovních pozic ve „vyspělých“ státech odrazuje místní populaci o aspiraci nedosažení těchto pozic. Naopak pro pracovníky z „méně vyspělých“ oblastí tento status nemá efekt na motivaci. Tak vzniká poptávka ze strany zaměstnavatelů, či celých států, na zvýšenou migraci určitých skupin. Tato teorie tak navíc vysvětluje migraci zahraničních zaměstnanců do oblastí s dlouhodobou nezaměstnaností (Pilát 2014: 713).

Teorie světového systému vychází z návaznosti na historické uspořádání světa. Předpokládá, že i přes změny kapitalistických ekonomických stavů přetrvávají vazby z minulosti. Tyto vazby se projevují nejen kulturně ale i v přetrvávajících komunikačních či transportních propojení. „Vyspělé“ státy jsou stále závislé na „periferních státech“ a opačně. Nicméně se změnou pracovních technologií se paradigma závislosti změnilo a ze samostatných zemědělských oblastí se stává zdroj levné pracovní síly pro jádrové oblasti. Typickým příkladem dle této teorie je mezinárodní migrace v rámci bývalých koloniálních struktur (Pilát 2014: 713).

Institucionální teorie se opírá o vliv institucí a organizací podporujících migraci. Všimá si faktu, že migranti potřebují k uskutečnění migrace zprostředkování. Instituce formálního

i neformálního charakteru nastavují podmínky, které zjednodušují či naopak komplikují migraci. Navíc je zde nutno započítat i vliv místních komunit již usídlených v přijímacím státu, kteří poskytují informace a pomáhají často dalším imigrantům s hledáním práce či zajištěním dalších potřeb.

Teorie kumulativních příčin jde napříč ostatními migračními teoriemi. Vychází z přístupu k migraci jakožto evolučnímu procesu. Ten přispívá k institucionálním a socioekonomickým změnám jak ve vysílající tak přijímací zemi. Migrace tak mění celé migrační prostředí a vede k nastolení systému kdy je migrace spíše podporována než tlumena. Navráťivší se migranti většinou přivážejí do země původu určitý kapitál a navíc se většinou těší vyšší sociální prestiži, tím podporují migrační tendence u zbývajících populace (Drbohlav, Uherek 2007: 134).

1.2.1 Dopady na vysílající země

I přes unikátnost a komplexnost jednotlivých „migračních vln“ některé dopady migrace, ty ekonomické, se dají relativně dobře zobecnit. Je zřejmé, že migrace jako taková nemá pouze ekonomické dopady, stejně tak jako její příčiny, ale i tak se jedná o jednu z klíčových součástí problematiky.

Emigrace a její dopad na ekonomiku vysílající země má dvojitý efekt. Prvním a pravděpodobně silněji akcentovaným dopadem emigrace je odliv kvalifikované pracovní síly. Například *Brain drain* má nezanedbatelný vliv na výkonnost domácí ekonomiky, klesá návratnost investic do vzdělání a podobně. Nicméně i tento fenomén se ve světle dnešních výzkumů nedá vnímat pouze negativně. Ať už jde o čistě *Brain drain*, či *Brain circulation*²⁰ dochází k dalším efektům pro vysílající stát. Jedním z pozitivních jsou *remittance* (Vavrečková, Baštýř 2009: 9).

Remittance migrantů představuje soukromý finanční tok od pracovníků migrantů do země původu. *Remittance* představují mnohdy významný příspěvek do HNP a v mnoha rozvojových zemích jsou hlavním zdrojem příjmu. *Remittance* je většinou způsobována dvěma druhy motivace. Prvním důvodem je altruismus, ten je zpravidla směřován personálně na příbuzné podobné vazby emigranta v zemi původu. Druhým důvodem je klasická „výměna“ kdy jsou finance posílány do země původu pro nákup různých služeb, jako je například dohled nad majetkem emigranta v domovině, platba

²⁰ „Brain circulation (cirkulace „mozků“) je opakovaný pohyb mezi zdrojovou a cílovou zemí. Typickým příkladem dnes mohou být takovéto pohyby uskutečňované čínskými špičkovými specialisty, kteří vystudovali v USA, úspěšně tam také započali svoji profesní dráhu, nyní s vracejí s kapitálem zpět do Číny, kde rozjíždějí své podnikatelské aktivity, přičemž intenzivně využívají svých kontaktů v USA (Vavrečková, Baštýř 2009: 9)

za služby poskytované jeho rodinným příslušníkům apod. Členové zahraničních diaspor tak mohou hrát nezanedbatelnou roli pro rozvoj mateřské země, aniž by byl nutný jejich návrat. Tento vliv ovšem není vždy způsoben čistým přesunem kapitálu, vědecká diaspora například pomáhá s výměnou a přesunem know-how. Dále vznikají sítě podnikatelských a obchodních aktivit, které jsou s migrací spojeny (Vavrečková, Baštýř 2009: 10-11).

1.2.2 Dopady na přijímající země

Imigrační toky jsou regulovány imigrační politikou. Pokud je imigrační politika nastavena správně a účinně jsou negativní efekty imigrace v přijímacím státu potlačovány a pozitivní efekty naopak podporovány. Represivní opatření nesmí být ovšem příliš tvrdá, zvyšuje se tím riziko ilegální migrace (Horáková 2007: 64). Vliv imigrace na ekonomiku bývá většinou pozitivní (Franc 2008: 88). Vlivy imigrantů na mzdy bývají dvojího druhu, u nekvalifikovaných pracovníků dochází ke snížení mezd v daném odvětví, nicméně u kvalifikovaných pracovníků je odměna často zákonem definována, takže vliv cizích pracovníků na snížení mezd kvalifikovaných pracovníků je marginální (Baštýř 2005: 71).

1.3 Kulturní mapa Ingelhart-Welzel

Politici vědci Ronald Ingelhart a Christian Welzel představili v rámci revize modernizační teorie svůj koncept „kulturní mapy“, který rozděluje státy podle kulturního klíče a dále především podle dvou hlavních os mezikulturních variací: 1. „Tradiční versus Sekulárně-racionální hodnoty“; 2. „Hodnoty „přežití“ versus Hodnoty

„sebevyjádření“. Klíčové důvody pro vznik této teorie jsou podle autorů čtyři (WVS 2016).

Prvním důvodem k revizi teorie Modernity je podle autorů to, že modernizace není lineárním trendem. Například ekonomické kolapsy napříč moderní historií způsobily zvrácení úrovně dosažené modernizace. Druhým důvodem je socio-kulturní dimenze. Přestože původní teorie předvíдалa vymizení vlivu tohoto faktoru, tento předpoklad se nepotvrdil, socio-kulturní rozdíly jsou stále patrným faktorem i přes ekonomický růst. Třetí je dichotomie „Modernizace X Westernizace“, zatímco původní teorie modernity považuje modernizaci a Westernizaci za termíny popisující stejný proces. Inglehart s tímto tvrzením nesouhlasí, od Westernizace odlišný model modernizace spatřují například v oblasti jižní Asie, jenž při zachování svých kulturních zvyklostí předčila celý svět v rámci míry růstu ekonomiky. Posledním důvodem je fakt, že modernizace/industrializace nevede automaticky k demokracii, nicméně pozorují pozitivní vliv rozmachu postindustriální společnosti pro demokratizaci. Avšak tento pozitivní vliv odvozují především od větších ekonomických jistot mas, které tak mají větší prostor zajímat se o liberalizaci a rostoucí „cenu“ represí proti obyvatelstvu žádajícímu liberalizaci, než od industrializace samotné (Inglehart a Welzel: 2010, 3).

Samotná „kulturní mapa“ je tvořena kartézským systémem souřadnic kdy osa x je tvořena hodnotou vycházející z tématu: „Hodnoty „přežití“ X Hodnoty „přežití“ X Hodnoty „sebevyjádření“; osa y pak vychází z ukazatelů „Tradiční hodnoty X Sekulárně-rationální hodnoty“. Navíc k souřadnicím státu na „mapě“ určených

pomocí těchto proměnných, jsou státy zařazeny do „kulturních zón“ které vycházejí z jejich socio-kulturních kořenů²¹ (WVS 2016).

1.3.1 Hodnoty „kulturní mapy“

„*Traditional values*“ tímto rozumíme skupinu, charakterizovatelnou rozhodujícím vlivem faktorů, jako jsou náboženství, vztah rodič-dítě, úcta k autoritě či rodinné hodnoty. Jinými slovy, příklon k těmto hodnotám definuje populaci, která inklinuje k odmítání rozvodů, potratů, eutanazie či sebevraždy. Naopak silně pozitivní reakce se u podobné populace dá čekat v otázce národní hrdosti či nacionalistického cítění a postoje.

„*Secular-rational values*“ definuje populaci v opozici vůči předchozí skupině. Nejde o odpor k daným hodnotám, jako spíše o nižší vliv daných hodnot na rozhodování. Například v otázce potratu či eutanazie nejde nutně o přímou podporu jako spíše o akceptovatelnost těchto rozhodnutí širokou veřejností za určitých podmínek.

„*Survival values*“ charakterizuje rozhodování, které je primárně postavené na zabezpečení ekonomickém a fyzickém²². Často je tato charakterizace propojena s relativně vysokým etnocentrismem a nízkou úrovní důvěry a tolerance.

„*Self-expression values*“ hodnotový postoj dávající vysokou prioritu environmentální ochraně, je zde rostoucí tolerance

²¹ Na rozdíl od běžných předpokladů nevychází tyto kořeny vždy z geografické polohy, Kypr například patří do „Jihoasijské oblasti“.

²² Ať je ohrožení bezpečnosti faktické či hypotetické.

k cizincům, komunitám gayů a lesbiček či otázkám generové rovnosti. Dále zde roste požadavek veřejnosti participovat na politickém a ekonomickém rozhodování.

1.3.2 Pozorované proměnné

Data aplikované na „kulturní mapě“ Ingelhart a Welzla vycházejí z průzkumů *World Values Survey* (dále jen WVS). WVS je jedním z největších nekomerčních výzkumných uskupení v tomto oboru, jehož cílem je poskytování informací výzkumníkům a politikům celého světa. WVS, které sídlí ve švédském Stockholmu, od roku 1981 kompletuje výsledky celosvětového „high quality“ výzkumu s širokými proměnnými. Tyto výsledky do roku 2016 vyústily v 6 kompletních „vln“ výsledků a v současnosti je připravována 7. vlna. Dotazníkové šetření organizace pokrývá situaci ve více než 100 státech, které počtem svých obyvatel sdružují téměř 90 % světové populace. Široké spektrum proměnných umožňuje výzkumníkům analyzovat témata jako ekonomický rozvoj, demokratizaci, náboženství, sociální kapitál či subjektivní pocit blahobytu (WVS 2016).

Tři z pozorovaných států, Německo, Francie a Česká republika jsou v rámci výzkumu WVS označovány jako jedny z typických států definovaných důslednou preferencí hodnot „*Secular-rational values*“ a „*Self-expression values*“. Itálie sice dlouhodobě také patří mezi státy, kde tyto hodnoty v rámci politické kultury převládají, nicméně již v průběhu minulé dekády byl vývoj její modernity směrem k „*Self-expression values*“ omezen, nejvyšší míry dosáhla kolem roku 2008. V současné EU z hlediska poměru tradičních a sekulárně racionálních

hodnot patří Itálie dlouhodobě spíše mezi lehce konzervativnější členské státy²³.

V rámci představených teorií je nejdůležitější uvědomit si, že v rámci současné migrační krize můžeme aplikovat migrační teorie, či jejich kombinaci, pouze na tu část migračního proudu, která nezažádala o azyl²⁴. U žadatelů o azyl je důvodné předpokládat, že motivací pro přesun na území EU je individuální strach osoby o přežití, i když tento strach může být nepodložený²⁵. Analýza této práce bude tak z hlediska příchozích osob zaměřena na poměr uprchlíků a migrantů. Kdy příchozí budou rámcově rozděleni na ty, jejichž motivace naplňuje předpoklad k oprávněnosti žádosti o azyl a ty, jejichž motivace bude vycházet z možnosti získání větších benefitů. A z hlediska dopadů na státy EU se zaměříme na změnu v politické modernitě podporou stran profilujících se proti-imigračně.²⁶

Tuto změnu budeme pozorovat nárůstem preferencí politických stran, které sami sebe charakterizují hodnotami, které nejsou dle kulturní mapy typické pro dané prostředí a zároveň zastávají proti-imigrační postoje. Tyto strany pak profitují na zjednodušení současné uprchlické krizi na migrační krizi, motivovanou vidinou finančního nebo kulturního zisku migrujících osob, namísto vstupu do prostoru EU za účelem ochrany před nebezpečím. Hlavní teze

²³ Nicméně celosvětově mezi konzervativní státy, rozumějme tím takové, pro jejichž modernitu je typický příklon k „*Traditional*“ a „*Survival values*“, Itálie rozhodně nepatří. V rámci EU jsou výrazně konzervativnější například Polsko nebo Rumunsko.

²⁴ Současná pozorování nezahrnují žadatele o azyl do skupiny ilegálních migrantů, jak dokládají data statistického úřadu EU: Eurostat, která budou použita v analytické části této práce.

²⁵ V takovém případě sice nejde o osobu, které bude přiznán status uprchlíka, ale taková osoba bude podle mezinárodního práva deportována a proto se pro účely této práce stává daný jedinec irelevantní.

²⁶ Předpoklad nárůstu preferencí těchto stran spočívá v náhlosti spojené s vypuknutím uprchlické krize.

této práce je proto následující: „Politická modernita pozorovaných států prochází změnou, která je způsobena nesprávným pochopením příčin a konsekvencí krize a z toho pramenícím nárůstem preferencí pravicových populistických stran.“ Pro ověření této teze je nutné určit a zodpovědět vedlejší tezi, která bude vycházet z analýzy charakteru motivace příchozích osob: „Současná krize je tvořena především přetrvávající přítomností uprchlíků a nikoliv migrantů.“

2. Souvislosti migračních trasy

V současné době je ve středu zájmu mnoha politiků, novinářů i společenských vědců tzv. „Středomořská migrační krize“. I když je tento fenomén široce známý a stále často zmiňovaný v různých médiích či publikacích, je relativně obtížné určit jeho jednoznačný počátek. Obecně se za něj považuje rok 2015. Nicméně události vedoucí k nárůstu objemu migrujících nad historicky „běžné“ hodnoty lze pozorovat v některých oblastech pozorovat již v předchozích letech. Na rozdíl od některých jiných proudů se právě u těch afrických nelze opírat pouze o určující „náhlou“ událost, či problém, které by byly klíčovým pro vznik a fungování migrační trasy. V africkém / subsaharském prostředí se jedná o dlouhodobé příčiny, které se v průběhu posledních let propojily a kulminovaly téměř současně s událostmi vedoucími ke vzniku například tzv. „Balkánské trasy“. Samozřejmě i v rámci tras vedoucích z afrického kontinentu můžeme identifikovat klíčové události, jako například „Arabské jaro“, či konkrétně pád režimu M. Kadáfího v Libyi. Je patrné, že tyto události začaly působit na region již před rokem 2015 a proto je nutné na to nezapomínat i při analýze současné migrace, která je v mnohých ohledech jedním z přímých dopadů.

2.1 Charakteristika vybraných migračních tras²⁷

Hlavních migračních tras na území EU je podle údajů Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž (dále jen Frontex) na počátku

²⁷ Data použitá v této podkapitole vycházejí z údajů Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž. Je důležité upozornit na nepřesnost dat z důvodu, že některé osoby mohou být v rámci pozorování zaznamenány opakovaně.

roku 2017 celkem osm²⁸: Západní africká trasa; Západní středomořská trasa; Centrální středomořská trasa; Trasa Apulie a Kalábrie²⁹; Okružní trasa z Albánie do Řecka; Západní balkánská trasa; Východní středomořská trasa a Východní hraniční trasa (FRONTEX 2017). Vzhledem k vymezení této práce budou zevrubněji analyzovány především první čtyři jmenované. V rámci těchto tras nebudou zmíněny pouze skupiny pocházející z afrického kontinentu, ale i ty skupiny, pro něž je africký kontinent pouze tranzitním prostorem.

2.1.1 Západní africká trasa

Tato trasa propojuje Senegal, Mauritánii a Maroko se španělskými Kanárskými ostrovy. Ilegální migrace skrz tuto trasu má relativně malou četnost, migrující pocházejí především ze zmiňovaných států a dále pak z Nigeru, Nigérie a Mali (Frontex 2017).

Klíčovým prostředkem pro přepravu na této námořní trase jsou lodě, tzv. *cayucos* a *pateras*. Oba typy lodí jsou malé dřevěné rybářské lodě. Pašeráctví na této trase tak není příliš rozvinuté. Použití této trasy vykazuje spíš rys individuálních cest smluvených s lidmi, kteří mají cestu na pobřeží v rámci své vlastní činnosti. Na základě nálezů malých člunů v Lanzarote navíc převládá názor, že tato trasa slouží primárně k transportu drog (Frontex 2017).

Tato trasa byla nejpoužívanější před rokem 2006, kdy četnost dosáhla hodnoty až 31 600 migrantů za rok. Avšak bilaterální

²⁸ Jmenováno od nejzápadnější po nejvýchodnější.

²⁹ Často začleňována pod Centrální středomořskou trasu.

smlouvy Španělska a vysílacích zemí, spolu s posílením systému ochrany hranic vedlo k markantnímu snížení množství osob využívajících tuto trasu. Mezi lety 2010 až 2014 v průměru tuto trasu využilo méně než 250 osob ročně. V roce 2015 ovšem tato hodnota skokově vzrostla na 874. Jedná se tedy o nárůst více než 300 %, na druhou stranu tato hodnota se evidentně ani zdaleka neblíží k situaci v minulé dekádě (Frontex 2017).

2.1.2 Západní středomořská trasa

Druhá pozorovaná trasa již přináší kombinovaný způsob překročení hranic po moři i souši především do Španělska. Nejznámějším cílem po souši je Španělská enkláva Melilla. Kde se již v roce 2005 velké množství osob snažilo ilegálně překonat hraniční plot. Tradičně tato trasa sloužila severoafrickým migrantům, především Alžířanům či Maročanům, jako ekonomická migrační trasa. V posledních letech je zde ovšem patrný nárůst počtu sub-saharských migrantů, kteří opouštějí své domoviny kvůli konfliktům³⁰. V roce 2015 pak nejsilnější migrantskou skupinou stali Syřané (Frontex 2017).

Tradičně tato migrační trasa vede skrz Maroko a Libyi³¹ odkud pak migranti již pokračují na území členských států EU. V rámci západoafrického regionu tato trasa sestává především z dvou „proudů“. První z nich je saharský druhý pak sleduje linii pobřeží. I když je přechod Sahary kratší, je považován celkem logicky

³⁰ Jedná se především tedy o občany Mali, Súdánu, Jižního Súdánu, Kamerunu, Nigerie, Čadu či Středoafričké Republiky.

³¹ Libye je v rámci této trasy spíš tranzitním prostorem na území Maroka. Jakožto poslední destinace před vstupem do prostoru EU slouží především v rámci Centrální středomořské trasy, která bude rozebrána v příští podkapitole.

za nebezpečnější. Většina migrantů proto volí delší cestu pobřežními oblastmi (Frontex 2017).

Tato trasa má relativně nestálou četnost pohybu osob. Je to způsobeno mnoha faktory. V rámci trasy samotné jde pak o množství bilaterálních dohod postupně uzavíraných mezi Španělskem, Marokem a Senegalem, zpřísněním a zesílením kontrol vozidel, kontejnerů a nákladů. Spolu s důkladnějšími pasovými kontrolami³². Dalším statisticky významným faktorem je růst nezaměstnanosti ve Španělsku, snižující šance pro pracovní imigranty (Frontex 2017).

Zajímavým faktorem této trasy je předpokládaný úbytek člunů, používaných k pašování osob i nákladu. Ty jsou postupně nahrazovány malými letadly a helikoptéry. Agentura Frontex vysvětluje tento jev lukrativností koridoru marihuany a kokainu na trhy uvnitř EU (Frontex 2017).

2.1.3 Centrální středomořská trasa do roku 2014

Nejčastěji používaná migrační trasa mezi africkým kontinentem a územím EU. Do roku 2014 mluvíme respektive o dvou trasách, centrální středomořské trase a trase „apuljsko-kalabrijské“³³. Tato námořní trasa byla samozřejmě využívána již před rokem 2014. Do roku 2010 byla Libye cílem mnoha migrantů, nejen jako transitní země na cestě do EU, ale díky její relativní prosperitě i jako finální

³² Falešné doklady i osoby ukryté v osobních zavazadlech patří k častým způsobům překonávání hranic.

³³ Spojením těchto tras nedošlo k faktické změně v systému a oblastech pozorování, migranti jsou ovšem rozpoznáváni dle oblasti vylovení, místo oblasti „detekování“.

destinace. Část migrantů do Libye mířilo přímo za prací, kterou financovali další cestu do EU (Frontex 2017).

Cesta skrze středozevní moře je populární již mnoho let. V roce 2008 bylo detekováno na 40 000 migrantů z Tuniska, Nigérie, Somálska a Eritreje. Tato „migrační vlna“ byla během jednoho roku téměř zastavena, když Itálie uzavřela bilaterální dohodu s Libyí. V roce 2011 s příchodem Arabského jara začalo množství migrantů znovu narůstat. Od ledna do března na 23 000 Tunisánů dorazilo na italský ostrov Lampedusa, především v rámci ekonomické migrace. Od března do srpna poté již na 40 000 migrantů opustilo, především kvůli represím ze strany kaddáfího režimu, opustilo Libyi a dorazilo na Lampedusu, Sicílii a Maltu³⁴. Tyto úvodní „vlny“ nicméně končí s kolapsem kaddáfího režimu v srpnu 2011. Migrace skrz tuto trasu téměř byla markantně na úbytě až do roku 2013 (Frontex 2017).

V roce 2013 díky mocenskému vakuu, které na jedné straně dalo propuknout násilí a na druhé straně odstranilo možnost legálně stíhat pašeráky operujících z libyjských břehů, se začaly pašerácké skupiny úspěšně reorganizovat a četnost migrace touto trasou bezprecedentně vzrostla.

2.1.4 Trasa Apulie a Kalábrie do roku 2014

Tato trasa je v současnosti zahrnuta do Centrální středomořské trasy a je tedy relevantní pro tuto práci, i když část migrantů používajících tuto trasu vyplouvá nejen z Egypta, ale i z Turecka. V porovnání se zbytkem Centrální středomořské trasy lze tuto trasu

³⁴ Kde mnoho z nich zažádalo v Itálii o azyl.

označit za minoritní, tato trasa podle Frontex nepřepravila do roku 2014 více než 5259 migrantů ročně (Frontex 2017).

Nicméně důležitým rysem této trasy je odlišná technika pašování osob. Právě zde byla identifikována strategie využívání větších lodí, například zaoceánských výletních jachet. Migranti jsou na těchto lodích často schováni v podpalubí, případně za pro tuto činnost připravenými nástavbami. Lodě tak na první pohled mají obvyklou posádku, jejíž součástí jsou také ženy, aby odvrátili podezření pobřežní stráže. Dalším trikem je využití těchto lodí jako tzv. mateřských lodí. Velká jachta tak naprosto legálně po náležitých kontrolách opouští domovský přístav a stejně legálně pak kotví v přístavu dalším, jelikož migranti v době vyplutí ani přistání na palubě nemají. Migranti jsou na tyto lodě přepraveni až po vyplutí za pomoci menších člunů a opačně před dosažením cílové destinace jsou migranti vyloženi do dalších člunů (Frontex 2017).

2.1.5 Centrální středomořská trasa od roku 2014

V roce 2014 se tato trasa stala jedním z hlavních vstupních prostorů migrační vlny, oproti předchozímu roku se jednalo o nárůst na více než 170 000 osob. Zatímco v roce 2015 došlo k určitému útlumu objemu této trasy, způsobené přeorientováním migrantů na relativně snazší trasu vedoucí přes Balkán, v roce 2016 překročil počet osob na této trase 180 000 (Frontex 2017). Důvodem toho je mimo jiné i fakt, že mnoho migrantů vůbec nemělo v plánu dosáhnout Evropy, ale pouze Libye. Ovšem nebezpečí na území Libye je donutilo obrátit se na pašeráky zprostředkující cestu přes moře do Evropy (IOM 2016).

Pokles v roce 2015 je připisován především rozhodnutí syrských uprchlíků využít jinou trasu. Hlavní uprchlickou skupinou se na této trase stali především obyvatelé subsaharských států, v čele s obyvateli Nigerie, Eritreje, Súdánu či Gambie (Frontex 2017). Je tedy patrné, že i přes nepopiratelnou souvislost se situací na Balkánské trase, není četnost migrace na této trase závislá pouze na vyřešení krize v Sýrii.

Zvláštností této trasy se stal především systém ochrany hranic EU, kde se pohraniční operace změnily na záchranné operace (Search and Rescue operations dále jen SAR). To je způsobeno především způsobem překonávání středoziemního moře. Pašeráci zde ve velkém využívají velice chatrné a nedostačující lodě a čluny, které jsou navíc přeplněné a bez potřebného paliva, navigačních přístrojů natož posádky (Frontex 2017). Migranti často čekají mnohem kvalitnější/bezpečnější způsob přepravy, za kterou si u pašeráků zaplatili³⁵. I proto jsou evidovány výpovědi migrantů, že na první pohled chatrnou loď byli nahnáni násilím (IOM 2016).

Šance na přežití této cesty jsou podstatně nižší než u ostatních tras, i přes snahy evropských úřadů. Paradoxně tak evropské pevniny ilegální migranti často dosáhnou, za pomoci evropských úřadů. V roce 2015 na všech migračních trasách přes středoziemní moře zemřelo na 3 777 osob. V roce 2016 jen na centrální trase zemřelo podle odhadů na 4 410 osob³⁶. Podle mluvčího IOM (Mezinárodní organizace pro migraci) Flavia Di Giacomina nejsou tato čísla konečná, mnoho malých lodí/ člunů se mohlo potopit, aniž by si toho úřady všimly (IOM 2016). Množství mrtvých na této trase zrostlo

³⁵ Často jde nejen o poslední peníze, v mnoha případech jsou tito migranti v tak bezvýchodné situaci, že pro pašeráky a jejich společníky „otročí“ dokud „nesplatí“ zbytek ceny za přepravu.

³⁶ Příloha 3. Missing migrants

v roce 2016 z jednoho migranta na 269 dorazivších, na jednoho migranta na pouhých 88 (UNHCR 2016).

Použití této trasy je velmi závislé na počasí, v rámci čtvrtletních pozorování je tedy patrné, že největší provoz této trasy připadá na letní měsíce. Nicméně nestabilní situace v Libyi je příčinou nárůstu snah o překonání středozemního moře i v zimních měsících (IOM 2016). Navíc v současnosti je na základě pozorování agentury FRONTEX patrné, že rozvoj pašeráckých sítí na této konkrétní trase dosáhl takové míry, že právě organizovanost jí determinuje do budoucna jako primární migrační trasu pro ilegální vstup na území EU (Frontex 2017).

2.1.6 Přehled míry využití migračních tras

V této podkapitole bude věnována pozornost četnosti detekovaných osob na migračních trasách uvedených v následující tabulce.

Tabulka č. 2.1 – Četnost detekovaných osob na ilegální migrační trase

Trasa/ Rok	2013	2014	2015	2016
Západní africká trasa	283	276	874	671
Západní středomořská trasa	6 838	7 243	7 004	10 231
Centrální středomořská trasa³⁷	45 298	170 664	153 946	181 459
Celkem na afrických trasách	52 419	17 8183	161 824	192 361
Celkem na všech trasách	107 365	282 933	1 822 177	511 371

(Zdroj: vlastní zpracování podle FRONTEX)

Jak je patrné z této tabulky i když v úvodních fázích krize nebyly migrační trasy vedoucí z Afriky primární trasou využívanou

³⁷ Včetně údajů Apulijsko – Kalábrijské trasy do roku 2014

pro vstup do EU, v současnosti zůstávají těmi nejstabilnějšími. Důležitým faktorem je smlouva mezi EU a Tureckem, která fakticky zastavila pohyb na trasách nesměřujících do EU z Afrického kontinentu v průběhu roku 2016. V roce 2017 je tedy velmi pravděpodobné, že migrační trasy vedoucí z afrického kontinentu budou přivádět nejvyšší počet osob překračujících hranice ilegálně. Pro konečné vyřešení migrační krize je tedy důraz na řešení situace právě na těchto trasách.

2.2 Náklady migrantů na cestu

V posledních dvou dekadách se do Evropy různými cestami snažily dostat miliony různých ilegálních migrantů, často bez dokladů, či s doklady falešnými. Mezi dalšími ilegálními migranty jsou i migranti jednoduše překračující limity jejich víz. V nejhorší pozici z nich jsou ti bez dokladů, jejichž náklady na cestu jsou často nejvyšší. Tak vysoké, že podle výzkumu organizace The Migrant's Files jen v době mezi 2000 – 2015 dosáhly náklady migrantů snažících se dostat do Evropy 16 miliard euro (The Migrant's Files 2017). Což je opravdu vysoká cena za cestu, kde každý 89. migrant zemře.

Ceny pašeráků navíc rostou i pod vlivem války v Sýrii a podobných nestabilních situací. Cesta do Evropy stojí různě. Jsou zaevidovány příklady kdy i v rámci pašeráckých lodí existovaly různé „cenové kategorie“, kdy například migrant ze subsaharské Afriky zaplatil 700 euro za osobu, zatímco migrant z Blízkého Východu zaplatil 2000 euro. Rozdílem pro tyto dva migranty byl v tom, že zatímco Afričan byl v podpalubí, což na těchto přeplněných bárkách není jen nepohodlné, ale i značně nebezpečné, jeho bohatší spolucestující byl na palubě (The Migrant's Files 2017).

Nicméně ani tyto hodnoty nejsou finální, mluvíme zde pouze o jedné položce, kterou migrant musí zaplatit.

V současnosti není jasné, jakým způsobem určují pašeráci cenu za konkrétní cestu. Podle pozorování na Západoafrické trase se ceny v posledních letech pohybovali od 45 euro až k 5000 euro, na Centrální trase od 134 euro po 8000 euro. Celková cena na trase Nigérie – Británie se v roce 2014 dala pořídit za 18 500 euro a zahrnovala vše potřebné na cestě, včetně samotné dopravy letadlem (The Migrant's Files 2017). Paradoxně běžná letenka³⁸ Lagos – Londýn se na počátku roku 2017 pohybovala kolem 420 eur. Rozdíl mezi těmito cestami je patrný, klasická letenka je levnější, cesta rychlejší a bezpečnější. Proto nepřekvapí, že někteří pašeráci využívají různé klíčky jak využít tradiční letecké trasy a k nim si účtují přírážky. Existují domněnky, že například na letišti Charlese de Gaulla měli pašeráci své komplice, umožňující migrantům obejít pasovou kontrolu (Český rozhlas 2017).

Zatímco pašeráci a převaděči se podle všeho snaží využívat pro své cíle i konvenční způsob dopravy do EU, orgány odpovědné za ochranu hranic zvolily přesně opačný přístup. Pašeráci se zaměřují na úplatné části systému, např. zaměstnance letiště či letecké společnosti, společnosti jako takové jsou tlačeny k tomu, aby nedaly osobám bez potřebných dokladů vůbec šanci dostat se na palubu³⁹. Přesně k tomu slouží směrnice Rady Evropské unie 2001/51/ES. Ta udává finanční postihy dopravcům nedodržující povinnosti kontroly vůči cizím státním příslušníkům. Především se dopravce

³⁸ Jejíž využití samozřejmě vyžaduje platné doklady. Konkrétně se jedná o jednosměrnou letenku třídy ekonomy u společnosti Royal Air Maroc, rezervovanou dva měsíce dopředu.

³⁹ Tyto opatření se týkají jak leteckých tak námořních dopravců. Nehledě na to, že tyto osoby evidentně mají dostatek financí na to dovolit si letenku i další potřebné poplatky.

zavazuje na své náklady návrat osoby bez platných vstupních dokladů a v případě kdy nelze tuto osobu dopravit zpět okamžitě je dopravce odpovědný i za náklady na pobyt (Směrnice Rady 2001/51/ES).

2.3 Zdrojové státy a migrace

Zatímco z evropského zpravodajství by se mohlo zdát, že současná migrační vlna⁴⁰ je bezprecedentní a její dopady se týkají pouze EU, není tomu tak. Migrace ovlivňuje africké státy dlouhodobě. Jedním z často zmiňovaných problémů je odchod kvalifikované pracovní síly. Každoročně africké státy přicházejí o tisíce odborníků z různých oborů. Ať už lékaři, zdravotní sestry, či inženýři následně chybí v mnoha ekonomických oborech⁴¹. O postoji zdrojových států vypovídá množství programů zaměřených na potírání neblahých efektů migrace (Brázová et al. 2011: 108).

Jedním z těchto programů je *Program Migrace pro rozvoj* (Migration for Development in Africa – MIDA), který navázal na dřívější program IOM *Návrat kvalifikovaných občanů Afriky* (Return of Qualified African Nationals – RQAN), skrz který se vraceli kvalifikovaní pracovníci do 41 afrických států od roku 1983. Projekt MIDA začal fungovat od roku 2001 (Brázová et al. 2011: 108). Cílem tohoto projektu je shromažďování know-how, schopné a kvalifikované pracovní síly z africké diaspory a jejich využití pro rozvoj Afrických států (IOM/MIDA 2017). Je tedy patrné, že je v zájmu afrických státníků usilovat o návrat migrantů.

⁴⁰ V rámci této podkapitoly je důležité poukázat na výrazy *Smuggling* (převaděčství ve formě ilegálního překročení hranic) a *Trafficking* (*donucené převaděčství, mnohdy až obchod s lidmi*). V tomto případě narážíme na problematiku v podobě dobrovolnosti kontraktu mezi převáděným a převaděčem, jelikož v mnoha případech tuto cestu migranti započnou na vlastní popud, ale jak již bylo řečeno, v průběhu kontraktu změní názor a jsou převaděči donuceni v cestě pokračovat. Neméně často jsou evidovány případy, kdy jsou migranti vykořisťováni jako dočasná neplacená pracovní síla pro obohacení převaděčů.

⁴¹ Již v roce 2004 žil na území EU více než 1 milion osob původem z Afriky.

Nejen úbytek kvalifikované pracovní síly⁴² je negativním aspektem migrace dopadající na zdrojovou zemi. Jedním z dalších negativních aspektů je rozvoj organizovaného zločinu, jak ve státech přijímajících, tak ve státech zdrojových (Brázová et al. 2011: 132).

Typickým zdrojovým státem migrace na pozorovaných trasách je Nigérie. Jeden z nejpočetnějších států světa je producentem jak migrantů legálních tak ilegálních. Z hlediska Nigérie je velkou motivací pro migraci šance na sociální přilepšení jedince. Vzhledem k nedostatečným kapacitám a úrovni vysokého školství je často cílem migrace studium. Roste nejen počet odcházejících studentů, ale i studentů zůstávajících v zahraničí, případně počet odcházejících absolventů. V posledních letech rostou i hodnoty nedobrovolné migrace, vyvolané bezpečnostními riziky především na severu země⁴³ (Isiugo-Abanihe 2014).

Na příkladu Nigérie lze pozorovat jak negativní tak pozitivní dopady migrace. Především v případě migrace kvalifikované pracovní síly jsou negativní dopady mnohoznačné. V první řadě je nutné zmínit ztrátu odborníků, kterých je už tak v zemi nedostatek. V některých případech je možné tyto odborníky nahradit imigranty přicházejícími do Nigérie. V poslední době jsou na jejím území zakládány zahraniční školy, například britské či turecké, nicméně tyto školy jsou zaměřeny především na děti zahraničních pracovníků. Imigranti jsou do jisté míry motorem nigerijského rozvoje a ropný průmysl, plus některé další v tuto chvíli slibně se rozvíjející sektory je přitahuje (Isiugo-Abanihe 2014). Otázkou zůstává, jestli se dá s těmito jedinci

⁴² Ilegální migrace ať už plánovaná nebo ta z donucení, připravuje zdrojové oblasti o lidský kapitál, který by jinak mohl být využit při rozvoji (Jones et al 2007).

⁴³ V současnosti především o vnitřní migraci, nicméně i ta se projevuje na celkové úrovni nigerijské hrubé migrace.

počítat v rozvoji Nigérie i do budoucna. Imigranti jsou přitahováni pouze konkrétními pracovními nabídkami firem. Jejich přetrvání po vyčerpání nerostných zdrojů, případně jejich potomků na území Nigérie je tedy relativně nepravděpodobné, pokud nedojde k výraznému rozvoji země. Ten ovšem vážne mimo jiné i proto, že ti, do kterých stát investuje skrze školství, hledají lepší profesní příležitosti v zahraničí. Klíčovým přínosem do budoucna se tak zdají navráťivší se migranti, ti často přinášejí do země nové technologie, know how, či obchodní kontakty (Isiugo-Abanihe 2014).

Samostatnou částí emigrace je ovšem i remitence a návrat emigrantů. V současné době často zaznívají otázky směřované na vzdělání, kvalifikaci či „přínosnost“ migrantů směřujících do Evropy. Tyto hodnoty je téměř nereálné objektivně hodnotit. Mnoho autorů poukazuje na čistě procentuální rozdíl ve vzdělanosti přijímacího a vysílajícího státu. Na druhou stranu mnoho autorů naznačuje, že mezi migranty patří osoby schopné shromáždit dostatečný kapitál a jedná se tedy o schopnější část populace vysílající země. Co reálně měřitelné je, jsou hodnoty remitencí plynoucích zpět do vysílajících států.

Remitence jsou v současnosti velmi signifikantním finančním zdrojem pro mnoho afrických států. Právě v Nigérii je v současnosti podíl personálních remitencí odhadován k roku 2015 na více než 4.3 % nigerijského HDP. Přičemž tato hodnota odpovídá více než 21miliardám dolarů. V roce 2005 byly remitence zdrojem ekvivalentním k 13 % HDP (The World Bank 2017). Je tedy evidentní, že pro Nigérii jde o pozitivní efekt migrace. Analogicky navíc můžeme odvodit, že migranti jsou i přínosem

pro ekonomiky přijímacích států, jelikož kromě peněz poslaných do vysílající země⁴⁴ musí přinejmenším investovat i do svého přežívání v hostitelské zemi, která tak profituje na dani z potravin, ubytování a velmi pravděpodobně i mnoha dalších položkách.

V porovnání se zahraniční rozvojovou pomocí, či přímými investicemi se remittance dají považovat za spolehlivější/stabilnější zdroj, jelikož méně odrážejí problémy v dané zemi, což v rámci méně stabilních rozvojových zemích hraje mnohdy výraznou roli (Adamcová, Němečková 2009). V případě Nigérie například klesla hodnota přímých zahraničních investic z 8.841 miliardy dolarů v roce 2011 na 3.129 miliardy dolarů v roce 2015. Rozvojová pomoc prudce vzrostla mezi lety 2004 a 2006 a v roce 2007 znovu prudce klesla. Hrubá hodnota remittance na druhou stranu za posledních 10 let klesla pouze jednou, v roce 2008 o necelou miliardu dolarů, přičemž hned v dalším roce překonala hodnotu z roku 2007 (Worldbank, 2017).

⁴⁴ Jedná se o přebytečný kapitál jednotlivce, který pro něj není klíčový pro přežití v přijímací zemi.

3. Migrační krize a její vliv na vybrané evropské státy

V úvodu této části se zaměříme na reakci a přístup evropských států vůči migračním trasám obecně, následovanou analýzou situace ovlivňující migraci ve vybraných státech. V rámci současné migrační krize je možné oddělit na přístupy do roku 2014 („před krizí“) a na přístup od roku 2015 („řešení krize“).

3.1 Vnější migrační politika EU do roku 2014

Deset let před vypuknutím současné migrační vlny, v roce 2005 přijala Rada EU Globální přístup k migraci v Africe a Středomoří (dále jen GAM)⁴⁵. Ten se v roce 2011 transformoval do Globálního přístupu k migraci a mobilitě (dále jen GAMM). Priority tohoto právně nezávazného, ale politicky zastřešujícího rámce jsou podpora organizace mobility⁴⁶, předcházení neregulérní migrace, podpora rozvoje skrz mobilitu a migraci, posílení rozměru azylu (EÚD 2016: 5).

GAMM byl prováděn množstvím politických a právních nástrojů, dále pak skrz agentury EU⁴⁷ a finančními příspěvky státům mimo EU. Jedním z klíčových nástrojů byly regionální⁴⁸ a dvoustranné dialogy. Hodnota financí investovaných do vnějšího rozměru migrace mezi lety 2007–2013 je odhadována na 1,4 miliardy

⁴⁵ GAM se zaměřoval na Afriku (včetně severní Afriky), v roce 2007 byl rozšířen i na východní a jihovýchodní regiony sousedící s EU.

⁴⁶ Mobilita: Širší pojem než migrace, neboť se týká široké škály osob, například krátkodobých návštěvníků, turistů, studentů, výzkumných pracovníků, podnikatelů a rodinných příslušníků na návštěvě (EÚD, 2016 : 5).

⁴⁷ Mezi jinými například Agentura FRONTEX.

⁴⁸ Například partnerství Afrika – EU v oblasti migrace, mobility a zaměstnanosti.

EUR. Míra funkčnosti těchto nástrojů byl v roce 2016 podroben auditu ze strany Evropského účetního dvoru (dále jen EÚD), podle něhož rozsah aktivit a množství nástrojů vnější migrační politiky se podepsal i na jeho funkčnosti, nejednotný přístup a strategie znemožňují určit konkrétní cíle. Z toho důvodu je obtížné ohodnotit úspěšnost. Nejen to, bez funkčních kontrolních nástrojů není jasné, zda finance investované do jednotlivých problematik odpovídaly potřebám ochrany hranic a zda překonaly určitou „kritickou“⁴⁹ hranici úspěšnosti (EÚD 2016: 48).

Na základě auditu EÚD doporučuje zaměřit se na užší počet jasně definovaných cílů, se zaměřením na pružnost rozhodování. V rámci toho upozorňuje na nutnost jednotného a odpovídajícího byrokratického kódování pro přehlednost naplňování cílů vnější migrační politiky. S tím souvisí i doporučení na lepší komunikaci⁵⁰ mezi členskými státy a orgány unie. Cíle podpory rozvoje prostřednictvím migrace a repatriace/opětovného přijetí měly určité dílčí úspěchy. Nicméně je zde nutné poukázat na dva aspekty. Rozvoj s využitím migrace často určoval příliš ambiciózní, až nereálné cíle a proto není možné evaluovat výsledky těchto programů. Za další, při repatriaci migrantů je přínos navrátilivších se pro domovskou zemi omezený, mimo jiné i proto, že je opomíjena příprava samotných migrantů na návrat⁵¹ (EÚD 2016: 39–50).

⁴⁹ Kritický je moment, kdy shromážděné finance vyřeší reálnou potřebu v prioritním regionu.

⁵⁰ Mimo jiné složitost byrokratických struktur nejasně definuje kdo je odpovědný za financování určitého cíle, přičemž obecné „proporční“ rozdělení financí není odpovídajícím nástrojem.

⁵¹ Jinými slovy systém repatriace založený na „pouhém odeslání migranta“ není z dlouhodobého hlediska přínosný ani pro jednu stranu.

3.2 Vnější migrační politika EU vůči Africe od roku 2015

Počátkem roku 2015 vzrostl počet utonulých ve Středomoří. V reakci na tato úmrtí bylo v dubnu 2015 svoláno mimořádné zasedání Evropské rady. Toto zasedání obecně podpořilo ochranu Středomoří, konkrétně pak vyzvalo k podpoření námořních operací⁵² alespoň o trojnásobek financí. Dále byla podpořena působnost mise EUCAP Sahel Niger, podporující prevenci migrace. Obojí bylo přijato evropským programem pro migraci. Také byla zřízena operace EUNAVFOR Med SOPHIA zaměřena na boj proti převaděčům a obchod s lidmi. V neposlední řadě Evropská komise předložila první balíček řešení migrační krize, z obecného hlediska je nejznámější část o přemístování osob s cílem pomoci Itálii a Řecku. Hodnota 40 000 osob k přemístění měla odpovídat 40 % žadatelů o azyl, kteří nesporně potřebují mezinárodní ochranu⁵³. V průběhu roku byly taktéž přijaty závěry týkající se k přesídlení 22 504 osob ze zemí mimo EU, které jednoznačně potřebují mezinárodní ochranu (ER 2017).

Evropská komise v září roku 2015 přišla s druhým balíčkem návrhů, ten přinesl návrh na mimořádnou relokační 120 000 osob, které jednoznačně potřebují mezinárodní ochranu⁵⁴. Dále obsahoval trvalý plán relokace žadatelů o azyl, a pravidla návratové politiky⁵⁵

⁵² Triton je hraniční pozorovací operace Frontex spuštěná v listopadu 2014 (nahradila předchozí mise), zaměřena na Italské hranice. Poseidon je pak akcí zaměřenou na východní Středomoří již od roku 2006.

⁵³ Soubor návrhů na řešení migrační krize, 27. května 2015.

⁵⁴ Jednalo se především uprchlíky v tu dobu nacházející se na území Itálie, Řecka a Maďarska.

⁵⁵ Vycházející především z „Directive 2008/115/EC of the European parliament and of the council“ vydané 24. 12. 2008. Je tedy možné poukázat, že jde jen odkázání na systém, který spadá do kategorie později auditem EÚD označený za neodpovídající vzhledem k reálné situaci.

a v neposlední řadě svěřenecký fond pro Afriku⁵⁶. V říjnu bylo odsouhlaseno sdílení informací klíčových pro řešení krize prostřednictvím internetové platformy. Afričtí partneři byli začleněni do řešení aktuální krize 11. a 12. listopadu během summitu ve Vallettě, na kterém byl představen akční plán Evropské komise. Zaměření summitu spočívalo na řešení základních příčin nelegální migrace a nuceného vysídlení. Další body programu, které byly na summitu probrány, se týkaly zlepšení činnosti v otázce legální migrace, zvýšení ochrany migrantů a žadatelů o azyl, včetně boje proti obchodu s lidmi a spolupráce v otázce navracení, readmise či reintegrace (ER 2017).

V lednu roku 2016 operace SOPHIA získala rozšířené pravomoci. Rozsah těchto pravomocí byl cílen proti převaděčům a obchodníkům s lidmi, operujících na trasách směřujících z Libye a v blízkosti jejího pobřeží. Toto rozšíření je 25. února téhož roku následováno návrhem na vytvoření evropské pohraniční a pobřežní stráže. Z hlediska zvládnutí situace na libyjském pobřeží přichází v březnu 2016 dohoda, která zvýšila potenciál Centrální středomořské trasy. Dohoda mezi EU a Tureckem, která měla zastavit tok nelegálních migrantů směřujících do Evropy přes Turecko⁵⁷. V květnu 2016 Evropská komise předložila návrh společného evropského azylového systému⁵⁸. Neklesající zájem a stabilita využívání trasy z libyjského pobřeží vedl v červnu téhož roku k podpoření mandátu operace SOPHIA

⁵⁶ Tento fond je založen na alokaci 1,8 miliardy eur ze zdrojů EU s cílem podpořit stabilitu řešit klíčové zdroje migrace v regionech Sahelu, Čadského jezera, Rohu Afriky a severní Afriky. Dále je tento fond otevřen pro participaci jednotlivých členských států, jedním z prvních kdo přislíbil podporu, bylo Španělsko.

⁵⁷ Toto rozhodnutí neovlivnilo přímo africké migrační trasy, nicméně v následujících měsících relativně stoupl zájem o využití těchto tras osobami z oblasti Blízkého východu.

⁵⁸ Tímto návrhem se EU snaží o efektivní přerozdělování uprchlíků a migrantů mezi členskými státy, včetně penalizací pro tyto státy v případech, kdy se členský stát odmítne na tomto systému podílet.

až do 27. července 2017. Nejen to, mandát mise byl rozšířen na výcvik libyjské pobřežní stráže a námořnictva. Jedním z kroků podporující budování funkčního zabezpečení libyjského pobřeží je zbrojní embargo OSN.⁵⁹ Právomoc k dohledu na naplňování tohoto embarga na volném moři bylo součástí rozšíření mandátu operace SOPHIA. Tento měsíc byl také schválen plán rozšíření současné agentury Frontex do rozměru evropské pohraniční a pobřežní stráže, včetně jasného definování jejích parametrů⁶⁰. V červenci 2016 byl předložen návrh společného rámce EU pro přesídlování, který se má zaměřit na zajištění přístupových bodů pro osoby, které potřebují mezinárodní ochranu⁶¹. Konečně zahájení činnosti Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž přišlo 6. října 2016.⁶² (ER 2017).

Zatím posledním přelomovým bodem v boji se současnou nelegální migrací z afrického kontinentu je tzv. „Maltské prohlášení členů Evropské rady o vnějších aspektech migrace: řešení otázek spojených s trasou přes centrální Středomoří.“ Podle je jeho závěrů i přes podporu a dodržování všech stávajících právních závazků klesl počet nelegálních migračních toků⁶³ mezi lety 2015 a 2016 na třetinu. Přesto od roku 2013 každý rok roste počet osob, které přišly o život na centrální Středomořské trase a tento trend pokračuje i na počátku roku 2017. Z toho důvodu EU pokračuje v úsilí o posílení spolupráce s africkými státy a především potom Libyí⁶⁴ (ER, 2017).

⁵⁹ To je obecně cíleno na uklidnění situace v Libyi jako takové.

⁶⁰ Konečné schválení přišlo 14. září.

⁶¹ Zajištění legálních a bezpečných cest do Evropy pro osoby, které na jejich využití mají podle mezinárodního práva nárok a tím omezit rozvoj nelegálních tras a s jejich rozvojem spojených nelegálních akcí. V ideálním případě pak úplné uzavření „nelegálních zadních vrátěk“ jak to definoval komisař pro migraci, vnitřní věci a občanství D. Avramopoulos.

⁶² Tým rychlého nasazení, včetně rezervního vybavení byly uvedeny v činnost v prosinci 2016. Činnost týmu pro navracení poté v lednu 2017

⁶³ Na všech trasách dohromady.

⁶⁴ Jakožto hlavním výchozím bodem nejvytíženější migrační trasy.

V současné době se pro řešení migrační krize napříč zahraniční politikou zdá klíčovým problémem situace v Libyi. I když orgány EU zahájily relativně úspěšná jednání s oficiální vládou sídlící v Tripolisu, během kterých mimo formálních závazků spolupráce, začala i praktická pomoc s organizací ochrany libyjských hranic. Nedá se v současnosti očekávat široká účinnost těchto opatření, jedná se totiž o vládu kontrolující pouze části libyjského pobřeží. Fakticky ještě na začátku roku 2017⁶⁵ je kontrola nad libyjským územím (pobřežím především) rozdělena mezi více aktérů. Hlavní politická moc je rozdělena mezi vládu⁶⁶ v Tripolisu a maršála Chalífu Haftara⁶⁷ (ECFR 2017). Právě Chalífa Haftar se na začátku roku 2017 zdá být klíčovým hráčem pro budoucnost Libye. V současnosti ho pro spolupráci s oficiálně uznanou, ale fakticky mnohem slabší, vládou snaží přesvědčit globální i regionální mocnosti⁶⁸ (Hudema 2017).

Haftar vojensky kontroluje téměř celou Libyi na východ od území islamistů v Sirtě, navíc jde o jedinou centralizovanou vojenskou sílu bojující s islamisty. Vláda uznaná OSN na druhou stranu kontroluje pouze hlavní město a její vojenská moc sestává z nepříliš silných a stabilních spojenectví s různými organizacemi.

⁶⁵ Několik měsíců po zahájení programů na podporu Libyjských hranic a pobřeží.

⁶⁶ Vládou v Tripolisu je myšlena především „prezidentská rada“ uznaná OSN v čele s Fajezem al-Sarjem, bývalým členem tobruckého parlamentu. Prezidentská rada je odpovědná za dohodu s OSN z prosince roku 2015. V Tripolisu dále funguje „vláda národní spásy“ premiéra Khalífa Ghwella, nicméně ta již nemá téměř žádnou podporu a neovládá skoro žádné instituce.

⁶⁷ Ten kontroluje úřady a parlament v Tobruku a al-Bayda. Dlouhodobě sice probíhá jednání o propojení s vládou v Tripolisu ale zatím naprosto neúspěšně. Vysloužilý generál, který se vrátil z exilu v USA, byl jmenován jednou z „libyjských vlád“ v Tobruku maršálem. V roce 2014 pak v televizi oznámil zahájení tažení proti islamistům a rozpuštění vlády. Jím vedená LNA (Libyjská národní armáda) kontrolovala na konci roku 2016 největší souvislé území v Libyi (ECFR, 2017).

⁶⁸ Mimo OSN, EU a Egyptu můžeme zmínit i vliv Ruské Federace, kterýžto není zatím oficiálně potvrzen.

Dohoda se sekulárním Haftarem by tak dávala smysl a EU se o ni usilovně snaží. Byl by schopen zajistit bezpečnost obyvatelstvu i ropným polím, ale především by byl schopen zastavit transit uprchlíků přes libyjské území⁶⁹ a tím centrální středomořskou trasu. Nicméně zúčastnění aktéři mají obavy z nastolení nového diktátorského režimu, pokud by Haftarovi předali formální moc nad armádou⁷⁰ (Hudema, 2017).

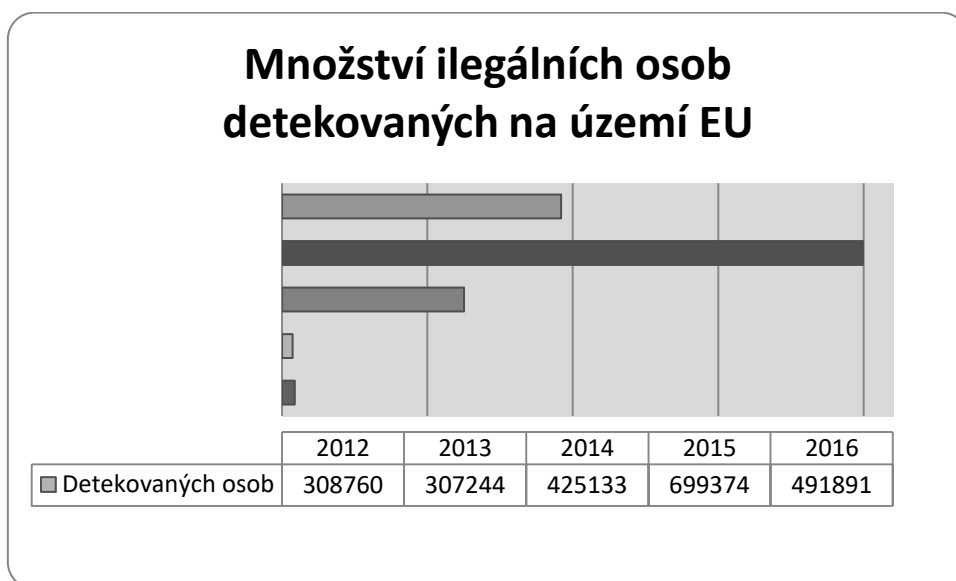
⁶⁹ V současnosti je tento krok podmiňuje zárukami silného postavení v nové vládě.

⁷⁰ Což je paradox, vzhledem k tomu že v tuto chvíli má nad vojenskými jednotkami větší kontrolu než „formální orgány“.

3.2.1 Míra uskutečněných personálních opatření

V této podkapitole bude uveden současný početní stav ilegálních migrantů nacházejících se na území EU⁷¹. Dále rozhodnutí vedoucí k počtu vyhoštění, následovaných dobrovolným opuštěním EU, uskutečněnými deportacemi. Poslední kontrolovanou hodnotou bude počet žádostí o azyl podaných a vyřízených v pozorovaném období. Uvedená čísla jsou orientační, jelikož ne všechny členské státy zaznamenávají data stejným způsobem⁷², či stejně kvalitně. Dalším problémem je že některé státy neudávají požadované informace pravidelně, pokud vůbec.

Graf č. 3.1 – Množství ilegálních osob detekovaných na území EU

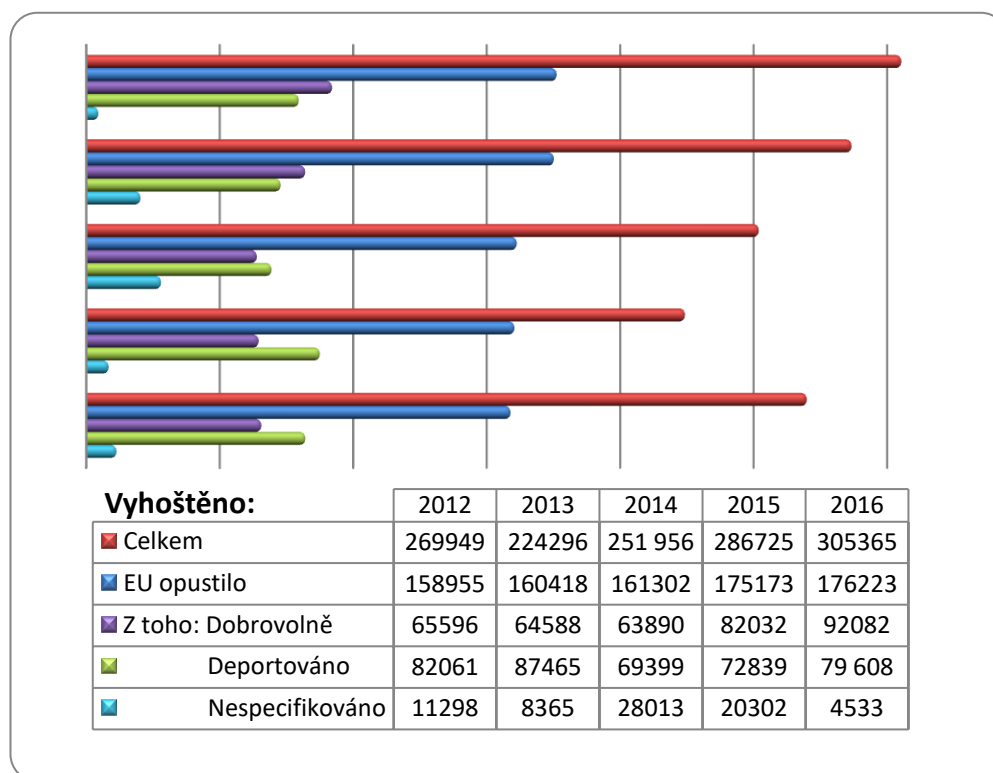
(Zdroj: Vlastní zpracování podle Frontex – Annual Risk report 2017/2016)

⁷¹ Orgány odpovědné za tyto údaje sice uvádějí pouze odhad této hodnoty, nicméně rozdíl v nárůstu těchto hodnot před a po vypuknutí migrační krize jsou statisticky relevantní. Jedná se o všechny ilegální migranty, nejen ty spadající pod současnou krizi, teoreticky tak můžeme vycházet z toho, že hodnota udaná v roce 2013 tvoří přibližně nulovou hodnotu osob podléhající migrační krizi. Tuto domněnku podporuje fakt, že rozdíl mezi lety 2012 a 2013 je statisticky zanedbatelný, zatímco rozdíl mezi lety 2013 a 2014 je již markantní.

⁷² Některé státy si například nevedou údaje o počtu udělených rozhodnutí k vyhoštění, ale pouze údaje o osobách, které zemi na základě takového rozhodnutí opravdu opustili. Mezi takové státy spadá například Francie

Jak lze vidět na grafu č. 3. 1 množství ilegálních osob detekovaných na území začalo již v roce 2016 klesat, nicméně stále je o více než 60 % vyšší než tomu bylo před vypuknutím krize. Na druhou stranu meziroční pokles od roku 2015 je signifikantní. Tento meziroční pokles byl uměle nižší i z důvodu, odmítnutí azylového statutu množství osob původem ze Sýrie, Afghánistánu, Iráku a Eritreji. V roce 2016 tedy na území EU zůstávalo na 491 891 ilegálních migrantů. Fakticky rozdíl mezi stavem před vypuknutím krize a v průběhu krize se v roce 2016 snížil téměř na polovinu. Dá se tedy očekávat další výrazný pokles i v roce 2017.

Graf č. 3. 2 – Deportace z území EU

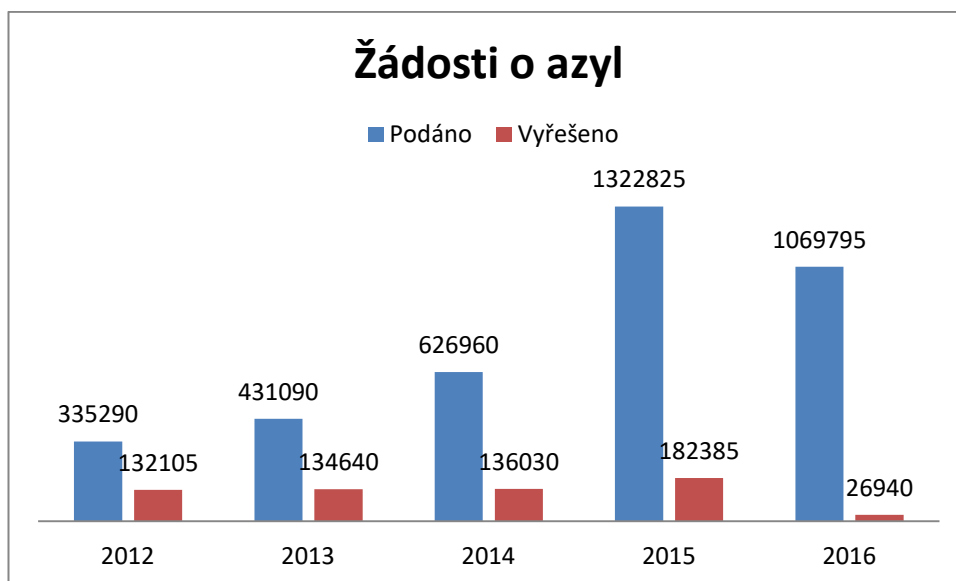

(Zdroj: Vlastní zpracování podle Frontex – Annual Risk report 2017/2016)

Jak je patrné z grafu č. 3. 2, EU v současné době neopouští všechny osoby, kterým byly vypovězeny. Nicméně roste kapacita deportací za asistence odpovědných úřadů. Zároveň roste i počet

migrantů, kteří opustí EU dobrovolně. Navíc hodnota těchto dobrovolných odcestování na základě rozhodnutí úřadů tvoří v poměru k nuceným deportacím stále větší část osob opouštějících území EU.

Graf č. 3.3 – Poměr podaných a vyřešených žádostí o azyl na území EU

(Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostatu)

Graf č. 3.3 znázorňuje hlavní problém současné migrační krize. Složitost posouzení žádosti o azyl je v současné době velmi komplikovaný, proto jen velmi malá část žádostí o azyl je kompletně vyřešena⁷³. V současnosti se tedy množství nevyřešených žádostí o azyl dá rozdělit především na dvě skupiny. První skupinou jsou lidé, kteří jsou ochotni čekat na zdlouhavě udělované posouzení žádosti, další také nezanedbatelná část osob, tvoří skupinu, která své žádosti stáhne a dobrovolně opustí zemi⁷⁴.

⁷³ Ať už jde o znání statusu uprchlíka či jeho zamítnutí.

⁷⁴ V současnosti je tento jev relativně častý, jelikož jednotlivé vlády v rámci odlehčení přetíženému systému nabízí osobám, které se takto vzdají svého práva na posouzení azylové žádosti, nabízejí finanční kompenzaci. Pro mnohé skupiny osob, jejichž statistické

Z dat shromážděných v těchto grafech je patrné, že v současnosti hlavní zátěží EU je počet uprchlíků, nikoliv migrantů.

Jak je tedy patrné na základě analýzy podkapitoly unijní politiky týkající se současné migrační krize, středomořská migrační krize jako taková není důsledkem této politiky. Unijní politika a práce odpovědných agentur vzhledem k současné krizi je spíše odpovědná za chaos a její nezvládnání především v její úvodní části. Jelikož nedocházelo/ nemohlo docházet, k důslednému uplatňování platných pravidel na všechny osoby vstoupivších na území unie neregulérním způsobem. V současné době je těžké soudit, zda se kroky podniknuté ke zvládnutí krize projeví jako úspěšné a vnesou řád do nakládání s žadateli o uprchlický statut. Nicméně vzhledem k situaci na migračních trasách je zřejmé, že odpovědnost unijní politiky a funkčnosti jejích agentur spočívá ve zvládnání migrační vlny, a ne v jejím zastavení ve zdrojových státech. Jinými slovy agentury jsou odpovědné za registraci a kontrolu příchozích osob a následné rozhodnutí, které osoby mají nárok na uprchlický statut⁷⁵, a které naopak tento nárok nemají. Tento názor je možné podpořit především charakterem přijímaných změn a opatření, která jako taková dosud nezměnily právní definici uprchlíka a ani to nebylo jejich cílem. Cílem změn bylo pouze rozhodnout o odpovědnosti za uprchlíka konkrétním státem či agenturou. Rovněž schválená preventivní opatření cílená na zdrojové a tranzitní státy Afriky neupravují pravidla přijímání uprchlíků. Naopak tato preventivní opatření se pouze snaží odlehčit evropskému systému vytvořením bezpečných oblastí schopných

šance na schválení žádosti jsou nízké je proto v současnosti dobrovolný odchod nejlepším možným řešením.

⁷⁵ A tím i právo setrvat na území unie za podmínek popsanych v rámci teoretické části.

nabídnout uprchlíkům „první bezpečné útočiště“ blíže zdrojovým oblastem.⁷⁶

Změny migrační politiky, tak jak po ní některé politické strany a skupiny obyvatelstva volají, by následně neměly žádný dopad na osoby, které lze zahrnout do problematiky současné migrační krize. Vzhledem k tomu, že tyto osoby používají neregulérní způsoby vstupu na území unie, nerespektují a zcela ignorují migrační zákony. Z toho důvodu změny imigračních zákonů nejsou pro současnou migrační krizi relevantní.⁷⁷

3.3 Projevy migrační krize na politiky uvnitř EU

Cílem této práce je zaměřit se na změny v politickém smýšlení uvnitř EU. Jak je patrné z předchozích kapitol v současnosti je klíčovou trasou průniku migrantů do Evropy Centrální středomořská trasa. Zpočátku krize byl hlavní problém migrace nepřipravenost ochrany vnější hranice EU a neflexibilní reakce odpovědných orgánů. V současnosti situace na klíčových místech vypadá tak, že se EU a její agentury poučily z předchozích obtíží a systém ochrany hranic začíná adekvátně fungovat.⁷⁸ Výjimkou je již zmiňovaná trasa vedoucí z Libye, jelikož v současné době řešení tamější situace je v nedohlednu. Nemožnost bilaterálních řešení vyústila v jednostranná opatření ze strany EU, která nemají reálnou možnost migrační vlnu zastavit.

⁷⁶ Pokud uprchlík odmítne zůstat v takové bezpečné oblasti, de facto nepokračuje v cestě z nebezpečí, ale fakticky započal novou cestu bez důvodného ohrožení a státy EU tak nemají důvod uznat jeho uprchlický statut.

⁷⁷ Už i nezměněné zákony kontrolující migraci mají fakticky za důsledek deportaci osoby zadržené na hranicích nebo území unie bez naplnění podmínek vstupu nebo nároku na uprchlický status.

⁷⁸ Tím není myšleno úplné zastavení ilegální migrace, ale funkčnost adekvátních prostředků na jeho kontrolu a omezení.

Lze říci, že hlavním problémem do budoucna jsou obrovské počty žadatelů o azyl, kteří mají legální právo o azyl žádat. Z toho důvodu ani snížená propustnost hranic neřeší problém přílivu migrantů z pohledu části obecné veřejnosti. Tato skupina obyvatel nedokáže rozlišovat mezi ilegálním migrantem a žadatelem o azyl, který neregulérním způsobem překonal vnější hranici EU. Neuvědomění si těchto rozdílů využívají některé politické strany pro získávání voličů prostřednictvím slibů jednoduchých řešení těchto složitých problémů. V současné době roste podpora radikálně pravicových populistických stran napříč evropskými státy. Tyto radikálně pravicové populistické strany se ve světle současné migrační krize profilují proti-imigračně a proti-muslimsky.

Jednou z charakteristik radikálně pravicových stran⁷⁹ je, že neuznávají svou pravicovou identitu a vymezují se proti tradičním stranám jako „třetí pozice“. Často je charakterizována jasným antagonistickým postojem vůči určitému „cizímu tématu“. V našem případě to může být EU či imigrace. Rozdíl mezi radikálním a extrémním typem strany je v tom, že radikální strana je předcházející úrovní strany v rámci ultrapravice. Radikální pravice si zachovává určitý demokratický charakter a nachází se tak na pomezí demokracie a pravicového extremismu (Mareš, 2003: 34–35, 50–55). Tento typ strany je často zaměřen na odmítání individuální a sociální rovnosti, včetně integrace minoritních skupin. Tento typ stran se často odlišuje oproti ostatním typům stran svým důrazem na xenofobii. Jejich populismus se projevuje využíváním, lze říci až zneužíváním pocitů úzkosti, prostřednictvím kterého apelují na domněle nadřazený „zdravý rozum“ (Dvořáková, 1997: 8).

⁷⁹ Mareš sám je označuje jako „Ultrapravicové“.

Populismus jako takový definuje metodu oslovování voličů. Populisté využívají zdánlivě jednoduchá řešení v rámci dichotomického prostředí „my versus oni“. Mareš poukazuje na to, že rozeznání radikálně pravicových stran je obtížné pro absenci jednotné radikálně pravicové ideologie. Nicméně taky dodává, že populismus využívá aktuálních nálad (Mareš, 2003: 34–35, 50–55). Toto vymezení nemusí být v současnosti dále relevantní, jelikož migrační krize je tvůrcem společného tématu, přičemž postoj radikálně pravicových populistických stran vůči ní pozvolna přechází do jednotící ideologie. Důkazem toho může být právě současná provázanost radikálně pravicových populistických stran na půdě Evropského parlamentu. Strany nejenže se shodnou v určitém množství témat, ale jejich příbuznost dosáhla v současnosti takové úrovně, že tyto strany jsou schopny jednotně vystupovat v rámci Evropského parlamentu v rámci frakce ENF, pod vedením Marine Le Penové.

3.3.1 Itálie

Plnohodnotný důsledek migrační krize na jednotlivé evropské státy nebude ještě dlouhou dobu plně zřejmý, především dokud bude panovat zvýšená frekvence pohybu osob na migračních trasách. Mimo shromažďování statistických dat je již v současnosti možné pozorovat efekty migrační krize projevující se na politické scéně. Autor této práce předpokládá, že se současná situace negativně podepisuje na politické modernitě vybraných evropských států. Prvním pozorovaným členským státem této diplomové práce je právě Itálie. Hranice tohoto členského státu je v současné době nejfrekventovanějším prostorem neregulérních vstupů na území EU.

Příliv tisíců uprchlíků proudících po Centrální středomořské trase v posledních letech, v důsledku situace v Libyi, přinesla italské vládě složitou výzvu, se kterou si sama nedokázala efektivně poradit. Navíc ani struktury EU nebyly připraveny v adekvátním čase nabídnout odpovídající podporu.⁸⁰ Premiér Renzi zastával racionální pozici, ve které se snažil využít všech dostupných prostředků pro omezení či zastavení negativních důsledků migrace a na druhé straně ctil také závazky vůči lidským právům a dalším smlouvám. Nicméně sama Itálie není schopna se s touto krizí vypořádat a úvodní pomoc ze strany EU způsobovala spíš frustraci než odlehčení.⁸¹

Italská populace tak logicky není zrovna nakloněna rostoucí imigraci. V rámci evropských průzkumů Pew Research Center se italská populace umístila na druhé pozici s 80 % kladných hlasů v otázce, zda by omezili stávající imigraci.⁸² V tomto názoru se výjimečně shodli voliči z obou stran politického spektra. Projevilo se to také na vládní politice. Podobně se začaly vyvíjet rovněž postoje vůči muslimům⁸³ a EU. Zatímco u postoje vůči muslimům nejde příliš objektivně hodnotit předchozí stav, nálady vůči EU takto hodnotit lze. V roce 2008 své kladné postoje k EU vyjádřilo 78 % Italů. Přičemž v roce 2015 se tyto preference otočily, a jen 45 % Italů zastávalo proevropskou pozici (Fillmore, 2016: 48 – 51). James Politi se zaměřuje na význam této nedůvěry a vyzdvihuje názory, že tento italský postoj⁸⁴ není proti EU jako takové,

⁸⁰ Námořní operace „Mare Nostrum“ která jako první reagovala na situaci na moři, byla téměř výlučně organizovaná a financovaná Itálií. EU podle odhadů poskytla pouze přibližně 2% potřebných financí.

⁸¹ Zde narážím na Renziho reakci na návrh že EU pomůže Itálii pouze relokací 24000 osob.

⁸² Na první příčce se umístili Řekové s 87% a na třetí příčce poté Francie s 57%.

⁸³ Jakožto jasně identifikovatelným nositelům současné migrace.

⁸⁴ Podle pozorování Eurobarometru v roce 2015 věřilo pouze cca 35% Italů, že by se jim vedlo lépe mimo EU, pokud tedy srovnáme tuto hodnotu s hodnotou nespokojenosti s EU, je jasné, že většinová populace pravděpodobně nevolá po odstupu z EU.

ale je proti dosavadnímu stavu věci uvnitř unie (Politi, 2016). Celkem konkrétní obrys v rámci současných migračních toků má nárůst preferencí euroskeptiků, pravicového populismu a xenofobismu. Jako typický příklad lze uvést „Hnutí pěti hvězd“ (M5S = Movimento 5 Stelle) a „Severní ligu“ (LN = Lega Nord). Zatím se jeví, že nejsilnější euroskeptická strana Itálie: „Hnutí pěti hvězd“, nemá v plánu iniciovat vystoupení z unie, ale její postoj zatím naznačuje úmysl využít svou pozici pro docílení změn zevnitř.

Nejednotnost a neadekvátnost evropské odpovědi na migrační vlnu posílila tlak na vládu Mattea Renziho⁸⁵. Ten přitom do své funkce přišel už v rámci probíhající krize. M5S jakožto jedna ze stran s jasnou proti-imigrační rétorikou, „zaútočila“ už na předchozí vládu v listopadu roku 2013. Tehdy v reakci na neštěstí u Lampedusy M5S rozdmýchalo diskuzi o imigračních zákonech. Jasným lídrem strany v této otázce byl a stále je Beppe Grillo. Ten poukázal na „laxní politiku“, kterou jeho strana dlouhou dobu kritizovala.⁸⁶ Navíc Grillo zaměřil pozornost na ekonomickou slabost italské veřejnosti, která tak podle něj nemá dostatek prostředků, aby si vstřícný postoj vůči migrantům mohla dovolit (O’Leary 2013). Po teroristických útocích v Berlíně vyzval k vyhoštění 500 000 ilegálních imigrantů. Lze říci, že M5S v čele s Grillem využilo dlouhodobě nevyřešené problémy italské společnosti v kombinaci se Středomořskou migrační krizí, aby získali silnější podporu voličů. Tento proces ještě nebyl ukončen, ale byl zde již patrný nárůst voličských preferencí. Přitom můžeme říci, že M5S na začátku roku 2017 stavělo svůj program na pasivně antagonistické

⁸⁵ Tento 56. předseda vlády Italské republiky rezignoval po neúspěšném referendu v prosinci 2016.

⁸⁶ Poněkud překvapivá je pak podpora onoho imigračního zákona v roce 2009, která fakticky přímo odporovala veřejně proklamovaným postojům hnutí. Navíc do médií prosákla i vnitřní rozštěpenost v otázce kriminalizace pomoci uprchlíkům.

rétorice. Čímž tato „zrcadlová rétorika“ využíval bezvýhodnou situaci, ve které se italská vláda nacházela. Mimo to, že hnutí M5S bylo v opozici vůči migrační politice vlády, volalo rovněž po předčasných volbách i v situaci, kdy neexistoval platný volební zákon⁸⁷. M5S tak trvalo na neřešitelném paradoxu, jehož mediální odezva však posilovala protestní image hnutí. Snaha o předčasné volby byla na jaře roku 2017 pochopitelná. Strana usilovala o předčasné volby z toho důvodu, že volební průzkumy jí v té době předpovídaly zisk 30 % hlasů⁸⁸, což by znamenalo posílení M5S v italském parlamentu. Snaha o předčasné volby tedy ze strany M5S přišla ve chvíli vysoké volební podpory, ta ovšem měla podle předpokladů brzy klesnout v souvislosti s předpokládaným útlumem přílivu migrantů.⁸⁹

Druhým významným hráčem využívající imigraci jako nástroj svých politických zisků je Lega Nord. Ta svoji politiku postavila paradoxně na slabém italském nacionalismu. Zatímco smysl pro národní identitu nebyl pro italskou společnost zrovna typický, v rámci Balkánské krize na počátku 90. let se Lega Nord snažila vystupovat jako jednotící aktér. Jednotící charakter strany vycházel také z nezainteresované pozice v korupčních skandálech provázejících italskou politiku v době jejího vzniku. Separatismus a značně xenofobní názory, které Lega Nord zastávala, byl skryt pod rouškou folklóru a populismu. Dalším příznivým faktorem pro vznik této strany byl nízký volební práh (Fillmore, 2016: 45-52).

⁸⁷ Ten poslední byl zrušen ústavním soudem a v době požadavku na předčasné volby, ze strany hnutí M5S, nebyl ještě nahrazen.

⁸⁸ Během posledních voleb v roce 2013 získala necelých 25%, což se setkalo s relativně vysokým údivem. Hnutí různými způsoby participovalo v politice od roku 2008 jakožto minoritní protestní formace. Zisk v prvních parlamentních volbách v roce 2013 tak byl hodnocen jako průlomový (Strmiska, 2013: 46-51).

⁸⁹ Je důležité nezapomínat na protestně populistický rámec hnutí, které získává podporu v přímé úměře k nespokojenosti s politikou vládní strany. Přičemž M5S označuje dopady migrační krize jako důsledek politiky současné vlády a jí „podporované“ EU.

V současnosti se tato strana přestala profilovat jako regionální uskupení, ale jako strana zastřešující italskou společnost z pozice platformy pro „trestné hlasování lidu“.

LN na rozdíl od M5S nevyužívá příliv migrantů jen jako populistický nástroj, ale otevřeně útočí na migranty jako takové. Postoj LN se opírá o xenofobní a nacionalistickou rétoriku. Z dlouhodobého hlediska se LN držela na zisku přibližně 8,5 % hlasů nezávisle na koalicích, se kterými do voleb vstupovala. Pod vedením Mattea Salviniho ovšem LN výrazně posílila,⁹⁰ svůj díl na posílení volebních preferencí mělo využití strachu z medializované migrační krize. Již na začátku roku 2016 byla podpora strany odhadována na přibližně 15 % a na začátku roku 2017 vše nasvědčovalo tomu, že si strana svou pozici třetí nejsilnější strany v italském parlamentu obhájí (Kounis, 2016). Výrazně silnější podporu ovšem LN získává v regionálních volbách, kde v některých regionech s přehledem vyhrává na prvních příčkách. Na počátku roku 2017 byl teoreticky možný nástup vládní koalice M5S a LN, za předpokladu, že by tyto strany byly ochotny spolu spolupracovat.

Z mezinárodního hlediska můžeme vidět podobnost italských aktérů s dalšími státy. Obě strany zvoleného politického spektra měly v unii své klíčové spojence. Spojencem italské politiky do konce roku 2016 reprezentované Matteem Renzinim byla bezesporu německá kancléřka Angela Merklová. Jejich shodu můžeme definovat jako „spojenectví proti pravicovému populismu“, které vychází především ze snahy řešit krizi (Fillmore, 2016: 57). Antagonistickým postojům se byla příbuzná politika Marine Le Penové, ta byla jedním z prvních

⁹⁰ Jde o časové období z velké části se překrývající se s obdobím nárůstu imigrace.

politiků pozitivně reagujících na výsledky prosincového referenda roku 2016 v Itálii.⁹¹

3.3.2 Francie

Role Francie v situaci Středomořské migrační krize je dvojitá. Na jednu stranu jde dlouhodobě o cílovou destinaci mnoha migrantů. Z pohledu druhé strany zde mnoho migrantů uvízlo při cestě do vysněné Británie. Dalším faktorem je změna politická situace v zemi, z důvodu reorganizace pravomocí mezi regiony a departmety. Ta se projevila v regionálních volbách v roce 2015. Podobně jako v Itálii můžeme pozorovat nárůst podpory subjektů vystupujících proti migraci, případně pouze využívajících tento fenomén jako populistický nástroj, pro získání politické moci. V případě politické situace Francie se jedná především o Národní frontu, pod vedením Marine Le Penové.

Národní fronta není jediný radikálně pravicový politický subjekt fungující v rámci Francie, nicméně jde o největší a v současné době o nejrelevantnější subjekt s dlouhou historií. Pozice, ve které se dnes Národní fronta nachází je velmi silná a je to důsledek změn probíhajících po generační obměně vedení strany a zároveň důsledek způsobený situací v celé EU.

Národní fronta byla založena v roce 1972 pod vedením Jean-Marie Le Pena, ale úspěšná byla až od poloviny 80. let. Toto období bylo počátkem stabilních zisků mezi 10-15 % hlasů

⁹¹ Referendum bylo sice vyhlášeno v otázce ústavních změn, jejich přijetí bylo ovšem svázáno s postem premiéra. I přes rezignaci premiéra zůstala většina vlády na svých postech. Opozice si nicméně vyložila výsledky jako vyslovení nedůvěry zvoleným zástupcům a snaží se toho využít pro vyvolání předčasných voleb, ve kterých by díky okolnostem získali více politické moci.

v parlamentních a evropských volbách. Po prezidentských volbách v roce 2002, kdy Le Pen postoupil dokonce i do druhého kola, nastal útlum volebních úspěchů strany. Tento útlum byl způsoben kombinací konkurence v pravicovém spektru francouzské politiky a vnitřních rozepřích strany. Rozepře strany se týkaly budoucího směřování, stejně jako určení Le Penova nástupce. Nástupnictví nakonec obhájila jeho dcera, Marine Le Penová. Stala se hlavní protagonistkou veřejné a relativně úspěšné de-démonizace strany. V současnosti se strana oficiálně distancuje od xenofobních a antisemitských postojů, pro které byla známa již od svého založení. Nicméně v současnosti strana stále otevřeně prezentuje imigraci, a především tu z muslimských oblastí jako hrozbu Francii (Ray 2017).

Le Penová bezesporu využívá migraci a příbuzná témata jakožto populistický nástroj pro získání politické moci. Modelově lze uvést případ z 24. ledna 2017, kdy se Marine Le Penová proti zvyklostem a bezpečnostní rutině, byla neohlášena a dožadovala se vstupu do uprchlického tábora v Grand-Synthe. Vzhledem k nepřipravenosti zařízení na takovou to situaci, nebyla z bezpečnostních důvodů vpuštěna dovnitř. Této situace využila ak před médii, tak prostřednictvím svého twitterového účtu. Vzniklou situaci označila jako politický útok na svou osobu. V zápětí naznačila, že současná migrační krize je důsledkem imigrační politiky současné i předchozích vlád. Prostřednictvím prohlášení vyzvala k deportování „ilegálů“⁹², v opačném případě se podle Le Penové budou ve Francii tvořit další uprchlické tábory (Hampejs 2017).

⁹²Podle autora této diplomové práce lze prohlášení M. Le Penové v kontextu vnímat jako nepřímé vybídnutí k plošné deportaci jak neregulérních migrantů, tak zároveň i žadatelů o azyl.

Jako leader FN v současné době kandiduje v prezidentských volbách a podle průzkumů měla v únoru 2017 velké šance vyhrát první kolo se ziskem až 27 % hlasů, nicméně ve druhém kole jí byla předpovídána prohra. V průběhu předvolebních průzkumů v posledních měsících před volbami se rozdíl mezi ní a Emmanuelem Marconem stále zmenšoval⁹³ (Lidové noviny 2017). Necelé dva měsíce před volbami ovšem Le Penové hrozilo trestní stíhání za zveřejňování nahrávek takzvaného Islámského státu. Nejde o první vyšetřování, kterému Le Penová těsně před volbami musela čelit, nicméně v tomto případě jí byla 2. 3. 2017 odebrána poslanecká imunita. Přesto se nezdálo, že by jí toto nebo jiné vyšetřování ubíralo potencionální voliče, což dle názoru autora této diplomové práce názoru vypovídalo o tom, že voliče získávala právě na témata úzce propojené s migrací, především tou muslimskou a obvinění s tím spojené proto jejímu mediálnímu obrazu neškodilo. V případě dalšího pravicového kandidáta, Françoise Fillona, totiž probíhající právní kauza značně jeho šance na zvolení signifikantně snižovala.⁹⁴ Výsledky francouzských prezidentských voleb vzhledem k termínu jejich konání na přelomu dubna a května roku 2017 nejsou autorem této práce zpracovány a ani uvedeny v této diplomové práci.

⁹³ Na konci února zpravodajská televize LCI odhadla výsledek na 58% ku 42% v prospěch Marcona, u kterého se očekává že po prvním kole získá hlasy dalších umírněných kandidátů. V porovnání s posledními prezidentskými volbami je to pro Le Penovou v prvním kole zisk vyšší o téměř 10%.

⁹⁴ Fillon byl obviněn, že jeho manželka a někteří další rodinní příslušníci neoprávněně pobírali státní prostředky. Přitom Le Penová byla krom kauzy se zveřejňováním nahrávek takzvaného Islámského státu také obviněna v rámci kauzy platu jedné z jejich přímých podřízených.

3.3.3 Německo

Německo je největším distributorem azylu v současné migrační krizi. Zatímco do Itálie přichází většina migrantů migračními trasami ze severní Afriky, do Německa přicházela většina migrantů trasami vedoucími přes Balkán. Nicméně trasy vedoucí ze severní Afriky jsou na rozdíl tras vedoucích přes východní středomoří stále plně aktivní. I přes snižování počtu příchozích osob je Německo stále cílem mnoha neregulérních migrantů a žadatelů o azyl a situace se nezmění, dokud nebude vyřešena situace v Libyi.

Stejně jako ve výše uvedených státech této kapitoly lze také v Německu pozorovat rostoucí podporu pravicových populistů. Relevantním aktérem na celoněmecké úrovni se v tomto ohledu jeví strana Alternativy pro Německo (dále jen AfD). Tato strana je novým subjektem, jehož zrod lze datovat k finančním potížím Řecka. Respektive s reakcí německé kancléřky Angely Merkelové k řešení řecké finanční krize. V září roku 2012 vzniklo občanské hnutí „Volební alternativa 2013“. V nadcházejícím roce v dubnu pak vznikla samotná AfD. Nově vzniklá strana prošla určitou transformací, která se viditelně projevila ve změně lídra této strany, a to zvolením Frauke Petryové. Před zvolením Frauke Petryové do čela strany, kontrolovala AfD pouze tři až pět procent voličských hlasů na celostátní úrovni. Příchod Petryové do vedení strany přišel v okamžiku, kdy Německo očekávalo příchod více než milionu běženců.⁹⁵ Strana se vlivem této skutečnosti dokázala přeorientovat z jednoho protestního tématu na téma druhé proti-imigrační. Na tuto vznikající situaci AfD jasně reagovala negativním vymezením svého postoje vůči migrantům, migračnímu a azylovému právu

⁹⁵ Britský deník The Guardian uváděl až 1.5 milionu žadatelů o azyl.

v jeho současných konturách, na rozdíl od vstřícného vládního postoje a politiky německé kancléřky Angely Merkelové. Na základě tohoto vymezení strany, lze říci, že se jedná o extrémní pravicově populistickou stranu. O populismu tohoto postoje vypovídá určitá nevyhraněnost stranického přístupu k otázkám spojených s migrací, který se teprve formoval a uceloval až „za běhu“. Nevyhraněnost stranického názoru uvnitř strany lze vnímat z prohlášení a pohledu Petryové, která uvedla možnost použití střelby jako zastavovacího prostředku při nelegálním překračování hranic⁹⁶ (Brojáč, Hošek 2016). Toto prohlášení samo o sobě vyvolalo vášně na obou stranách politického spektra. Přestože si Petryová dala záležet na formální „korektnosti“ prohlášení⁹⁷ bylo toto prohlášení na celostátní úrovni AfD víceméně ojedinělé.⁹⁸ Názorem autora této práce je, že se jedná spíše o nepromyšlené populistické prohlášení, než o konstantní ultrapravicový přístup vedení strany.

Jak již bylo uvedeno výše v této podkapitole, výsledky strany v předchozích federálních volbách byly relativně nízké. Konkrétně v roce 2013 byl volební zisk AfD na celostátní úrovni 4,7 % hlasů. Přestože tento počet hlasů byl vyšším výsledkem oproti předvolebním prognózám, byla strana nadále vnímána pouze jako monotematický subjekt zaměřený na ekonomické otázky Eura (Ptáčnick, 2014: 60-67). Na vrcholu mediálního pokrytí Středomořské migrační krize v letních měsících roku 2016 vzrostly preference AfD. Tato strana obecně označovaná jako strana s nejtvrdějším přístupem k migraci ve vrcholné

⁹⁶ Jde o často citovaný rozhovor poskytnutý deníku Mannheimer Morgen, který byl citován i v českých médiích <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1678045-v-doveru-bitky-kvuli-migrantum-sefka-nemecke-afd-pripousti-strelbu-do-uprchliku> .

⁹⁷ Odkazovala na právní přípustnost a dále na to že jde až o poslední možné řešení.

⁹⁸ Je ovšem záhodno poznamenat, že tento přístup není ojedinělý u některých regionálních buněk, jak naznačují, že radikální buňka existuje v Dolním Bavorsku, odkud se na veřejnost dostaly návrhy na omezení činnosti mešit, které hraničilo s ústavou.

německé politice se v tomto období ve volebních průzkumech na federální úrovni přiblížila k hodnotě 15 % hlasů. Dosažením této hraice by se strana stala 3 nejsilnějším zvoleným subjektem. Volební úspěchy AfD zaznamenala i v některých zemských parlamentech. Například v Meklenbursku-Předním Pomořansku dosáhlo AfD na druhou pozici ziskem 20,8 procent hlasů. (Ciechanowicz 2017) Přes tyto úspěchy se podpora ani tehdy nezdála být stabilní napříč zemskými republikami. Příkladem toho jsou volební výsledky v Dolním Sasku, zde AfD skončila až čtvrtá se ziskem pouhých 7,8 % hlasů. (iDnes.cz 2016)

Na počátku roku 2017 bylo mediální pokrytí tématu migrační krize nahrazeno tématy voleb a povolební situace v USA a migrační krize tak splýnula s dalšími „doprovodnými tématy“. Pravicově laděná AfD v současnosti čelí výzvě pro ni nepříznivých okolností doma i ve světě.⁹⁹ Na začátku března 2017 agentura FORSA vyhodnotila předpokládanou podporu AfD na 9 % hlasů v případě voleb na federální úrovni.¹⁰⁰

3.3.4 Česká Republika

Proti-imigrační a proti-islámské nálady se v rámci politické scény v České republice neprojevovaly stejně jako v ostatních pozorovaných státech. Zatímco v uvedených státech bylo možné jasně identifikovat politickou stranu, která získala silnější voličskou

⁹⁹ Jmenovitě pak především vnitřní rozkol způsobený poté co byl Björn Höcke vyloučen ze strany, jelikož se dopustil popírání holocaustu. Nebo otevřené spojenectví s FN Marine Le Penové na společném vystoupení v lednu 2017, které nepřijali ani zdaleka všichni voliči strany.

¹⁰⁰ <http://www.wahlumfrage.de/>

podporu akcentováním těchto témat, v České republice toto jasně identifikovat nelze.

Vzhledem k negativnímu postoji české vlády k relokačním kvótám a silně proti-imigračnímu postoji prezidenta republiky, nedostaly opoziční formace prostor využít tuto problematiku obdobným způsobem jako opoziční formace v této práci pozorovaných států.

Samozřejmě i na české politické scéně se objevili aktéři, kteří své cíle proklamovali v kontextu migrační krize a s ní spojenými tématy. Především se jednalo o iniciativu „Islám v České republice nechceme“ pod vedením Martina Konvičky. Iniciativa dlouhodobě existovala především jako diskusní platforma pouze na internetu. Od roku 2014 iniciativa začala vystupovat na veřejnosti a byla velmi exponovaná v médiích. Iniciativa¹⁰¹ v roce 2016 plánovala využít svůj mediální vliv a spojila se, s parlamentní stranou Úsvit – Národní Koalice¹⁰². Nicméně tato spolupráce neměla dlouhého trvání a ukončena byla vypovězením smlouvy ze strany iniciativy vystupující pod novým názvem „Blok proti islámu“. A následně Blok proti islámu oznámil svůj záměr přetvořit se do politické strany a snahu o spolupráci s dalšími spolky a nově vznikajícími stranami. V současné době však o tomto uskupení nelze mluvit jako o relevantním politickém aktéru.

Strana Úsvit – Národní Koalice má v současné době v parlamentu 9 křesel. Lze ji tedy označit za fungující politickou platformu, navíc se jedná o stranu splňující definici extrémní

¹⁰¹ Již přejmenována z „Islám v České republice nechceme“ na „Blok proti islámu“

¹⁰² Původně Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, poté přejmenované na Úsvit přímé demokracie.

pravice populistické strany. Úsvit patří mezi politické aktéry, kteří se snaží využít migrační krizi pro svůj politický zisk. Ovšem šance strany na znovuzvolení do parlamentu se jevily na počátku roku 2017 jako minimální. Zatímco v roce 2013 byly preference této strany odhadovány na 5,9 % voličů,¹⁰³ na jaře roku 2017 klesly na pouhých 0,7 % hlasů (SANEP 2017).

V současné době nejsilnější stranou pravicového populismu na politické scéně České republiky je strana Svoboda a přímá demokracie (dále jen SPD). Tato strana vznikla odštěpením z parlamentní strany Úsvit. Tímto odštěpením strana, která v době parlamentních voleb v roce 2013 neexistovala, kontroluje v parlamentu 3 poslanecká křesla. V čele strany SPD stojí Tomio Okamura. Byť SPD kontroluje méně křesel než Úsvit, má výrazně silnější voličskou podporu. Preference SPD jsou odhadovány na 6,4 % hlasů (SANEP 2017). Strana aktivně vystupuje proti migraci a islámu. V roce 2015 se v parlamentu SPD jednomyslně snažila vyvolat hlasování o nedůvěře vládě. Z toho důvodu že vláda akceptovala výsledky hlasování EU o přijetí uprchlíků. Mimo to, že SPD aktivně vystupuje na demonstracích je v čele s Tomio Okamurou v současné době oficiálním spojencem Marine Le Penové na poli Evropského parlamentu uvnitř frakce Evropa národů a svobody.¹⁰⁴ V rámci této frakce je tak SPD v kontaktu s dalšími stranami pravicového populismu, s výrazně proti-imigračními programy.¹⁰⁵ Sympatiemi k Marine Le Penové a jejím postojům se SPD netají a dokonce na ně odkazuje i na svých oficiálních stránkách. Není tedy příliš překvapivé, že postoje obou stran jsou si podobné.

¹⁰³ <http://www.usvitnarodnikoalice.cz/novinky/volebni-preference-hnuti-usvit-59/>

¹⁰⁴ Nicméně na rozdíl od ostatních členů této frakce nemá SPD ani jeden mandát.

¹⁰⁵ Mimo jiné jsou členové frakce i italská LN a německá AfD.

Zajímavostí je, že SPD využívala téma migrace také v rámci krajských voleb, přestože toto téma se téměř žádným způsobem nedotýká kompetencí krajských zastupitelstev. „Svoboda a přímá demokracie” ve spojení se „Stranou práv občanů” získala dle obecně dostupných informací od svého založení prvních krajských volbách 30 mandátů a získala 4,67 % voličů.

Uvedené poznatky v této kapitole uzavírají analyzovanou část diplomové práce. Autor této práce považuje za důležité poukázat na růst preferencí stran, jejichž postoje jsou ve všech předložených příkladech antagonistické vzhledem k dlouhodobým hodnotám politické modernity pozorovaných států. Vývoj politické modernity dlouhodobě naznačoval rostoucí podporu sekulárně-racionálních hodnot a hodnot sebevyjádření. Vývoj byl demonstrován u pozorovaných států v teoretické části této diplomové práce. Proti-imigrační a proti-islámské programy a rétorika stran jsou k těmto hodnotám v přímé opozici a jejich podpora tak indikuje počátek změn politické modernity pozorovaných států.

Závěrem této kapitoly se podle autora této diplomové práce podařilo úspěšně dokázat existenci výskytu extrémně pravicově populistických stran a jejich jednotného rysu. Autor této práce spatřuje klíčový přínos v identifikaci migračního tématu jako jednotící platformy pro skupinu stran, u kterých se jednotný charakter na mezinárodní úrovni dosud neočekával. Populistický charakter stranické rétoriky byl dle autora této práce dostatečně demonstrován na konkrétních případech.

Závěr

Současná evropská migrační krize má od svého oficiálního počátku v roce 2015 mnoho podob a její vývoj není završen ani v současnosti. Stejně tak se formují její jednotlivé aspekty. Jedním z aspektů je fakt, že Centrální středomořská trasa se z pouze minoritního zdroje průniku osob stává hlavním prostorem vstupu uprchlíků a migrantů na území EU, což je důsledek vývoje situace na Blízkém východě a dále uzavření smlouvy mezi EU a Tureckem. Jedním z důvodů nárůstu důležitosti Centrální středomořské trasy je způsob překonávání hranic prostřednictvím středoziemního moře, jehož charakter zablokoval v současné době možnost EU úplně uzavřít vnější hranice proti nelegálním skupinovým průnikům osob.

Cílem této diplomové práce bylo popsat a interpretovat rozdílnost rétoriky vybraných stran vzhledem k reálné situaci politiky EU vůči probíhající migrační krizi. Problematika byla autorem nastíněna na příkladu čtyř členských států, respektive na politických stranách aktivně se podílejících na politickém dění těchto zemí. Politické strany použité pro zpracování této diplomové práce byly vybrány z toho důvodu, že dle názoru autora téměř ideálně naplňují obecnou definici radikálního pravicového populismu. Těmito stranami jsou Národní fronta (FN) ve Francii, Hnutí pěti hvězd (M5S) a Liga Severu (LN) v Itálii, v Německu Alternativa pro Německo (AfD) a v České republice strana Svoboda a přímá demokracie. Jejich prostřednictvím bylo možno evaluovat důsledky probíhající migrační krize na politickou modernitu pozorovaných států.

Práce byla strukturována tak, že úvodem nastiňuje rozdíl mezi migrantem, uprchlíkem a s těmito termíny související migrační krizi. Tato část také poukazuje na existenci radikálně pravicových

populistických stran a propojení jejich výskytu se současnou politickou scénou. Pochopení rozdílu mezi pojmy uprchlík a migrant, který je klíčový pro relevantní zodpovězení vlivu pozorovaných stran na politickou modernitu obsahuje teoretická část práce.

V teoretické části došlo k ukotvení uprchlictví v mezinárodním právu, což bylo nezbytným krokem pro vyvrácení oprávněnosti slibů populistických stran. K čemuž autor došel aplikací modelu kulturní mapy Ingelhart a Welzla, rovněž představeném v teoretické části. Součástí teoretického základu práce byla popsána kulturní modernita jednotlivých pozorovaných států. Teoretická část také poskytla vysvětlení fenoménu migrace představeného na teoriích odborných autorů. Závěrem teoretické části, byla představena hlavní teze práce: „Politická modernita pozorovaných států prochází změnou, která je způsobena nesprávným pochopením příčin a konsekvencí krize a z toho pramenícím nárůstem preferencí pravicových populistických stran.“.

Využité informace, teorie a stanoviska odborných autorů získané v teoretické části umožnily autorovi této práce postoupit k praktické části, která se již zaměřuje na konkrétní případ uprchlictví v rámci Středomořské migrační krize. V této části se autor zaměřil na charakteristiku jednotlivých tras v rámci migrační vlny z afrického kontinentu do Evropy. Na časové ose fungování pozorovaných tras bylo možné pozorovat klíčové rysy vývoje těchto tras, včetně jejich reakcí na opatření EU a agentur EU. Tato opatření se ne vždy týkala daných proudů, nicméně měla vliv na jejich vývoj. Praktická část rovněž akcentuje faktory ovlivňující nejen počty osob a vliv na přijímací státy, ale také náklady migrantů samotných a nákladů zdrojových států.

Právě množství žadatelů o azyl vstupujících na území Evropské unie je dle autora této práce rozhodující překážkou pro zvládnutí současné migrační krize. Tato překážka je autorem analyzována především v podkapitolách třetí části této práce.

Provedená analýza vedla autora k názoru, že na rozdíl od ilegálních migrantů, uprchlíci byt' detekováni nemohou být donuceni k opuštění Schengenského prostoru, dokud není negativně rozhodnuto o jejich nároku na azyl. Přestože systém vyhoštění ilegálních migrantů není plně účinný, jeho nedostatky podle autora této práce nemohou být označeny za rozhodující prvek ovlivňující trvání evropské migrační krize. Autor vychází z teoretické části práce, kde je definován pojem uprchlického statusu v rámci právní závaznosti tohoto termínu a ilegálního migranta. Podle této definice je možné větší část osob zařadit do kategorie uprchlické.

Vzhledem ke zjištění na základě provedené analýzy, že počet uprchlíků převyšuje počet migrantů, dle názorů autora způsobuje, že současná migrační krize a problémy jí vyvstalé nejsou přímo závislé na migrační politice jako takové. Změna azylového práva nemá nic společného s kontrolovanou migrací. Tento názor autor práce zastává z toho důvodu, že na rozdíl od migrantů žadatelé o azyl necestují na území EU ze své svobodné vůle. Problémy vzniklé migrační krizí nejsou podle autora této práce v současné době důsledkem migračních politik, ale jsou zapříčiněny strukturální neschopností institucí EU naplňovat stanovené migrační politiky v jejich plném znění v adekvátním reakčním čase. Zároveň EU není schopno v plném rozsahu dostát závazkům vůči členským státům a ani právním závazkům vůči osobám žádajícím na území EU o azyl.

V této fázi analýzy narážíme již na rétoriku a sliby pozorovaných stran a jejich častou kritiku migračních politik jednotlivých států a EU jako celku. Výstupem autorovy analýzy vybraných stran bylo zjištění, že všechny tyto strany zažívají v současné době nárůst voličských preferencí. Problémy migrační krize způsobily odklon od dosavadního směřování politické modernity a daly tak prostor k posílení analyzovaných stran. Tyto strany definovaly svá řešení pouze prostřednictvím negativního vymezení vůči současnému establishmentu. Takto negativně vymezená řešení podle názoru autora ignorují současný stav a nabízejí jednoduchá řešení evropské migrační krize, a to změnami státní legislativy, ačkoliv korelace národních migračních politik se současnou migrační krizí je přinejmenším zavádějící. Touto rétorikou strany naplňují definici: „radikálně pravicová populistická strana“.

Podle názoru autora se podařilo splnit stanovený cíl této diplomové práce potvrzením hlavní teze: „Politická modernita pozorovaných států prochází změnou, která je způsobena nesprávným pochopením příčin a konsekvencí krize a z toho pramenícím nárůstem preferencí pravicových populistických stran.“.

Do budoucna tedy vyvstává otázka, zda budou instituce EU schopny zamezit proudění uprchlíků a ilegálních migrantů na území Schengenského prostoru do té míry, aby byly schopny uplatňovat své politiky, aniž by hrozila další kumulace neposouzených osob.

Důsledek operační způsobilosti bude ovlivňovat i další vývoj preferencí stran radikálně pravicového populismu. Podle názoru autora v případě zefektivnění přístupu ze strany institucí EU při „nakládání“ s žadateli o azyl, odstraněním strukturálních

nedostatků lze předpokládat, že by strany radikálně pravicového populismu mohly přijít o nedávno nabyté voličské preference.

Prameny a literatura

Adamcová, Lenka, Němečková, Tereza. 2009. *Rozvojová ekonomika*. Praha:Oeconomica

Avramov, Dragana. 2013. „Immigration and integration scenarios in global Europe: forward- looking up to 2050.“ *Sociologija/ Sociology: Journal of Sociology, Social Psychology & Social Anthropology* 55, č. 2, 169-186

Baršová, Andrea a Barša, Pavel. 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav

Bauer, Wolfgang. 2015. „A před námi je štěstí.“ *Reportér magazín: reportáže, odhalení, lidé, byznys, literatura*, č. 6, 44 – 45

Bauman, Zygmunt. 2010. *Modernita a Holocaust*. Praha: Sociologické Nakladatelství

Baštýř, Ivo et al. 2005. Sociální důsledky vstupu České republiky do Evropské unie. Brno: Masarykova univerzita

Bijak, Jakub, Kupiszewski, Marek a Kicinger, Anna. 2004. *International Migration Scenarios for 27 European Countries*. Varšava: Central European Forum for Migration Research.

Bílek, Martin. 2012. „Migrace, azyl a volný pohyb, zpráva Evropské unie.“ *Veřejná správa...: týdeník vlády České republiky* 23, č. 13, 26

Blinder, Scott. 2015. „Imagined Immigration: The Impact of Different Meanings of „ Immigrants“ in Public Opinion and Policy Debates in Britain.“ *Political Studies* 63, č.1, 80-100

Brázová, Věta-Karin, Ezzedine, Petra, Gladišová, Lucie et al. 2011. *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze

Brenke, Karl. 2015. „Distribution of refugees very uneven among EU member states – even hen accounting for economic strength and total population.“ *Diw Economic Bulletin* 5, č. 39, 511 – 523

Brojáč, Jan, Hošek, Tomáš. 2016. „AfD, nová síla německé pravice?“ Think–tank Evropské hodnoty

Cibulka, Jan, Šulek, Marcel a Kočí, Petr. 2016. „Kolik nás stojí „Pevnost Evropa“.“ *Český rozhlas*. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/kolik-stoji-pevnost-evropa--1502982 (25. 1. 2017)

Čepelka, Čestmír a kol. 2006. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. IFEC

Čepelka, Čestmír, Štruma, Pavel. 2008. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C.H.Beck

David, Vladislav, Sladký, Pavel a Zbořil, František. 2008. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges

Dacuta, Raul-Ciprian. 2014. „Migration in European Union: between necessity and insecurity.“ *Research & Science Today* č. 2, 30 – 39

Department of Economic and Social Affairs. 2004. *World Economic and Social Survey 2004, International Migration*. United Nations: New York. Dostupné na: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/PDFs/WESS/2004wess_part2_eng.pdf (18. 3. 2017)

Doebler, Stefanie. 2014. „Relationship Between Religion and Intolerance Towards Muslims and Immigrants in Europe: A Multilevel Analysis.“ *Review of Religious Research* 56, č. 1, 61 – 81

Drbohlav, Dušan. 2007. „Reflexe migračních teorií = Reflection on Migration Theories“ *Geografie: sborník České geografické společnosti* 112, č. 2, 125 – 141

Drbohlav, Dušan. 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON)

Dvořáková, Vladimíra. 1997. „Strany radikální pravice“ *Politologická revue* 1997, č. 1, 6 – 19

European council on foreign relations. <http://www.ecfr.eu> (20. 2. 2017)

Evropský účetní dvůr (EÚD). 2016. *Výdaje v zemích jižního Středomoří a východního sousedství na vnější rozměr migrace do roku 2014*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie

Evropská rada (ER), Rada Evropské unie. <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/> (20. 2. 2017)

Fillmore, Matthew. 2016. *Italy, the European Union, and Mediterranean migrants: opportunity from crisis*. Monterey, California: Naval Postgraduate School. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10945/50539> (18. 3. 2017)

Fourie, Elsje. 2012. „A future for the theory of multiple modernities: Insights from the new modernization theory“. In: *Sagepub* Dostupné na: <http://ssi.sagepub.com/content/51/1/52> (7. 12. 2015)

Franc, Aleš. 2008. „Migrace“. In. *Konkurenceschopnost ekonomiky (komparace zemí 10 CE)*. Ed. Slaný, Antonín, a kol. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 88.

FRONTEX, European Border and Coast Guard agency. <http://frontex.europa.eu/> (23.1.2017)

Hampejs, Martin. 2017. „Le Penovou nevpustili do uprchlického tábora. Neohlásila se prý předem.“ *Lidovky.cz* Dostupné na: http://www.lidovky.cz/le-penovou-nevpustili-do-uprchlickeho-tabora-neohlasila-se-pry-predem-1zn-/zpravy-svet.aspx?c=A170125_154321_ln_zahranici_ele“ (25. ledna 2017)

Hanusková, Věra; Flídrová, Eliška a Janků, Linda. 2014. *Dnes migranti – zítra uprchlíci?: postavení migrantů, kteří potřebují ochranu, v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze

Horáková, Milada, ed. 2007. *Zpráva o vývoji pracovních migrací 1993-2006*. Praha: VÚPSV

Hradečná, Pavla. 2011. *Řešení otázek neoprávněného pobytu cizinců: situace v ČR a ve vybraných evropských zemích*. Praha: Linde

Hudema, Marek. 2017. „Libyjského maršála chce získat na svou stranu EU i Rusko. Mohl by pomoci s migrací, ale i posílit vliv Ruska v zemi.“ *Hospodářské noviny*. Dostupné na: <http://archiv.ihned.cz/c1-65628570-libyjskeho-silneho-muze-si-predchazi-eu-i-rusko> (18. 3. 2017)

Hyndman, Patricia. 1987. „The 1951 Convention Definition of Refugee: an Appraisal with Particular Reference to the Case of Sri Lankan Tamil Applicants.“ *Human Rights Quarterly*, roč. 9, č. 1, str. 50.

iDnes.cz. 2016. „Tři čtvrtiny Němců by do parlamentu nevolily AfD, ukázal průzkum“. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/alternativa-pro-nemecko-volby-pruzkum-volici-fou-zahranicni.aspx?c=A160912_093427_zahranicni_ert (17. 04. 2017)

Isiugo-Abanihe, Uche C. 2014. „Migration in Nigeria: Country Profile 2014“ In: *IOM Online Bookstore* Dostupné na: <https://publications.iom.int/books/migration-nigeria-country-profile-2014> (31.1.2017)

Ingelhart, Ronald a Welzel Christian. „Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence“ In: *Harvard university iSites* Dostupné na: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic96263.files/culture_democracy.pdf (7. 12. 2015)

Ingelhart, Ronald a Welzel Christian. „Changing Mass Priorities: The Link between Modernization and Democracy“ In: *Perspectives on Politics*. Dostupné na:

<http://indicatorsinfo.pbworks.com/f/Inglehart+Mass+Priorities+and+Democracy.pdf> (18. 3. 2017)

IOM/MIDA <http://www.iom.int/mida>

IOM. 2016. *Mediterranean Migrant Arrivals Reach 358,403; Official Deaths at Sea: 4,913.* Dostupné na: <http://www.iom.int/news/mediterranean-migrant-arrivals-reach-358403-official-deaths-sea-4913> (18. 3. 2017)

IOM. 2016. *Mediterranean Update, Migration Flows Europe: Arrivals and Fatalities.* Dostupné na: http://migration.iom.int/docs/MMP/Mediterranean_Update_23_DEC_2016.pdf (18. 3. 2017)

Janáčková, Stanislava, Skopeček, Jan, Slaný, Martin et al. 2016. *Masová imigrace: záchrana, nebo zkáza Evropy?*. Praha: Institut Václava Klause

Jílek, Dalibor. 1996. *Odpověď mezinárodního práva na hromadné uprchlictví*. Brno: Masarykova univerzita v Brně

Kaivo-oja, Jari. 2014. „Has European immigration policy changed? A benchmarking analysis of immigration trends to 30 European countries in 1998 – 2011.“ *European Integration Studies*, č. 8, 66 – 73

Klečková, Renata. 2007. „Kdo je uprchlíkem v kontextu mezinárodní ochrany?“ In: *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana: sborník*. Ed. Jílek, Dalibor. Brno: Masarykova univerzita, 223.

Kounis, Nick. 2016. *Italy after the referendum No vote*. Euro Watch. Dostupné na: <https://insights.abnamro.nl/en/2016/12/euro-watch-italy-after-the-referendum-no-vote/> (5. 12. 2016)

Lachmanová, Lenka. 2007. „Vývoj a úspěšnost modelů integrace imigrantů: na příkladu Rakouska, Francie a Nizozemska:“ *Geografie: sborník České geografické společnosti 112, č. 2, 221 – 236*

Lupták, Milan a Luptáková, Marina. 2013. *Mezinárodní migrace: pohledy a nadhledy*. Červený Kostelec: Pavel Mervart

Mareš, Miroslav. 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister* Principal

Matthiessen, Poul Christian. 2009. *Immigration to Denmark: an overview of the research carried out from 1999 to 200+ by the Rockwool Foundation Research Unit*. Odense: University Press of Southern Denmark

Ministerstvo vnitra České republiky.
<http://www.mvcr.cz/clanek/spolecny-evropsky-azylovy-system.aspx>

Molek, Pavel. 2010. Právní pojem „pronásledování“ v souvislostech evropského azylového práva. Praha: C.H.Beck

Nešporová, Olga a Nešpor, Zdeněk. 2007. *Rodiny přistěhovalců I*. Praha: VÚPSV

Nešporová, Olga a Kuchařová, Věra. 2009. *Rodiny přistěhovalců II*. Praha: VÚPSV

O'Leary, Naomi. 2013. „Immigration dispute shows fault lines in Italy's 5-Star.“ *Reuters*. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/us-italy-grillo-idUSBRE99A0EK20131011> (18. 3. 2017)

OSN – Organizace spojených národů. <http://www.osn.cz/>

Ciechanowicz, Artur. 2017. „AfD - the alternative for whom? ” *OSW Ośrodek studiów wschodnich im. Marka Karpia*. Dostupné na: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-02-10/afd-alternative-whom> (17. 4. 2017)

Palát, Milan. 2015. *Mezinárodní migrace a ekonomika v Evropské unii, vývoj, determinanty, politiky a trendy*. Ostrava: Key Publishing

Pikna, Bohumil. 2012. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde

Politi, James. 2016. „How Italy fell out of love with the EU.“ *Financial Times*. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/3d11a974-eab2-11e5-bb79-2303682345c8> (16. 3. 2016)

Pořízek, Pavel. 2013. *Vstup cizince na území státu: pohled mezinárodního, unijního a českého práva*. Praha: Linde Praha

Ptáčník, Jan. 2014. „Monitoring federálních voleb ve Spolkové republice Německo v roce 2013.“ *European Electoral Studies* 9, č. 1, 60 – 69

Ray, Michael. 2017. „National Front, Political Party, France.“ *Encyclopaedi Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/National-Front-political-party-France> (25. 1. 2017)

Röder, Antje a Mühlau, Peter. 2014. „Are They Acculturating? Europe's Immigrants and Gender Egalitarianism.“ *Social Forces* 92, č. 3, 899 – 928

SANEP – Průzkum veřejného mínění. Dostupné na: <http://www.sanep.cz/sid=ko5kuoe8dfo8v68r39betfuh54/pruzkumy/volebni-preference-unor-2017-publikovano-16-2-2017/> (16. 2. 2017)

Strmiska, Maxmilián. 2013. „Volební vzestup Hnutí pěti hvězdiček a stranická soutěž v Itálii (2011–2013).“ *European Electoral Studies* 8, č. 1, 46-61

Štica, Petr. 2014. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress

The Migrant's Files – Money trails. <http://www.themigrantsfiles.com/>

Uherek, Zdeněk; Korecká, Zuzana a Pojarová, Tereza. 2008. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR

UNHCR – The UN Refugee Agency. <http://www.unhcr.org/cz/>

UNHCR staff. 2016. *Mediterranean death toll soars, 2016 is deadliest year yet*. UNHCR – The UN Refugee Agency. Dostupné na:

<http://www.unhcr.org/news/latest/2016/10/580f3e684/mediterranean-death-toll-soars-2016-deadliest-year.html> (18. 3. 2017)

Vavrečková, Jana, Baštýř, Ivo. 2009. Působení fenoménu brain drain v ČR a výdělková motivace odborníků k práci v zahraničí. Praha: VÚPSV

Van Der Woude, Maartje A. H. a Van Berlo, Patrick. 2015. „Crimmigration at the Internal Borders of Europe? Examining the Schengen Governance Package.“ *Utrecht Law Review* 11, č. 1, 61 – 79

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 2.1	Četnost detekovaných osob na ilegální migrační trase
Graf č. 3.1	Množství ilegálních osob detekovaných na území EU
Graf č. 3.2	Deportace z území EU
Graf č. 3.3	Poměr podaných a vyřešených žádostí o azyl na území EU

Přílohy

Příloha č. 1 – *Úmluva a Protokol*

Úmluva o právním postavení uprchlíků

Úvod

Vysoké smluvní strany majíce na zřeteli, že Charta Spojených národů a Všeobecná deklarace lidských práv, schválená 10. prosince 1948 Valným shromážděním, potvrzují zásadu, že všichni lidé mají užívat základní práva a svobody bez diskriminace, že Spojené národy za různých okolností projevíly svou hlubokou účast s uprchlíky a usilovaly zajistit uprchlíkům co největší možnost užívat těchto základních práv a svobod, že je žádoucí, aby předcházející mezinárodní dohody týkající se postavení uprchlíků byly revidovány a sjednoceny a aby byl novou dohodou rozšířen rozsah a ochrana dané těmito prostředky, že udělení azylu by mohlo klást nepřiměřeně těžká břemena některým zemím a že uspokojivého řešení problému, jehož mezinárodní rozsah a povahu Spojené národy uznaly, nemůže být tudíž dosaženo bez mezinárodní spolupráce, vyslovující přání, aby všechny státy uznávající sociální a humanitární povahu problému uprchlíků učinily vše, co je v jejich silách, aby tento problém nepůsobil napětí mezi státy, jsouce si vědomy, že Vysoký komisař pro uprchlíky při Spojených národech má za úkol dohlížet na mezinárodní dohody zaručující ochranu uprchlíků a uznávající, že účinná koordinace opatření týkajících se tohoto problému bude záležet na spolupráci států s Vysokým komisařem, se dohodly na následujícím:

Kapitola I

Všeobecná ustanovení

Čl. 1

Definice pojmu "uprchlík"

A. - Pro účely této úmluvy pojem "uprchlík" se vztahuje na kteroukoliv osobu, jež:

1. - byla považována za uprchlíka dle dohod z 12. května 1926 a 30. června 1928, nebo podle úmluv z 28. října 1933 a 10. února 1938 a podle protokolu ze 14. září 1939 nebo též podle ustanovení Stanov Mezinárodní organizace pro uprchlíky; Rozhodnutí o odepření postavení uprchlíka učiněná Mezinárodní organizací pro uprchlíky během

činnosti této organizace nezabraňuje udělení uprchlického postavení osobám, které splňují podmínky odstavce 2 tohoto článku;

2. - v důsledku událostí, které nastaly před 1. lednem 1951, se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti; totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí, a která vzhledem ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit. V případě osoby mající několik státních občanství, pojem "země jeho státního občanství" se týká všech zemí, jejichž je státním občanem; žádná osoba však nebude považována za zbavenou ochrany země své příslušnosti, pokud se bez závažného důvodu založeného na oprávněných obavách vzdala ochrany jedné ze zemí svého státního občanství. B. 1. Pro účely této úmluvy, slova "události před 1. lednem 1951" nacházející se v článku 1, odstavec A, mohou být vysvětlována buď jako

a) "události před 1. lednem 1951 v Evropě" nebo

b) "události před 1. lednem 1951 v Evropě nebo jinde" a každý smluvní stát při podpisu, ratifikaci nebo přístupu učiní prohlášení vysvětlující, který z těchto pojmů hodlá užívat při plnění svých povinností stanovených touto úmluvou.

2. Každý smluvní stát, který přijal možnost a), může kdykoliv rozšířit své povinnosti přijetím možnosti b), vyrozumí-li písemně Generálního tajemníka Spojených národů. C. Tato úmluva pozbývá platnosti pro jakoukoli osobu spadající pod podmínky odstavce A, jestliže:

1. se dobrovolně znovu postavila pod ochranu země své státní příslušnosti; nebo

2. potom, co ztratila státní příslušnost znovu ji dobrovolně nabyla; nebo

3. nabyla novou státní příslušnost a nachází se pod ochranou země své nové státní příslušnosti; nebo

4. dobrovolně se znovu usadila v zemi, kterou opustila, nebo do které se nevrátila z obav před pronásledováním; nebo

5. nemůže dále odmítat ochranu země své státní příslušnosti, poněvadž okolnosti, pro které byla uznána uprchlíkem, tam přestaly existovat.

Tento odstavec se nevztahuje na uprchlíka spadajícího pod odstavec A/1/ tohoto článku, který je schopen uvést pro odmítnutí ochrany země své státní příslušnosti naléhavé důvody podložené předcházejícím pronásledováním.

6. je-li osobou bez státní příslušnosti, je uprchlík schopen vrátit se do země svého bývalého pobytu, poněvadž okolnosti, pro které byl uznán uprchlíkem, tam přestaly existovat. Tento odstavec se nevztahuje na uprchlíka spadajícího pod odstavec A/1/ tohoto článku, který je schopen uvést naléhavé důvody podložené předchozím pronásledováním pro odmítnutí návratu do země svého bývalého pobytu.

D. Tato úmluva se nevztahuje na osoby, které v současné době užívají ochrany nebo podpory od jiných orgánů nebo odborných organizací Spojených národů než Vysokého komisaře Spojených národů pro uprchlíky. Jestliže podobná ochrana nebo podpora není z jakýchkoliv důvodů dále udělována osobám, jejichž

postavení není ještě definitivně rozhodnuto podle ustanovení příslušných rozhodnutí Valného shromáždění Spojených národů, vztahují se na ně ustanovení této úmluvy.

E. Tato úmluva se nevztahuje na osobu, které příslušné úřady země, ve které se usadila, udělily práva a povinnosti spojené s udělením státní příslušnosti této země.

F. Ustanovení této úmluvy se nevztahují na žádnou osobu, o níž jsou vážné důvody se domnívat, že a) se dopustila zločinu proti míru, válečného zločinu nebo zločinu proti lidskosti, ve smyslu mezinárodních dokumentů obsahujících ustanovení o těchto zločinech;

b) se dopustila vážného nepolitického zločinu mimo zemi svého azylu dříve, než jí bylo povoleno se tam usadit jako uprchlík;

c) je vinna činy, které jsou v rozporu se zásadami a cíli Spojených národů.

Čl. 2

Všeobecné závazky

Každý uprchlík má povinnosti vůči zemi, ve které se nachází, což znamená v zásadě, že se musí podrobit zákonům a nařízením, jakož i předpisům týkajícím se udržování veřejného pořádku této země.

Čl. 3

Zákaz diskriminace

Smluvní státy se zavazují dodržovat ustanovení této úmluvy vůči uprchlíkům bez rozlišování rasy, náboženství nebo země původu.

Čl. 4

Náboženství

Smluvní státy se zavazují zacházet s uprchlíky žijícími na jejich území alespoň stejným způsobem jako se svými vlastními občany ve všech otázkách, které se týkají svobody náboženství, jakož i svobody náboženské výchovy jejich dětí.

Čl. 5

Práva uznaná nezávisle na této úmluvě

Žádné ustanovení této úmluvy nesmí být na újmu jakýmkoliv právům a výsadám uděleným uprchlíkům smluvními státy nezávisle na této úmluvě.

Čl. 6

Pojem "za stejných okolností"

Pod pojmem "za stejných okolností" pro účely této úmluvy se rozumí, že za účelem výkonu stejných práv jako ostatní občané, musí uprchlík dodržet všechny dané podmínky (zejména ohledně délky trvání a podmínek pobytu) s výjimkou těch, které uprchlík vzhledem k jejich povaze není schopen splnit.

Čl. 7

Vynětí ze zásady reciprocit

1. Smluvní státy budou jednat s uprchlíky stejným způsobem jako s ostatními cizinci s výjimkou případů, kdy tato úmluva obsahuje ustanovení pro uprchlíky výhodnější.
2. Po uplynutí tří let pobytu v zemi získají všichni uprchlíci vynětí ze zásady reciprocit na území smluvních států.
3. Každý smluvní stát se zavazuje poskytnout uprchlíkům práva a výhody, jež jim náležely, bez nároků na reciprocitu v době, kdy pro tento stát Úmluva vstoupila v platnost.
4. Smluvní státy se zavazují příznivě posuzovat možnosti udělovat uprchlíkům bez zásady reciprocit i taková práva a výhody, které přesahují rámec ustanovení odstavců 2 a 3 a vyjímají ze zásady reciprocit ty uprchlíky, kteří nespĺňují podmínky uvedené v odstavcích 2 a 3.
5. Ustanovení odstavců 2 a 3 se vztahují jak na práva a výhody zmíněné v článcích 13, 18, 19, 21 a 22 této úmluvy, tak na práva a výhody v této úmluvě neuvedené.

Čl. 8

Vynětí z výjimečných opatření

Pokud se týká výjimečných opatření, jichž je možno použít proti osobě, majetku nebo zájmům cizích státních příslušníků, smluvní státy se zavazují nepoužívat podobných opatření vůči uprchlíku, který je ještě formálně příslušníkem zmíněného státu, pouze na základě jeho státní příslušnosti. Smluvní státy, které na základě svého zákonodárství nemohou použít všeobecnou zásadu uvedenou v tomto článku, učiní v patřičných případech výjimku ve prospěch takových uprchlíků.

Čl. 9

Dočasná opatření

Žádné ustanovení obsažené v této úmluvě nemůže zabránit smluvnímu státu v případě války nebo za jiných závažných a výjimečných okolností, aby neučinil vůči určité osobě dočasná opatření, která považuje za nezbytná pro státní bezpečnost, dokud tento smluvní stát nerozhodne, že tato osoba je skutečně uprchlíkem a že pokračování v těchto opatřeních je v jeho případě nezbytné pro státní bezpečnost.

Čl. 10

Trvání stálého pobytu

1. Byl-li uprchlík násilně přemístěn během druhé světové války a dopraven na území smluvního státu, kde se nyní trvale nachází, doba nuceného pobytu se považuje za zákonný pobyt na tomto území.

2. Byl-li uprchlík násilně přemístěn během druhé světové války z území smluvního státu a před vstupem v platnost této úmluvy se tam opět vrátil k trvalému pobytu, doba pobytu před a po násilném přemístění se považuje za nepřerušenu v každém případě, kde nepřerušena doba pobytu je vyžadována.

Čl. 11

Uprchlíci – námořníci

V případě, kdy uprchlíci sloužili jako členové posádky na lodi plující pod vlajkou smluvního státu, tento stát příznivě posuzuje udělení povolení k pobytu na svém území, vystavení cestovních dokladů nebo dočasné povolení vstupu na své území, zejména se zřetelem na usnadnění jejich usazení v jiné zemi.

Kapitola II

Právní postavení

Čl. 12

Osobní postavení

1. Osobní postavení uprchlíka se řídí zákony země jeho původu, pobytu, nebo, nemá-li je, zákony země, ve které se nachází.

2. Práva, která uprchlík dříve nabyt, a která se vztahují k osobnímu postavení, zvláště práva týkající se sňatku, jsou smluvním státem respektována, za předpokladu, pokud je to nezbytné, že to odpovídá formalitám požadovaným zákony tohoto smluvního státu i v případě, že by nebyl uznán za uprchlíka.

Čl. 13

Movitý a nemovitý majetek

Pokud se týká nabývání movitého a nemovitého majetku a nájemních či jiných práv vztahujících se na takový majetek, smluvní státy poskytnou uprchlíku co nejpříznivější zacházení, a v žádném případě ne méně příznivé než takové, jaké se poskytuje za stejných okolností cizincům všeobecně.

Čl. 14

Autorská práva a průmyslové vlastnictví

Pokud se týká ochrany průmyslového vlastnictví jako vynálezů, návrhů, vzorů, ochranných známek, obchodních názvů nebo práv v oblasti literárních, uměleckých a vědeckých děl, země, v níž má uprchlík trvalý pobyt, mu zaručuje stejnou ochranu jako svým vlastním občanům. Na území kteréhokoliv jiného smluvního státu užívá uprchlík stejnou ochranu jako státní příslušníci této země.

Čl. 15

Sdružovací právo

Pokud jde o nepolitická a nezisková sdružení a odborové svazy, smluvní státy se zavazují zaručit uprchlíkům zákonně se nacházejícím na jejich území nejpříznivější zacházení poskytované za stejných okolností všem ostatním cizincům.

Čl. 16

Přístup k soudům

1. Uprchlík má zaručen svobodný přístup ke všem soudům na území smluvních států.
2. Uprchlík má právo na území smluvního státu, ve kterém má trvalý pobyt, na stejné zacházení, jakého se dostává vlastním občanům tohoto státu v otázkách svobodného přístupu k soudům, včetně právní pomoci a vyjmutí z *cautio judicatum solvi*.

3. V jiných smluvních státech, než kde je uprchlík trvale usídlen, musí užívat stejného zacházení v případech zmíněných v odstavci 2 jako státní příslušníci země jeho trvalého pobytu.

Kapitola III Výdělečná činnost

Čl. 17

Placená zaměstnání

1. Smluvní státy poskytnou uprchlíkům, kteří se zákonně nacházejí na jejich území, co nejpríznivější zacházení poskytované za stejných okolností cizincům, pokud jde o právo přijmout zaměstnání za mzdu.

2. Omezující opatření platná pro cizince nebo pro zaměstnávání cizinců s ohledem na ochranu vnitrostátního pracovního trhu, nebudou v žádném případě uplatňována na uprchlíka, který z nich byl vyňat již v době vstupu této úmluvy v platnost pro příslušný smluvní stát, nebo který splňuje jednu z následujících podmínek:

a) dokončil tři roky trvalého pobytu v zemi,

b) nachází se v manželském svazku se státním příslušníkem země svého pobytu; uprchlík však nemůže vyžadovat výhody tohoto ustanovení, jestliže opustil svého partnera,

c) má jedno nebo více dětí, která jsou státními příslušníky země jeho trvalého pobytu.

3. Smluvní státy se zavazují příznivě posuzovat asimilaci práv všech uprchlíků, která se týkají zaměstnání za mzdu, s právy svých vlastních občanů, a zejména těch uprchlíků, kteří přišli na jejich území při realizaci programů nábory pracovníků nebo programů přistěhovalectví.

Čl. 18

Samostatné podnikání

Smluvní státy se zavazují poskytovat uprchlíku zákonně se zdržujícímu na jejich území zacházení co nejpríznivější, a v žádném případě ne méně příznivé, než jaké je poskytováno obecně cizincům za stejných okolností, pokud jde o právo pracovat samostatně v zemědělství, průmyslu, řemesle a obchodu a zřizovat obchodní a průmyslové společnosti.

Čl. 19

Svobodná povolání

1. Každý smluvní stát poskytne uprchlíkům zákonně se nacházejícím na jeho území, kteří jsou nositeli diplomů uznaných příslušnými úřady tohoto státu, a kteří mají v úmyslu vykonávat svobodné povolání, co nejpříznivější zacházení a v každém případě neméně příznivé než ostatním cizincům za stejných okolností.

2. Smluvní státy učiní vše proto, v souladu se svými zákony a ústavami, aby zajistily usazování takových uprchlíků na všech územích mimo vlastního státního území, za jejichž mezinárodní vztahy jsou odpovědny.

Kapitola IV Sociální otázky

Čl. 20

Přídělové zásobování

Všude, kde je v platnosti pro všechny občany přídělové hospodářství upravující všeobecné zásobování nedostatkovým zbožím, mají uprchlíci nárok na stejné zacházení jako ostatní občané.

Čl. 21

Bydlení

Pokud jde o bydlení, smluvní státy, je-li tato oblast upravena zákony nebo předpisy nebo je předmětem kontroly veřejných úřadů, poskytnou uprchlíkům zákonně se nacházejícím na jejich území co nejpříznivější zacházení, a v žádném případě ne méně příznivé, než jaké je poskytováno obecně cizincům za stejných okolností.

Čl. 22

Veřejné vzdělání

1. Ve vztahu k základnímu vzdělání poskytnou smluvní státy uprchlíkům stejné zacházení jako všem ostatním občanům.

2. Smluvní státy poskytnou uprchlíkům co nejpříznivější zacházení, a v žádném případě ne méně příznivé, než jaké je poskytováno obecně cizincům za stejných okolností, pokud jde o jiné než základní školní vzdělání, a zejména pokud jde o přístup ke studiu, uznávání cizích školních vysvědčení, diplomů a titulů, promíjení školného a poplatků a udělování stipendií.

Čl. 23

Veřejná podpora

Smluvní státy se zavazují zaručit uprchlíkům zákonně se nacházejícím na jejich území stejné zacházení ve vztahu k možnosti získat veřejnou pomoc a podporu jako svým vlastním občanům.

Čl. 24

Pracovní zákonodárství a sociální zabezpečení

1. Smluvní státy se zavazují zaručit uprchlíkům, kteří se zákonně nacházejí na jejich území, stejné

zacházení jako svým vlastním občanům v následujících případech:

a) pokud jsou tyto záležitosti podrobeny zákonům a nařízením nebo podléhají kontrole správních úřadů: plat, včetně rodinných přídatků, pokud jsou obsaženy v platu, pracovní doba, práce přes čas, placená dovolená, omezení domácí práce, minimální věková hranice pro vstup do zaměstnání, učňovské školství a výcvik, práce žen a mladistvých a využívání výhod kolektivního vyjednávání;

b) sociální zabezpečení (zákonná ustanovení se zřetelem na pracovní úrazy, nemoci z povolání, mateřské dovolené, pracovní neschopnost, zabezpečení ve stáří, smrt, nezaměstnanost, rodinné povinnosti a všechny ostatní možné případy, které spadají podle vnitrostátních zákonů nebo nařízení pod sociální zabezpečení) s výjimkou následujících omezení:

i) příslušná opatření týkající se zachování práv již nabytých či jejich nabývání,

ii) zákony nebo nařízení země pobytu mohou stanovit zvláštní opatření týkající se výhod či částečných výhod, jež mohou být plně hrazeny z veřejných prostředků, jakož i příspěvků poskytovaných osobám, které nespĺnily všechny požadované podmínky předepsané k vyplácení normálního důchodu.

2. Právo na náhradu za úmrtí uprchlíka, které bylo zaviněno pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, nesmí být dotčeno skutečností, že bydliště oprávněného leží mimo území smluvního státu.

3. Smluvní státy se zavazují rozšířit na uprchlíky výhody vyplývající z dohod již uzavřených mezi nimi nebo těch, které by mohly být v budoucnu uzavřeny, jež se týkají zachování práv již nabytých nebo nabývaných v oblasti sociálního zabezpečení, pokud uprchlíci splňují podmínky vztahující se na občany států, které podepsaly dotyčné dohody.

4. Smluvní státy budou příznivě posuzovat možnost co největšího rozšíření výhod, vyplývajících z dohod platných v kteroukoliv dobu mezi nimi a státy, které nejsou smluvními stranami Úmluvy, na uprchlíky.

Kapitola V

Správní opatření

Čl. 25

Správní pomoc

1. Vyžaduje-li normální užívání určitého práva uprchlíkem pomoci úřadů cizí země, k nimž se nemůže obrátit, smluvní státy, na jejichž území se uprchlík nachází, zabezpečí, aby taková pomoc mu byla poskytnuta jejich vlastními nebo mezinárodními úřady.
2. Úřad či úřady uvedené v odstavci 1 vydají nebo zabezpečí pod vlastním dohledem, aby uprchlíkům byly vydány doklady nebo potvrzení stejným způsobem, jakým by byly vydány kterémukoliv jinému cizinci jeho vlastními úřady nebo jejich prostřednictvím.
3. Takto vydané doklady nebo potvrzení nahrazují oficiální dokumenty vydané cizincům jejich vlastními úřady nebo jejich prostřednictvím a budou až do případného odvolání platné.
4. Až na určité výjimky, případně platné pro nemajetné, všechny shora zmíněné služby mohou podléhat mírným poplatkům, které musí odpovídat výši stanovené za stejné služby vlastním občanům.
5. Ustanovení tohoto článku nijak nemění články 27 a 28.

Čl. 26

Svoboda pohybu

Každý smluvní stát umožní uprchlíkům zákonně se nacházejícím na jeho území vybrat si místo bydlení a volně se pohybovat na jeho území, s určitými výjimkami stanovenými nařízeními, která se týkají za stejných okolností obecně cizinců.

Čl. 27

Osobní doklady

Smluvní státy vystaví osobní doklad každému uprchlíkovi, který se nachází na jejich území a nemá platný cestovní doklad.

Čl. 28

Cestovní doklady

1. Smluvní státy vystaví uprchlíkům, kteří se nacházejí zákonně na jejich území, cestovní doklady, které jim umožní cestování mimo jejich území, pokud tomu nebrání závažné důvody státní bezpečnosti nebo veřejného pořádku; předpisy uvedené v dodatku k této úmluvě se vztahují na tyto průkazy. Smluvní státy mohou vystavit cestovní doklad každému jinému uprchlíkovi, který se nachází na jejich území, a musí zejména příznivě posuzovat vystavení takového cestovního dokladu uprchlíkům na svém území, kteří nemají možnost obdržet cestovní průkaz od země jejich zákonného pobytu.

2. Cestovní doklady vystavené uprchlíkům podle předcházejících mezinárodních dohod mezi smluvními stranami, musí být smluvní státy uznávány a považovány za stejně platné jako doklady, které byly vydány uprchlíkovi na základě tohoto článku.

Čl. 29

Daňové předpisy

1. Smluvní státy nesmí, pod jakoukoli záminkou, vyžadovat od uprchlíků povinnosti, dávky či daně jiné nebo vyšší než ty, jež jsou předepsány nebo mohou být předepsány jejich vlastním občanům za obdobných okolností.

2. Ustanovení předcházejícího odstavce nezabraňuje, aby se na uprchlíky vztahovaly ustanovení zákonů a nařízení týkající se vystavení správních dokladů, včetně osobních dokladů, cizincům.

Čl. 30

Převod jmění

1. Každý smluvní stát v souladu se svými zákony a nařízeními se zavazuje umožnit uprchlíkům, aby jmění, které si přinesli na jeho území, převedli do jiné země, kam jim bylo povoleno vstoupit za účelem znovusazení.

2. Každý smluvní stát se zavazuje, že bude příznivě posuzovat žádost uprchlíků o povolení převodu všeho jmění nutného k jejich znovusazení v jiné zemi, ve které jim bylo povoleno se usadit.

Čl. 31

Uprchlíci, kteří se nezákonně zdržují v zemi, do které se uchýlili

1. Smluvní státy se zavazují, že nebudou stíhat pro nezákonný vstup nebo přítomnost takové uprchlíky, kteří přicházejí přímo z území, kde jejich život nebo svoboda byly ohroženy ve smyslu článku 1, vstoupí nebo jsou přítomni na jejich území bez povolení, za předpokladu, že se sami přihlásí bez prodlení úřadům a prokáží dobrý důvod pro svůj nezákonný vstup nebo přítomnost.

2. Smluvní státy nebudou na pohyb takových uprchlíků uplatňovat jiná omezení, než jaká jsou nezbytná, a taková omezení budou uplatněna pouze do té doby, než jejich postavení v zemi bude upraveno, nebo než obdrží povolení vstupu do jiné země. Smluvní státy povolí takovým uprchlíkům rozumnou lhůtu a poskytnou všechny potřebné prostředky k získání povolení vstupu do jiné země.

Čl. 32

Vyhoštění

1. Smluvní státy nesmí vyhostit uprchlíka zákonně se nacházejícího na jejich území, kromě případů odůvodněných státní bezpečností nebo veřejným pořádkem.
2. Vyhoštění takového uprchlíka bude provedeno pouze na základě rozhodnutí přijatého zákonnou cestou. S výjimkou závažných důvodů vyžadovaných státní bezpečností, bude uprchlíkovi dána možnost předložit důkazy o jeho nevině, odvolat se a být právně zastoupen před oprávněným úřadem nebo osobou či osobami zvláště tímto úřadem ustanovenými.
3. Smluvní státy umožní takovému uprchlíkovi dostatečnou lhůtu k získání zákonného povolení vstupu do jiné země. Během této lhůty mohou smluvní státy uplatnit jakákoliv vnitřní opatření, jež mohou být potřebná.

Čl. 33

Zákaz vyhoštění a navracení (refoulement)

1. Žádný smluvní stát nevyhostí jakýmkoli způsobem nebo nevrátí uprchlíka na hranice země, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení.
2. Výhody tohoto ustanovení však nemohou být požadovány uprchlíkem, který z vážných důvodů může být považován za nebezpečného v zemi, ve které se nachází, nebo který poté, co byl usvědčen konečným rozsudkem ze zvláště těžkého trestného činu, představuje nebezpečí pro společnost této země.

Čl. 34

Udělení státní příslušnosti

Smluvní státy se zavazují co nejvíce usnadňovat uprchlíkům asimilaci a udělení státního občanství. Vyvinou zejména veškerou snahu o urychlení řízení o udělení státního občanství a o co možná největší snížení poplatků a nákladů tohoto řízení.

Kapitola VI

Prováděcí a přechodná ustanovení

Čl. 35

Spolupráce státních úřadů se Spojenými národy

1. Smluvní státy se zavazují spolupracovat s úřadem Vysokého komisaře Spojených národů pro uprchlíky nebo kteroukoliv jinou odbornou organizací Spojených národů, která jej může nahradit ve výkonu jeho funkcí, a zvláště usnadňovat jeho povinnost dozírat na provádění ustanovení této úmluvy.

2. S cílem umožnit úřadu Vysokého komisaře nebo kterékoliv jiné odborné organizaci Spojených národů, která jej může nahradit, podávat zprávy pověřeným orgánům Spojených národů, smluvní státy jim budou poskytovat v příslušné formě požadované informace a statistické údaje, které se týkají:

- a) situace uprchlíků,
- b) provádění této úmluvy a
- c) zákonů, předpisů a vyhlášek, které jsou nebo budou platné ve vztahu k uprchlíkům.

Čl. 36

Informace o vnitrostátním zákonodárství

Smluvní státy se zavazují informovat Generálního tajemníka Spojených národů o znění zákonů a nařízení, které mohou být přijaty k zabezpečení provádění této úmluvy.

Čl. 37

Vztah k dřívějším úmluvám

Aniž by byl dotčen článek 28, odstavec 2, tato úmluva nahrazuje mezi svými stranami ujednání z 5. července 1922, 31. května 1924, 12. května 1926, 30. června 1928 a 30. července 1935, jakož i úmluvy z 28. října 1933 a 10. února 1938, protokol z 14. září 1939 a dohodu z 15. října 1946.

Kapitola VII

Závěrečná ustanovení

Čl. 38

Řešení sporů

Jakýkoli spor mezi stranami této úmluvy vztahující se k jejímu výkladu nebo provádění, který nelze vyřešit jiným způsobem, bude předložen Mezinárodnímu soudnímu dvoru na návrh kterékoli strany ve sporu.

Čl. 39

Podpis, ratifikace a přístup

1. Tato úmluva je otevřena k podpisu v Ženevě 28. července 1951 a poté uložena u Generálního tajemníka Spojených národů. Je otevřena k podpisu v evropském úřadě Spojených národů od 28. července do 31. srpna 1951 a znovu otevřena k podpisu v sídle Spojených národů od 17. září 1951 do

31. prosince 1952. 2. Tato úmluva je otevřena k podpisu pro všechny členské státy Spojených národů, pro kterýkoliv jiný stát pozvaný zúčastnit se konference zplnomocněných zástupců o postavení uprchlíků a osob bez státní příslušnosti nebo pro kterýkoliv jiný stát vyzvaný Valným shromážděním k podpisu. Podléhá ratifikaci a ratifikační listiny budou uloženy u Generálního tajemníka Spojených národů.

3. Tato úmluva bude otevřena k přístupu od 28. července 1951 pro státy zmíněné v odstavci 2 tohoto článku. Přístup vstupuje do účinnosti uložením listiny o přístupu u Generálního tajemníka Spojených národů.

Čl. 40

Doložka o územní působnosti

1. Kterýkoliv stát může v okamžiku podpisu, ratifikace či přístupu prohlásit, že tato úmluva bude rozšířena na všechna nebo kterákoliv území, za jejichž mezinárodní vztahy je zodpovědný. Toto prohlášení se stane účinným v okamžiku, kdy Úmluva vstoupí v platnost pro daný stát.

2. Podobné rozšíření může být učiněno kdykoli později oznámením adresovaným Generálnímu tajemníkovi Spojených národů a nabude účinnosti devadesátý den po obdržení tohoto oznámení Generálním tajemníkem Spojených národů nebo dnem vstupu v platnost této úmluvy pro daný stát, je-li toto datum pozdější.

3. Pokud se týká území, na která se tato úmluva nevztahuje v den podpisu, ratifikace nebo přístupu, každý takový stát posoudí možnosti podniknout pokud možno nejdříve potřebné kroky k rozšíření působnosti této úmluvy na zmíněná území s výhradou souhlasu vlád takových zemí, je-li to z ústavních důvodů nezbytné.

Čl. 41

Federální doložka

1. Následující opatření se vztahují na případ federálního nebo neunitárního státu:

a) pokud jde o ty články této úmluvy, které spadají do rámce zákonodárné pravomoci federálního zákonodárského orgánu, povinnosti federální vlády budou v tomto rozsahu stejné jako smluvních států, jež nejsou federálními státy;

b) pokud jde o ty články této úmluvy, které spadají do rámce zákonodárné pravomoci členských států, provincií nebo kantonů, jež nejsou podle ústavního pořádku federace povinny přijmout zákonodárné opatření, federální vláda předloží tyto články s příznivým doporučením pozornosti příslušných orgánů států, provincií nebo kantonů v nejbližší možný okamžik;

c) smluvní stát této úmluvy, který je federálním státem, poskytne na žádost kteréhokoli jiného smluvního státu doručenou prostřednictvím Generálního tajemníka Spojených národů prohlášení o právu i praxi federace a jejích částí, pokud jde o jakékoliv dílčí ustanovení Úmluvy, jež ukazuje rozsah,

v jakém bylo toto ustanovení provedeno zákonným či jiným způsobem.

Čl. 42

Výhrady

1. Při podpisu, ratifikaci nebo přístupu může kterýkoliv stát učinit výhrady ke všem článkům této úmluvy s výjimkou článků 1, 3, 4, 16(1), 33, 36 až 46 včetně.
2. Kterýkoliv stát, který učinil výhradu v souladu s odstavcem 1 tohoto článku, je oprávněn kdykoli tuto výhradu odvolat příslušným oznámením adresovaným Generálnímu tajemníkovi Spojených národů.

Čl. 43

Vstup v platnost

1. Tato úmluva vstoupí v platnost devadesátý den po uložení šesté ratifikační listiny či listiny o přístupu.
2. Pro každý stát, který ratifikoval či přistoupil k této úmluvě po uložení šesté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, tato úmluva vstoupí v platnost devadesátý den ode dne, kdy uložil svou ratifikační listinu nebo listinu o přístupu.

Čl. 44

Odstoupení

1. Kterýkoliv smluvní stát má možnost kdykoliv odstoupit od této úmluvy oznámením adresovaným Generálnímu tajemníkovi Spojených národů.
2. Toto odstoupení bude účinné pro daný smluvní stát rok po dni, kdy je obdržel Generální tajemník Spojených národů.
3. Každý stát, který učinil prohlášení nebo oznámení podle článku 40, může kdykoliv později oznámením adresovaným Generálnímu tajemníkovi Spojených národů prohlásit, že Úmluva se přestane vztahovat na takové území jeden rok ode dne obdržení tohoto oznámení Generálním tajemníkem Spojených národů.

Čl. 45

Změny

1. Každý stát je oprávněn kdykoliv požádat o změnu této úmluvy oznámením adresovaným Generálnímu tajemníkovi Spojených národů.
2. Valné shromáždění Spojených národů doporučí, jaké kroky by měly být učiněny v souvislosti s touto žádostí.

Čl. 46

Oznámení Generálního tajemníka Spojených národů

Generální tajemník Spojených národů bude informovat všechny členské státy Spojených národů a nečlenské státy zmíněné v článku 39;

- a) o prohlášeních a oznámeních v souladu s odstavcem B článku 1;
- b) o podpisech, ratifikacích a přístupech v souladu s článkem 39;
- c) o prohlášeních a oznámeních v souladu s článkem 40;
- d) o výhradách a odvoláních v souladu s článkem 42;
- e) o datu vstupu v platnost této úmluvy v souladu s článkem 43;
- f) o odstoupeních a oznámeních v souladu s článkem 44;
- g) o žádostech o změny v souladu s článkem 45.

Na potvrzení čehož, níže podepsaní, patřičně zplnomocnění, podepsali tuto úmluvu jménem svých vlád. Dáno v Ženevě, 28. července tisíc devět set padesát jedna, v jediném vyhotovení, jehož stejně autentické anglické a francouzské znění zůstane uloženo v archivech Spojených národů, a jehož ověřené opisy budou dodány všem členským státům Spojených národů, jakož i nečlenským státům zmíněným v článku 39.

Dodatek

Odstavec 1

1. Cestovní doklad zmíněný v článku 28 této úmluvy je obdobný připojenému vzoru.
2. Doklad musí být vyhotoven alespoň ve dvou jazycích, z nichž jeden musí být angličtina nebo francouzština.

Odstavec 2

V souladu s předpisy vydávající země, děti mohou být vepsány do cestovního dokladu jednoho z rodičů, nebo ve výjimečných případech, jiného dospělého uprchlíka.

Odstavec 3

Poplatky požadované za vydání dokladu nesmí převyšovat nejnižší sazbu za vystavení národního cestovního pasu.

Odstavec 4

Kromě výjimečných případů bude cestovní doklad platný pro co největší počet zemí.

Odstavec 5

Cestovní doklad bude platný jeden nebo dva roky, podle uvážení vystavujícího úřadu.

Odstavec 6

1. Obnovení nebo prodloužení platnosti cestovního dokladu závisí od vystavujícího úřadu, pokud je držitel řádně usídlen na území tohoto úřadu. Vystavení nového dokladu závisí za stejných podmínek od úřadu, který vystavil předešlý doklad.
2. Diplomatické nebo konzulární úřady, zvláště k tomuto účelu zmocněné, mají právo prodloužit na dobu nepřesahující šest měsíců, platnost cestovního dokladu vystaveného jejich vládami.
3. Smluvní státy budou příznivě posuzovat obnovování nebo prodloužení platnosti cestovních dokladů nebo vystavování nových dokladů uprchlíkům zákonně již nesídlícím na jejich území, kteří však nemají možnost obdržet cestovní doklad od státu jejich zákonného pobytu.

Odstavec 7

Smluvní státy musí uznat platnost dokladů vystavených v souladu s ustanoveními článku 28 této úmluvy.

Odstavec 8

Příslušné úřady země, do které se uprchlík hodlá vydat, pokud jsou ochotny povolit mu vstup, a požadují-li vízum, udělí mu toto vízum do dokladu, jehož je držitelem.

Odstavec 9

1. Smluvní státy se zavazují udělit tranzitní vízum uprchlíkům, kteří obdrželi vízum pro území konečného cíle své cesty.
2. Udělení takových víz může být odepřeno s odůvodněním ospravedlňujícím odepření víza kterémukoliv jinému cizinci.

Odstavec 10

Poplatky za udělení výjezdních, vstupních či tranzitních víz nesmí převyšovat nejnižší sazbu požadovanou za udělení víza do cizích cestovních pasů.

Odstavec 11

Změnil-li uprchlík bydliště a usadil-li se zákonně na území jiného smluvního státu, bude za vystavení nového dokladu nést odpovědnost příslušný úřad toho území, u kterého bude uprchlík oprávněn podat si žádost.

Odstavec 12

Úřad vystavující nový doklad odejme starý doklad a vrátí ho státu, který jej vystavil, je-li v dokladu výslovně řečeno, že má být vrácen; jinak doklad odejme a zruší jeho platnost.

Odstavec 13

1. Každý smluvní stát se zavazuje znovu povolit uprchlíkovi, jemuž vystavil cestovní doklad v souladu s článkem 28 této úmluvy, vstup na své území kdykoliv po dobu platnosti tohoto dokladu.
2. S výhradou ustanovení první části tohoto odstavce je smluvní stát oprávněn požadovat od držitele dokladu splnění všech předpisů týkajících se výjezdu či návratu na své území.
3. Smluvní státy si vyhrazují právo ve výjimečných případech nebo v případech, kdy pobyt uprchlíka byl povolen na určité období, omezit při vydávání dokladu období, během kterého se uprchlík může vrátit, na dobu nikoli kratší než tři měsíců.

Odstavec 14

S jedinou výhradou odstavce 13 ustanovení tohoto dodatku neovlivňují žádným způsobem zákony a nařízení týkající se podmínek vstupu, tranzitu a trvalého pobytu na území smluvního státu a odjezdu z něj.

Odstavec 15

Vystavení dokladu ani v něm uvedené záznamy neurčují či neovlivňují postavení držitele, zvláště pokud se týká jeho státní příslušnosti.

Odstavec 16

Vystavení cestovního dokladu neopravňuje držitele k ochraně diplomatických nebo konzulárních úřadů vystavující země a těmto zástupcům právo ochrany neukládá.

Příl. 1

Vzor cestovního dokladu

Doklad má mít tvar knížky o rozměrech přibližně 15 x 10 cm. Doporučuje se, aby doklad byl vytištěn takovým způsobem, aby jakékoli změny nebo vymazání chemickými či jinými přípravky mohly být snadno zjištěny, a aby slova "Úmluva z 28. července 1951" byla opakovaně vytištěna na každé stránce v jazyce země vystavující doklad.

Obálka knížky
Cestovní doklad
(Úmluva z 28. července 1951)

Číslo:

(1)
Cestovní doklad
(Úmluva z 28. července 1951)
Tento doklad je platný do pokud jeho platnost
nebyla prodloužena nebo obnovena.
Příjmení
Jméno /a/
Doprovázendítětem (dětmi)

1. Tento doklad je vydáván pouze proto, aby jeho držitel byl vybaven cestovním dokladem, který nenahrazuje národní pas. Nikterak se nedotýká státní příslušnosti držitele.

2. Držitel je oprávněn navrátit se do(uvést zemi, jejíž orgán vydává doklad) do nebo před, pokud není níže uvedeno pozdější datum.

(Období, během kterého je držitel oprávněn k návratu, nesmí být kratší než tři měsíce).

3. Pokud se držitel dokladu usídlí v jiné zemi než té, která vydala tento doklad, musí, pokud hodlá znovu cestovat, požádat příslušné orgány země svého pobytu o nový doklad. (Starý doklad bude odebrán orgánem vydávajícím nový doklad a vrácen orgánu, který jej vystavil).1)

(Tento doklad obsahujestran mimo obálku)

(2)

Místo a datum narození

Zaměstnání

Nynější bydliště

* Dívčí příjmení a jméno(a) manželky

.....

* Příjmení a jméno(a) manžela

.....

Popis

Výška

Barva vlasů

Barva očí

Tvar nosu

Tvar obličeje

Barva pleti

Zvláštní znamení

Děti doprovázející držitele

Příjmení Jméno(a) Místo a datum narození Pohlaví

.....

.....

.....

.....

* Škrtnout co se nehodí.

(Tento doklad obsahujestran mimo obálku)

(3)

Fotografie držitele a razítko vydávajícího orgánu

Otisky prstů držitele (pokud se vyžadují)

Podpis držitele

(Tento doklad obsahujestran mimo obálku)

(4)

1. Tento doklad je platný pro následující země:

.....
.....
.....
.....

2. Doklad nebo doklady, na jejichž základě byl tento doklad vydán:

.....
.....
.....

Vydáno v

Datum vydání

Podpis a razítko orgánu vydávajícího doklad

Poplatek zaplacen:

(Tento doklad obsahujestran mimo obálku)

(5)

Prodloužení nebo obnovení platnosti

Poplatek zaplacen:

Dáno v

Od

Do

Datum

Podpis a razítko orgánu prodloužujícího nebo obnovujícího platnost dokladu

Prodloužení nebo obnovení platnosti

Poplatek zaplacen:

Dáno v

Od

Do

Datum

Podpis a razítko orgánu prodloužujícího nebo obnovujícího platnost dokladu

(Tento doklad obsahujestran mimo obálku)

(6)

Prodloužení nebo obnovení platnosti

Poplatek zaplacen:

Dáno v

Od

Do

Datum

Podpis a razítko orgánu prodloužujícího nebo obnovujícího platnost dokladu

Prodloužení nebo obnovení platnosti

Poplatek zaplacen:

Dáno v

Od

Do

Datum

Podpis a razítko orgánu prodlužujícího nebo obnovujícího platnost dokladu
(Tento doklad obsahujestran mimo obálku)

(7 - 32)

Víza

Jméno držitele dokladu musí být v každém vízu znovu uvedeno.
(Tento doklad obsahujestran mimo obálku)

1) Tato věta v závorce se zařazuje, pokud si to vláda přeje.

Příl. 2

PROTOKOL TÝKAJÍCÍ SE PRÁVNÍHO POSTAVENÍ UPRCHLÍKŮ Z 31. LEDNA 1967

Smluvní strany tohoto protokolu, berouce na vědomí, že Úmluva týkající se právního postavení uprchlíků uzavřená v Ženevě 28. července 1951 (a dále označovaná jako Úmluva) zahrnuje pouze ty osoby, které se staly uprchlíky následkem událostí nastalých před 1. lednem 1951, berouce v úvahu, že od doby přijetí této úmluvy se vyskytly nové kategorie uprchlíků a že by tudíž takoví uprchlíci nemuseli spadat do působnosti této úmluvy, považující za žádoucí, aby všichni uprchlíci mohli užívat stejného postavení, jaké je obsaženo v definici Úmluvy, bez vztahu k časovému omezení 1. lednem 1951, se dohodly na následujícím:

Čl. I

Všeobecné ustanovení

1. Smluvní strany tohoto protokolu se zavazují uplatňovat na uprchlíky, jejichž postavení je určeno v následujících odstavcích články 2 až 34 včetně Úmluvy.
2. Pro účely tohoto protokolu se rozumí pod pojmem "uprchlík" - s výjimkou vztahující se na odstavec
- 3 tohoto článku - jakákoliv osoba odpovídající definici článku 1 Úmluvy, jako by slova "následkem událostí nastalých před 1. lednem 1951 a ..." a slova "... následkem těchto událostí" v článku 1 A/2/ byla vynechána.

3. Smluvní strany budou dodržovat tento protokol bez jakýchkoli zeměpisných omezení; avšak platná prohlášení učiněná smluvními státy Úmluvy v souladu s článkem 1 B/1/, pokud nebyla rozšířena podle článku 1 B/2/, jsou platná též pro tento protokol.

Čl. II

Spolupráce státních orgánů se Spojenými národy

1. Smluvní strany tohoto protokolu se zavazují spolupracovat s Úřadem Vysokého komisaře Spojených národů pro uprchlíky nebo s kteroukoliv jinou odbornou organizací Spojených národů, která by jej mohla nahradit ve výkonu jeho funkcí, a zejména usnadňovat jeho povinnost dozírat na provádění ustanovení tohoto protokolu.

2. Aby Úřad Vysokého komisaře nebo jakákoli jiná odborná organizace Spojených národů, která by se stala jeho nástupcem, mohl podávat zprávy příslušným orgánům Spojených národů, smluvní strany tohoto protokolu se zavazují mu poskytovat v příslušné formě požadované informace a statistické údaje, které se týkají

a) situace uprchlíků,

b) provádění tohoto protokolu,

c) zákonů, předpisů a vyhlášek nyní nebo v budoucnosti platných, vztahujících se na uprchlíky.

Čl. III

Informace o vnitrostátním zákonodárství

Smluvní strany tohoto protokolu oznámí Generálnímu tajemníkovi Spojených národů znění zákonů a předpisů, které mohou být přijaty k zabezpečení provádění tohoto protokolu.

Čl. IV

Řešení sporů

Jakýkoliv spor mezi stranami tohoto protokolu, vztahující se k jeho výkladu či provádění, který nelze vyřešit jiným způsobem, bude předložen Mezinárodnímu soudnímu dvoru na návrh kterékoliv strany ve sporu.

Čl. V

Přístup

Tento protokol bude otevřen pro přístup všem smluvním státům Úmluvy a každému jinému členskému státu Spojených národů nebo členu kterékoliv z odborných organizací Spojených národů nebo takovému, jemuž bude adresováno pozvání k přístupu Valným shromážděním Spojených národů. Přístup se provádí uložení listiny o přístupu u Generálního tajemníka Spojených národů.

Čl. VI

Federální doložka

Následující ustanovení se týkají případu federálního nebo unitárního státu:

- a) Pokud jde o ty články Úmluvy, které se musí používat v souladu s článkem I, odstavcem 1 tohoto protokolu, které spadají do zákonodárné pravomoci federálního zákonodárského orgánu, závazky federální vlády budou v tomto rozsahu stejné jako závazky těch smluvních stran, jež nejsou federálními státy.
- b) Pokud jde o ty články Úmluvy, které se používají v souladu s článkem I, odstavcem 1 tohoto protokolu, které spadají do zákonodárné pravomoci členského státu, provincie nebo kantonu, jež nejsou podle ústavního systému federace vázány provést zákonodárné opatření, federální vláda přednese tyto články s příznivým doporučením příslušným orgánům států, provincií nebo kantonů, v nejkratší možné době.
- c) Federální stát, který je smluvní stranou tohoto protokolu, poskytne na žádost každé jiné smluvní strany předanou prostřednictvím Generálního tajemníka Spojených národů, prohlášení o právu a praxi federace a jejích ústavních součástí ve věci každého dílčího ustanovení Úmluvy, jež je používáno v souladu s článkem I, odstavcem 1 tohoto protokolu, které ukazuje rozsah, jakým bylo toto ustanovení provedeno v zákonném nebo jiném opatření.

Čl. VII

Výhrady a prohlášení

1. V okamžiku přístupu může kterýkoliv stát učinit výhrady k článku IV tohoto protokolu a k provádění jakýchkoli ustanovení Úmluvy v souladu s článkem I tohoto protokolu s výjimkou těch, která jsou obsažena v článcích 1, 3, 4, 16(1) a 33, za předpokladu, že v případě smluvního státu Úmluvy výhrady učiněné k tomuto článku se nebudou vztahovat na uprchlíky spadající do působnosti této úmluvy.
2. Výhrady, učiněné smluvními státy Úmluvy v souladu s článkem 42 této úmluvy, se vztahují k povinnostem těchto států vyplývajícím pro ně podle tohoto protokolu, pokud nebudou odvolány.
3. Kterýkoliv stát, který učinil výhradu v souladu s odstavcem 1 tohoto článku, je oprávněn kdykoliv tuto výhradu odvolat příslušným oznámením adresovaným Generálnímu tajemníkovi Spojených národů.
4. Prohlášení učiněná podle článku 40, odstavců 1 a 2 Úmluvy smluvní stranou přistupující k tomuto protokolu, se budou rovněž vztahovat na tento protokol, pokud v okamžiku přístupu neučiní dotyčná smluvní strana opačné oznámení adresované Generálnímu tajemníkovi Spojených národů. Ustanovení článku 40, odstavců 2 a 3 a článku 44 odstavce 3 Úmluvy se vztahují mutatis mutandis i k tomuto protokolu.

Čl. VIII

Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost dnem uložení šesté listiny o přístupu.
2. Pro každý stát, který přistoupil k tomuto protokolu po uložení šesté listiny o přístupu, vstoupí Protokol v platnost dnem uložení listiny o přístupu tohoto státu.

Čl. IX

Odstoupení

1. Kterákoliv smluvní strana má možnost kdykoliv odstoupit od tohoto protokolu oznámením adresovaným Generálnímu tajemníkovi Spojených národů.
2. Toto odstoupení nabývá účinnosti pro danou smluvní stranu rok po dni, kdy je obdržel Generální tajemník Spojených národů.

Čl. X

Oznámení Generálního tajemníka Spojených národů

Generální tajemník Spojených národů podá zprávu všem státům zmíněným v článku V tohoto protokolu o datu vstupu v platnost, přístupech, výhradách a odvolání výhrad, jakož i o odstoupení od tohoto protokolu, právě tak jako o prohlášeních a oznámeních, která se k nim vztahují.

Čl. XI

Uložení v archivech Sekretariátu Spojených národů

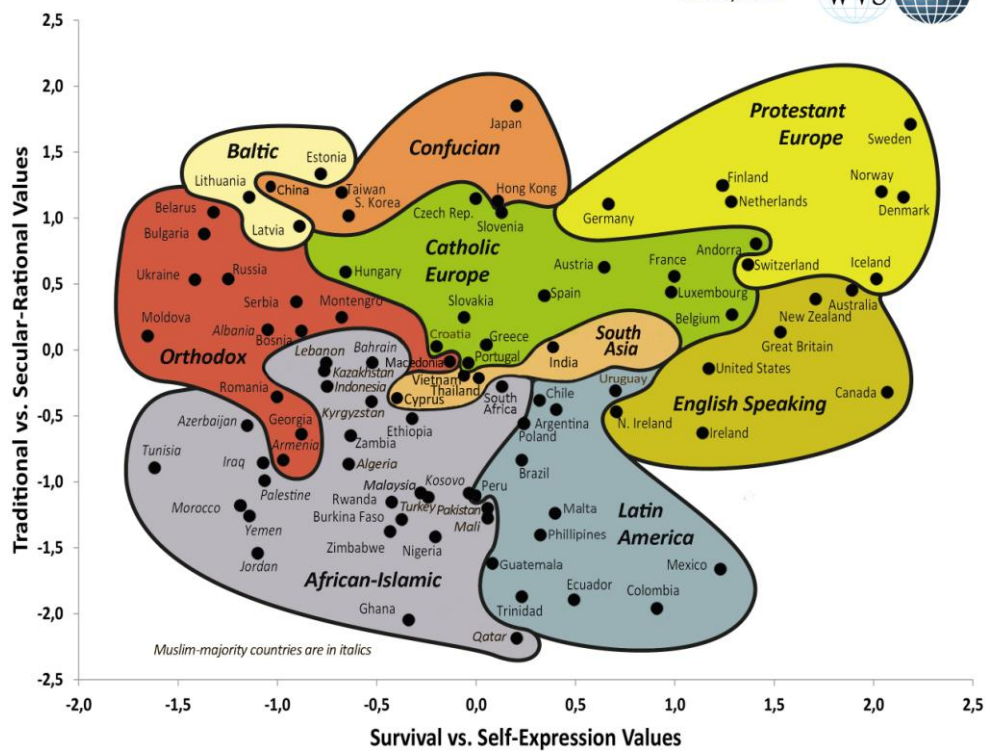
Jeden výtisk tohoto protokolu, jehož anglické, čínské, francouzské, ruské a španělské znění jsou stejně autentická, podepsaný předsedou Valného shromáždění a Generálním tajemníkem Spojených národů, bude uložen v archivech Sekretariátu Spojených národů. Generální tajemník dodá jeho ověřené opisy všem členským státům Spojených národů, jakož i ostatním státům zmíněným v článku

V.

Zdroj: OSN. Dostupné na: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf> (17. 4. 2017)

Příloha č. 2 – Kulturní mapa WVS 6. vlna (2010 – 2014)

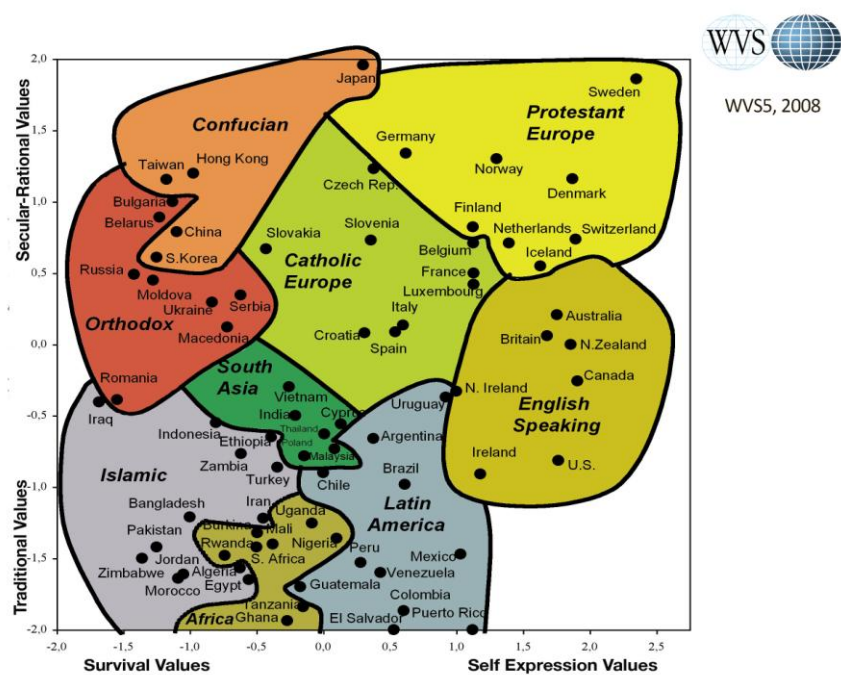
WVS6, 2015

Zdroj: WVS Database. Dostupné na:

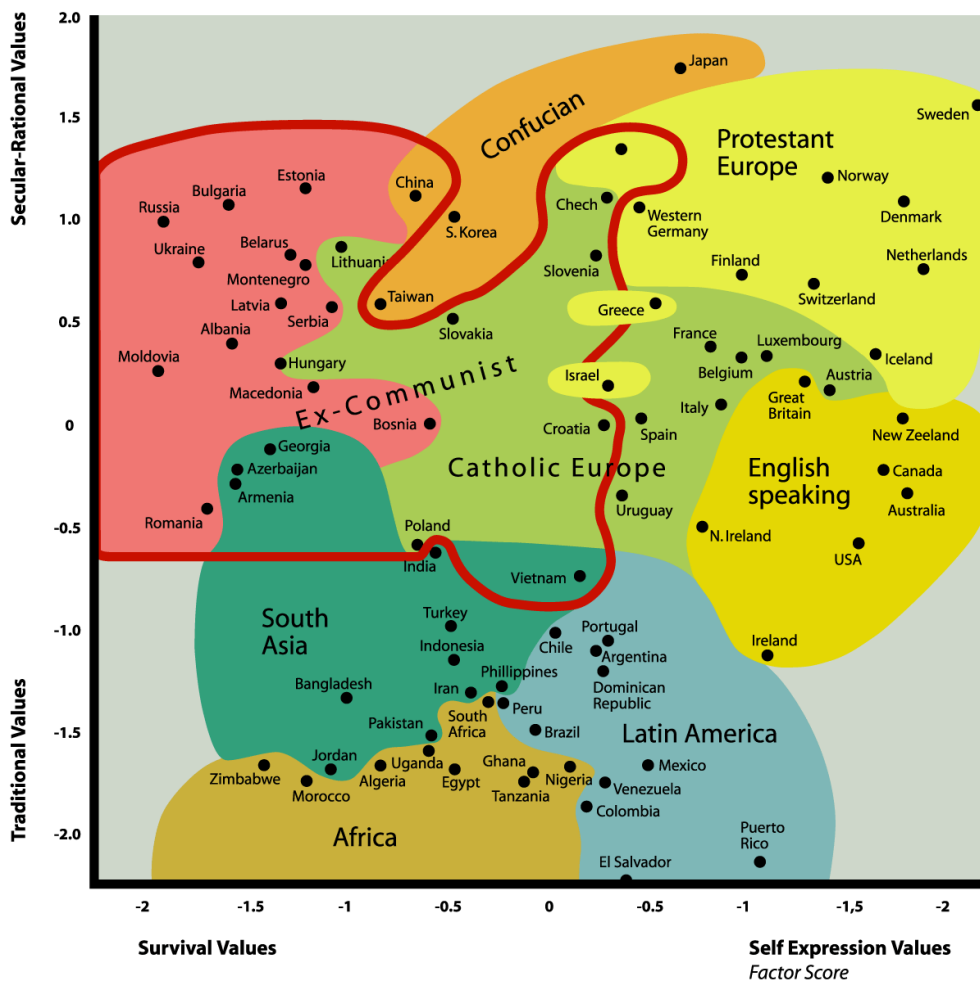
<http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (17. 4. 2017)

Příloha č. 3 – Kulturní mapa WVS 5. vlna (2008)

Zdroj: WVS Database. Dostupné na:
<http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (17. 4. 2017)

Příloha č. 4 – Kulturní mapa WVS 4. vlna (1996)

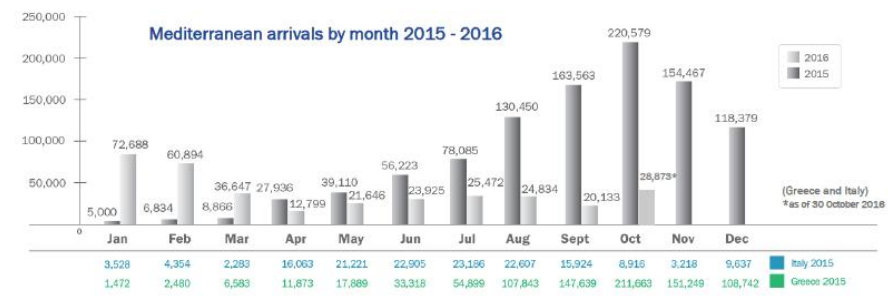
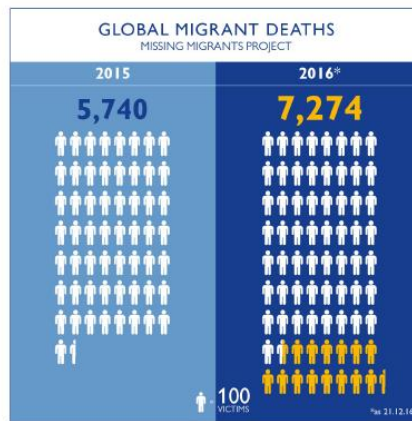
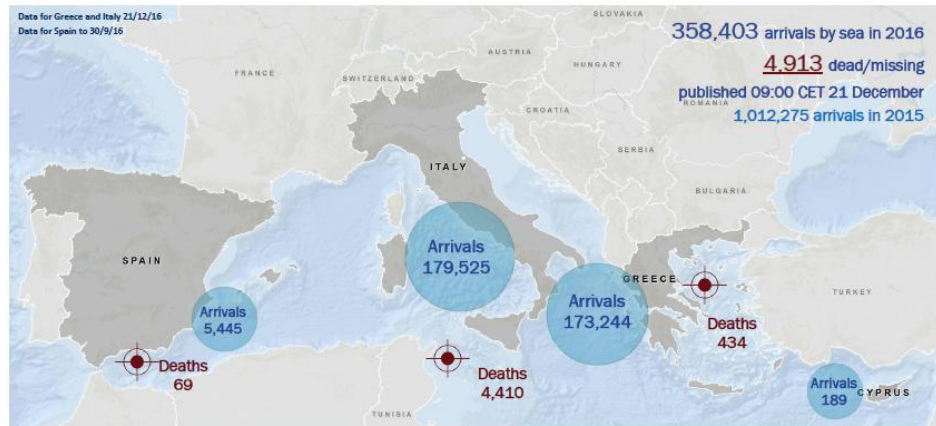

Zdroj: WVS Database. Dostupné na:
<http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (17. 4. 2017)

Příloha č. 5 – Missing migrants

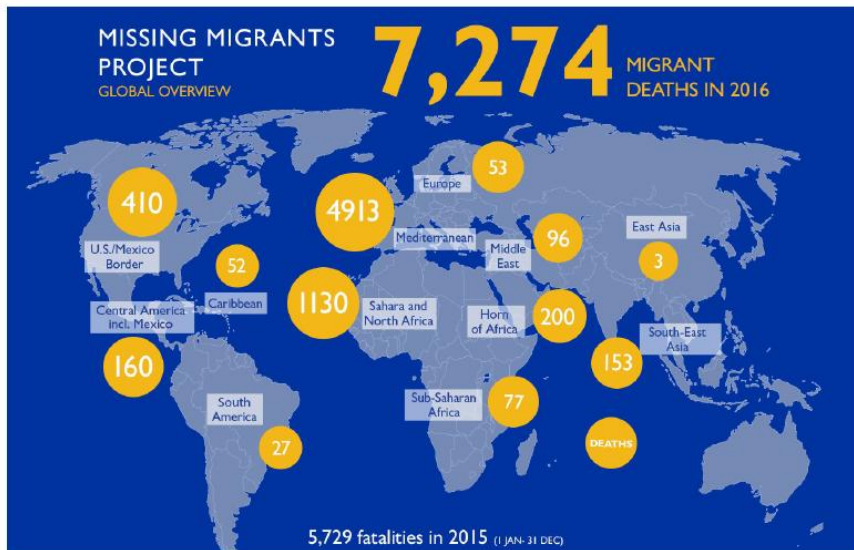

Mediterranean Update Migration Flows Europe: Arrivals and Fatalities

#MigrationEurope

Migration.iom.int/europe

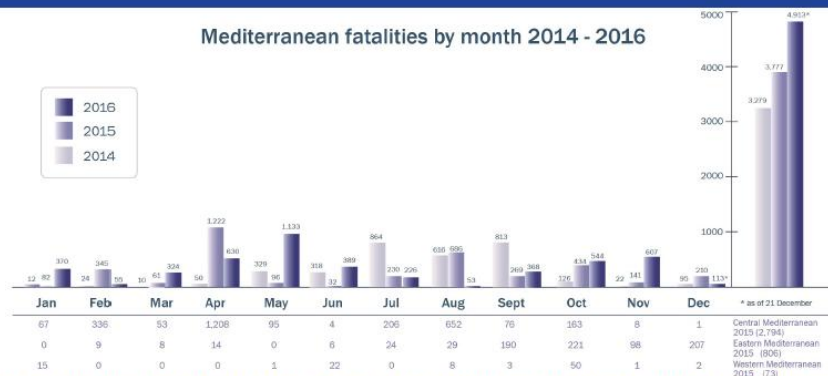

Known causes of death 2016

Caribbean 37 Drowning 10 Exposure/Dehydration 1 Shot 1 Truck accident	Europe 13 Drowning 12 Vehicle/Truck accident 6 Exposure/Hypothermia 7 Fight/Robbery 4 Train accident 2 Plane stowaway 1 Head injury from fall 1 Suicide	Mediterranean 4,218 Drowning 124 Asphyxiation 8 Boat fire 3 Exposure/Hypothermia 2 Respiratory problem 9 Hunger/Dehydration 1 Lung infection	Sahara & North Africa 111 Drowning 103 Illness 44 Exposure/Dehydration 40 Shot 34 Vehicle accident 37 Starvation	Sub-Saharan Africa 19 Suffocation 24 Vehicle accident 10 Drowning 4 Beaten, shot, or stabbed 1 Exposure/Dehydration
Central America incl. Mexico 27 Train accident 19 Drowning 15 Vehicle accident 11 Murdered 8 Exposure/Dehydration 6 Illness	Horn of Africa 60 Drowning 9 Shot 7 Illness 3 Vehicle accident 3 Suffocation 1 Starvation	Middle East 64 Shot 25 Vehicle accident 6 Exposure/Hypothermia 1 Plane stowaway	South America 10 Other/Mixed 9 Drowning 3 Illness 2 Violent robbery 1 Land Mine 1 Exposure/Hypothermia	U.S./Mexico Border 54 Exposure/Dehydration or Hypothermia 65 Drowning 17 Vehicle accident 2 Multiple blunt force injuries 1 Fall from border fence 1 Shot 1 Train accident

30/11/16

Mediterranean fatalities by month 2014 - 2016

Data sets are estimates from IOM, national authorities and media sources. The boundaries and names shown and the designations used on maps do not imply official endorsement or acceptance by IOM. Missing Migrants Project is a joint initiative of IOM's Global Migration Data Analysis Centre (GMDAC) and Media and Communications Division (MCD). Back issues of the Mediterranean Update are available: <https://goo.gl/SXcyJl>

#MissingMigrants

MissingMigrants.iom.int

Zdroj: IOM. Dostupné na:
<https://issuu.com/iomdrd/stacks/4f3c098d24c2459783408b0f814e827>
 5 (17. 4. 2017)